sosyal adalet

30 NISAN 1963 SALI HAFTALIK SIYASI GAZETE YIL 1, SAYI 7 FIATI 1 LIRA

Bölüşme adil değil

YARBAY TALÂT TURAN (SİVİL OLAN) NEZARET ALTINDA GÖTÜRÜLÜYOR

Köklü reformlar yapılmadıkça

Üçüncü 28 Nisan anıldı

Doğuda kıtlık vardı...

SIVAS SENATÖRLERİNE VE MİLLETVEKİLLERİNE AÇIK MEKTUP

Sayın Milletvekilleri seçim bölgemiz olan Sivas memleketimizin geri kalmış, fakiri ve cahili bol bir yerdir. Bu bakımdan sizleri seçmenlerinizin büyük dert ve izdırapları beklemektedir. Sizlerin vazifesi: temsil ettiğiniz Vilâyetin seçmenleri arasında Meclisin tatıl sürelerinde köy köy kasaba kasaba dolaşarak ihtiyaçları ve eksiklikleri tespit ederek; Meclis çalışmaları anında ilgili Bakanlara duyurmak, izahat almak, takip ve neticeyi seçmenlerine bildirmek olması iktiza eder.

Maalesef Sayın Milletvekilleri seçildiğiniz 15 Ekim 1961 Tarihinden bugüne kadar iki seneye yakın bir zaman geçmesine rağmen; kaç Milletvekili Sivas ve havalisine ait dert, ihtiyaçların çözümlenmesi için Mecliste konuşma yapmıştır ve Bakanlardan soru sormuştur? Zannederim hiç. Yoksa bu bölgenin hiç derdi yok mu? Kendileride vazifesini yapmış başarı kazanmış insanların huzuru içinde Mecliste rahatlarına bakıp günü gün edip hoşça vakit geçiriyorsunuz. Bir kısmınız babadan, dededen kalma çevrede isim yapmış ünvan ve zenginliğe güvenerek; bir kısmınız da halka bir kaç parlak nutuk ve vaadde bulunarak; gelecek seçimde tekrar Mebus seçileceğinize güveniyorsanız; aldanıyorsunuz.

Seçim bölgeniz olan Sivas'ın Kangal İlçesine bağlı bir Alahan Bucağı var. Buraya hiç yolunuz düştü mü? Alacahan Nahiyesini sosyal ve siyasi durumunu sizle ve halk huzurunda inceliyelim:

Nahiyenin merkez nüfusu 2000'i geçer. 20 parça köyü vardır. Köyleriyle beraber nüfusu 6000 i bulmaktadır. Osmanlı Devleti zamanından beri Nahiyedir. Fakat bakımsızlık ve ilgisizlik yüzünden Türkiyenin en geri ve iptidai Bucak Merkezidir. Hiç bir idari teşkilâtı tam değildir. Sebebi hikmeti nedense sık sık Nahiye Müdürü değişir. Uzun zamanlar Müdürsüz idare edilir. Bu kadar geniş vatandaş kütlesini toplıyan Bucakta Nüfus Memurluğu yoktur. Yolu ve vasıtası olmayan köylerden halk 8—10 saatlik mesafede olan İlçe Merkezi Kangala gitmektedirler. Ekseri Nahiyeler hükûmet konağı olduğu halde burada olmadığı için Nahiye Müdürlüğü harap yerlerde çalışmaktadır. PTT binasızlık yüzünden faydası ve çalışamaz vaziyettedir. Çevresine vasıtası olmadığından haberi zamanında ulaştıramamaktadır. 15—20 yıl önce halkın ve Hükümetin yardımı ile yapılan İlkokul binası bakımsızlık ve alâkasızlıktan harap durumdadır. Nahiyenin camii ve tarihi kervansarayı bakımsızlıktan yıkılmak ve yok olmak üzeredir. Bu nahiyede siyasilerin oy istismarcılığına uğramış. Bir takım siyasi entrikaların çevrilmesi yüzünden; burada Belediye Teşkilâtı kurulamamıştır.

Sağlık durumu Alacahanda bir faciadır. Doğan her yüz çocuktan % 60—70 i ölmekte Tabii sebebi halk tarafından bilinmiyen hastalıklardan Erginlerin % 70—80 i verem. Frengi, Trahom v.b. hastalıklardan, çocuklarında ekseris' Kızıl, Kızamık, — Çocuk Felci Çiçek, Kuşpalazı v.b. hastalıklardan zayi olmaktadır.

Halkın yaşayışı ve sosyal durumuda ayrı bir derttir. Yaşları 40 dan yukarı olanların % 90—95 i yaşları %50—40 arasında olanların % 60—70 i İlkokul çağında olan çocuklarla 20 i yaşına kadar olan gençlerin % 50—60 okula gitmemiştir ve okuma yazma bilmemektedirler. % 80—90 kişinin tek kat giyeceği ve buna yakın sayıda kimselerinde evleri bir veya iki odalıdır. 5—6 kişi bir arada yatmaktadır. Hayvanlarla insanlar aynı çatı altında yaşarlar. Sayın Milletvekilleri böyle yerlerde nasıl medeniyetten, sağlık ve ahlâkdan bahsedebilir. Evler âdeta yer üstü mağarası. Pencere yok. Işık yok. Rütubetli, insan ve hayvan pisliğinin kokusundan evlere girilmez haldedir.

Sayın Milletvekilleri seçim bölgenizin küçük bir kısmının dertlerini, ızdırap ve ihtiyaçlarını kabataslak gözlerinizin önüne sermiş bulunuyorum. Gereğini yapmak ve dertlere devâ olmakta sizlere düşmektedir.

Ali Soğukpınar

sosyal adalet

HAFTALIK SİYASİ GAZETE

30 NISAN 1963 YIL: 1 SAYI: 7

İmtiyaz Sahibi: Cemal Hakkı SELEK

Yazı İşleri Müdürü: Turhan TÜKEL

İDAREHANE. Cağaloğlu, Molla Fenari Sokak. No. 30—32 (Vatan Matbaası) Tel: 22 93 15

FİYATI : 100 Kuruş.
ABONE : 3 Aylık 10 Lira,
6 Aylık 20 Lira,
1 Yıllık 40 Lira,

Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir

İLÂN: Beher Sütunda Santimetresi 25 liradır. Renkli ilânlar özel tarifeye tâbidir.

DİZİLDİĞİ VE BASILDIĞI YER: Vatan Matbaası — İSTANBUL

Gerici müdürler

İyi bildiğim okul müdürlerinden söz edeceğim. Başka müdürleri karıştırırsak sürülmek var Tüm müdürler alınmasın. Sözünü ettiğim tipler kendini tanır.

İlerici düşmanlığı, gericilerle kol kola gezen müdürlere de sıçradı. Yeni düzene götüren yayınları okuyan öğrenciler, koltuk rahatını kaçırıyor. Yetişen bilgili kuşakların yerini alacağından korkuyor. Öğretmen okulunda sosyal yönlü yayınları izleyen öğrenci başka okula sürülüyor. Acaba müdürcük huzura kavuşuyor mu? Yüreğinin başına oturan koltuk korkusu dağılıyor mu? Yeniden yana olan öğrenci başkalarını da uyarır da yönetim güçleşir diye az mı ter döküyor. Kurtuluşu öğrenciyi sürmede buluyor. Öğrenci hele öğretmen olsun daha da kovulacak.

Bazı müdürler, ilerici öğretmen ve eğitimden korkuyor. Aman yerime oturur diye yüreği pat küt atıyor. Bu korkulu yaşam onu yiyip bitirecek.

Polatlı'da bir öğretmen, Hasanoğlan'da bir öğrenci Atatürkçü, yenilikçi tutumlarıyla rahat kaçırdılar. Kovulmakla gerçek kişiliklerinden bir şey yitirmezler.

Öğretmen sürülürken, el altından yalanlar icat edilir. Gerici bilgisiz partizanlarla omuz omuza verilir. Tutumuyla yetiştirdiği gençlikle, çıkarlarına dokunan öğretmeni başka ilçeye postalarlar. El etek öpmesini bildikleri için güçlük çekmezler. Ne var ki ilericiler çoğaldı. Biri gider, bir gelir. Müdürcükler koltuk korkusundan kurtulamaz Bu korku yaşamlarında huzur bırakmaz.

Birazcık okusalar korkuları yürekte eyleşemez. Çok kişiler bilgisizlikleri yüzünden çağımıza bilgiye dayalı koşullarına uyamıyorlar. Tüm atılışlar yaşamlarını allak bullak ediyor. Hareketli gelişim koltuklarını titretiyor Böylesiler tüm geriye tutkun. Geriye bağlılığın huzur getireceğine inanır.

Öğrenci öğretmen sürdürseler de faydasız Toplum çağın zorlaması ile yeni düzene akışlı Gençlik Atatürkçülüğü, sosyal adaleti, yaşam koşulları içinde yaşayarak öğrenecektir. Eşitsiz yaşamı buna zorunlu kılıyor Toplumun doğal akışı durdurulamaz. Bu bir sosyal kanundur. zamanın doğruladığı gelişim gerçeğidir. Toplumun tarihi sosyal gelişimi durdurulamaz.

Sosyal eşitlikten, üretim gücüne göre milli gelirden yararlanmadan, toprak reformundan söz ettin mi, yabancı ideoloji aşılıyor derler. Koltuk ve çıkar rahatsızlığı duyarlar. 27 Mayısla birlikte öyle bir gelişim yolu açıldı ki tıkanamaz. Eşitlikten yana olan sancılar doğuracak yeni yaşamı. Çıkarcılar gericiler ne yapsa faydasız. Tüm öğretmenleri, Milli Eğitimin amaçlarına uygun, eşitlikten yana eğitime çağırıyorum. Sürülmelerden korkmayın, ulusa hizmet her yerde hizmettir. Koltuğunu vatan bilenler korksun sürülmekten.

Mustafa KOÇ

Bir lâik Müdür

Bu öğleyin, bayrak töreni için lisenin bahçesinde toplandık. Müdür, her zamanki konuşmasını yapacak, sonra bayrak çekilirken ulusal marş söylenecekti.

Konuşmasına başladı, söyledi, öğütler verdi... Tam o sırada uzaktaki bir caminin hoparlörü âvaz âvaz arapça ezanı, yerlere — göklere yaymağa koyuldu. Uzun madensi bir ses bize kadar ulaşıyor, okul duvarına çarpıyordu. Müdür derhal sustu. Bir dinsel törendeymiş gibi, onun başı önünde, hep birlikte dakikalarca bekledik. Direğin dibinde ipe takılmış bayrak da iki çocuğun elinde yere doğru sallanıyordu, yukarı çekilmeyi bekliyordu... Ezan bitti. Müdür konuşmasına devam etse ya da marşa başlasak ya.. Hayır, deminki susuşunun üstüne tuz biber eken şu sohbete girişti. «Ezan okunuyordu...» (mırıltıları). O, gülünç, yapmacıklı bir tavır takınarak devam etti: «Ezan okunurken herşeyi bırakıp susmalısınız önünüze bakıp düşünmeli, sınıflarınızı geçmeniz için dua etmelisiniz çocuklar!»

Vallahi, billâhi aynen böyle söyledi. Orada çekilmeyi bekliyen, aklımız — fikrimiz da bil her şeyimizin sembolü bir bayrak; burada, güneş altında sabırsız bekleşen bir öğrenci kalabalığı.... Ve lâik Cumhuriyetin bir memuru olan lâik öğretimin temsilcisi olan ve karşımda vaız veren lise müdürü!

İki ay kadar önce ramazanda bir cuma günü, günün tam ortasında, lise dördüncü sınıfların birinde, dersin bitmesine yirmibeş dakika kala, iki öğrenci yerinden kalkmıştı Biri: «Efendim, izin istiyoruz aptestliyiz, namaza gideceğiz..» deyince hayretle bakmış tım onlara; sus — pus otururlarken, bu cüreti nereden almış olabileceklerini düşünmüştüm o zaman. Bunun izahını ancak bugün okul müdürünü karşısında yapabildim..

Azime KARABULUT

Okumak için günde 10 kilometre

Antalya: Tarih ve güneş şehri... Eskisiyle yenisiyle. ağasıyla, emekcisiyle, milyonluğun yanında meteliksiz gezeniyle; binlerce dönümlük toprağı olanla, karış toprağı olmıyanıyla her Anadolu şehri gibi bir şehir.

Manavgat kazasının Çağlayan İlkokulunun III - B sınıfında 188 numaralı bir öğrenci okuyor. Milyonlarca benzerinden biri. Adı Yaşar Gök Yaşar Hummaz köyünden. Hummaz Manavgata 5 kilometre. Hummaz'ın okulu yok. Yaşar'ın babası Ahmet. Yapı ustası. Gündeliği 10 lira ya tutar ya tutmaz. Her gün iş ya bulur ya bulmaz. Yaşar'dan başka üç çocuğu var.

Yaşar her sabah Hummaz'dan Manavgat'a gidiyor. Yani her sabah; soğuk olsun, kar olsun, yağmur olsun 5 kilometreyi yürüyor. Ve okula devam ediyor. Bu durum üç yıldır böyle sürmüş. Daha da sürecek.

O. işlemeli işliği, yamalı şalvarı, plâstik ayakkabısı ile her sabah soğuğa karşı yürüyor. Dudakları catlamış.

Yaşar Gök III-B'nin en iyi öğrencisi. Derslerinin ikisi iyi gerisi pekiyi. İmkânsızlıktan kıvranan milyonlarca köylü çocuğundan biri. Her gün yağmurda, çamurda, okulu için, okumak için 10 kilometre yürüyor.

Bir de, her sabah dadısı tarafından saçları taranan, ayakkabıları silinip, elbiseleri ütülenen okula kadar arabayla götürülenler var. Herşeyleri başka.

Evet, her türlü imkândan faydalanan bir çocukla; her sabah çorapsız, karda kışta boynuna asılı siyah bezden çantası ile okula gelen çocukla bazan ters bir fark doğuyor. Birisi imkânlar içinde bocalıyor, ikincisi imkânsızlıklar içinde başarıyor.

Bu durum bir Yaşar Gök için değil. Yaşar kadar da imkânı olmayan, hiç okuma yazma öğrenmeyen ve çok daha akıllı çok daha kabiliyetli onbinlerce köy çocuğu var. Eşit şartlar yaratılmadıkça daha binlerce Yaşar ve benzeri zekâlarının, kabiliyetlerinin hiç birini göstermeğe fırsat bulmadan kaybolup gidecek.

Yaşar Gök ne olacak? Bu gidişle babası gibi bir yapı ustası. Emekçi olduğu için hakları çiğnenecek. Belki dayanacak belki dayanamıyacak. Yaşar'ın bütün kusuru toplumun rahat şartlarını doğuştan kazanmamış olusu mu? Bu şartlar değiştirilemez mi? Sosyal adalet gerçekleştirilemez mi Yaşar Gök için de?

Hüseyin Dağlı

KÖKLÜ REFORMLAR YAPILMADIKÇA..

sosyal adalet

BAŞBAKAN, CHP. Grupu'ndaki açıklamasında tevkif edilen on subay olayını sergüzeşt olarak yorumladı. Fakat bu olaya gereken önemi vermedi, ya da önem vermiş görünmek istemedi. Özel bir tedbir düşünülmediğini söyledi; sade koalisyon ortaklarının birbirine daha sıkı sarılmalarını ve muhalefetin kışkırtıcılıktan vaz geçmesini istedi.

İtiraf edelim ki, Başbakan bu açıklaması hiçbir bakımdan tatmin edici değildir. Aslında on subay olayı sosyal bünyemizdeki çok ciddi rahatsızlığın yeni bir belirtisidir. Gerçekten de ordudan gelen ihtilâl teşebbüslerinin bu olay ilki değildir. Önce şu nokta aydınlatılmak gerekir: Neden Türk Ordusu gibi yurtsever, disiplinli bir orduda ihtilâl teşebbüsleri oluyor? Neden bunlar 27 Mayıs'tan sonra da durmamıştır?

27 Mayıs'ı hazırlıyan nedenler, elbette ki sadece politik değildi. Demokrat Parti iktidarının hukuk dışı davranışlarının ihtilâlin hazırlanmasında büyük payı bulunduğu inkâr edilmemekle beraber asıl nedenler ekonomik durumun gittikçe kötüleşmesi yüzünden, son yıllarda sosyal yapıyı bütünü ile sarsan bir buhranın patlak vermiş olmasındadır. Şu halde ihtilâl teşebbüsünün devamı karşısında 27 Mayıs İhtilâlini doğuran ekonomik ve sosyal şartlarda 27Mayıs'tan sonra bir değişiklik olup olmadığını araştırmak gerekir.

TÜRKİYE'NİN maddî yapısında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Türkiye'nin geri kalmış tarımsal ekonomisi üzerine oturtulmuş daha çok el sanatlarından kurulu endüstri yapısı ve dışarıya bağlı ticaret rejimi, 27Mayıs'tan önce ne idiyse, bugün de odur. Beri yandan, toplumsal sınıflar arasındaki münâsebetlerde de, bir değişiklik olmamıştır.

Bir çare olarak görülen plânlı ekonomi - plânlı kalkınma önceden temel yapıyı değiştirecek yerde temel yapının değişmesini kalkınma sonucuna bağladığı için - gerçekleşmesi şüpheli olan bu kalkınmada ağır yükü emekçi halk yığınlarına taşıtmak yolunu tutmuştur.

Beri yandan, anayasamız bugün hâlâ tastamam ve eksiksiz uygulanmadığına göre, gerek politik alanda, gerekse fikir alanında beklenen hürriyetçi gelişme ve emekçi halk yığınlarının teşkilâtlı bir politik kuvvet olarak uyarıcı, dengeleyici ve itici etkisi kendini hissettirmemektedir.

BU şartlar bir yandan halkın aldatılması ve anayasa rejimine karşı kışkırtılmasına elverişli bir karşı ihtilâl ortamı yaratırken, bir yandan da, 27 Mayıs'ta gerçekleşmesi umut edilen devrimlerin gerçekleşmemesi yüzünden yeni bir ihtilâl ortamı yaratmaktadır.

27 Mayıs'tan bu yana birbirini kovalayan ve biri ötekine zıt yönlerde gelişen olayların bizce nedenleri bunlardır.

Bu durum karşısında olayları Başbakan'ın açıkladığı şekilde değerlendirmeye ve Başbakan'ın iyimserliğine kapılarak aşırı kuvvetlerin birbiriyle çatışması sonunda doğru yolu bulacaklarına ve gerçekleşmesi esasen mümkün olmayacak ekonomik kalkınmanın her şeyi halledip demokrasimizi zafere ulaştıracağına inanmak zordur.

PEKİYİ, o halde tutulması gereken yol hangisidir? Önce hemen şunu belirtelim: Türkiye'de ihtilâl olması istenecek bir şey değildir. Çünkü, bir kere bugün artık 27 Mayıs gibi kansız bir ihtilâl yapılamaz. İhtilâl mutlâkâ kanlı olur. Böyle bir ihtilâl de, bu milletin fertleri arasındaki uçurumu büsbütün derinleştirir.

Bundan başka, ihtilâlin devrimci bir kadro tarafından yapıldığı ve başarıya ulaştığı farzedilse bile, ihtilâl ile iktidara gelecek olan kadro, bir kere ihtilâlle işbaşına geldiği için, sonra da yukarıdan aşağı gelen her teklife, her işe halkımız yüz yıllardır karşı koyma eğiliminde bulunduğu için, yapılmak istenen reformlar, halkın tepkisiyle karşılaşacak, başarıya ulaşamayacaktır. Kaldı ki, özel bir durumumuz var: Emekçi halk yığınlarının önemli bir kısmı aldatılmış, devrimlere karşı kışkırtılmıştır.

Bizde devrimlerin gerçekleşebilmesi için, önce mutlâkâ emekçi halkımızın uyarılıp eğitilmesi, devrimlerin halka benimsetilmesi şarttır. Bundan dolayı bizde devrimci yolun mutlâkâ demokrasiden geçmesi zorunludur.

AMA bu demokrasi, herhalde statükonun muhafazası anlamına gelen ve sırf bir biçim olarak uygulanmak istenen bir rejimin adı değildir. Bugünkü çıkmazı çözecek, hürriyet dâvamızı olduğu kadar, ekonomik ve sosyal ilerleme dâvalarımızı da hedefe ulaştıracak olan demokrasi, uyarılmış işçi sınıfımızın ve emekçi halk yığınlarının politik bir kuvvet olarak serbestçe teşkilâtlanmasına ve toplumda sermayeci kuvvetlerin karşısında dengeleyici ve ilerletici bir rol oynamasına imkân veren ve böylece ekonomik ve sosyal reformlara yol açan rejimin adıdır.

BUNUN için kılı kırk yarmaya lüzum yoktur. Yukarıda tarif ettiğimiz demokrasi, esasen anayasamızın gerçekleşmesini emrettiği rejimin ta kendisidir. Anayasamız kişinin temel hak ve hürriyetlerine, fert huzuruna, sosyal adalete ve hukuk devleti ilkelerine aykırı düşen politik, ekonomik ve sosyal bütün engellerin kaldırılmasını ve insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanmasını, devlete vazife olarak yüklemiştir. Beri yandan, yine anayasamız üçüncü bölümündeki ekonomik ve sosyal hakların gerçekleşme yoluna girebilmesi için emekçi halk yığınlarını temsil eden bir partinin, Büyük Meclis'te çoğunlukla temsil edilmesini, âdeta zorunlu kılmıştır. Nihayet anayasamız, bu mutlu neticenin gerçekleşmesini engelleyici anayasaya aykırı bütün kanunların yürülükten kaldırılmasını emretmiştir.

ŞU halde bugün sosyal bünyemizde kendini hissettiren ciddi rahatsızlığın tedavisi, önce olaylara gerçekçi bir gözle bakmak, biçimcilikten kurtulmak ve anayasamızı tastamam, eksiksiz kesintisiz uygulamak suretiyle, demokrasiye gerçekten bağlılığını ispat etmek durumunda olan hükûmete düşen bir vazifedir.

MECLİS

Grev tasarısı Meclisten hükûmetin istediği şekilde geçti.

Türk—İş yöneticilerinin pazarlık taktiği tam bir başarasızlığa uğradı.

İşçiye anayasa ile verilmiş grev hakkını kullandırmamak için ne tedbir lâzımsa getiren, buna karşılık işverene anayasada olmayan lokavt yetkisini tanıyan Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanun Tasarısı nihayet Millet Meclisi'nden geçti. Sınıflar arasındaki dengesizliğin işçi sınıfı aleyhine devamını sağlayan tasarının esaslarını peşinen kabul eden Türk - İş yöneticileri verdikleri bu tâvizlere karşılık istedikleri bir kaç küçük değişikliği bütün tehditlerine ve kulis faaliyetlerine rağmen milletvekillerine kabul ettiremediler.

Coşkun Kırca - Şeref Bakşık ikilisinin gayretleriyle Karma Komisyon'da kuşa çevrilen tasarı Millet Meclisi Genel Kurulu'nda hemen hemen hiçbir değişikliğe uğramadı.

Yılan hikâyesi

Tasarı eğer Cumhuriyet Senatosu'nda da işçi lehine bir değişikliğe uğramazsa, grev yapmağa kalkışan bir sendika veya federasyon şu güçlüklerle karşılaşacaktır:

Greve karar veren sendika bu kararını işverene ve Çalışma Bakanlığı'na yazı ile bildirecektir. Bakanlık on iki gün zarfında Uzlaşma Kurulu'nu toplantıya çağıracaktır. Her iki tarafın göndereceği birer «Tarafsız aracı» ile bu iki aracının seçeceği üçüncü bir tarafsız şahıstan kurulu Uzlaşma Kurulu Çalışma Bakanlığı temsilcisinin de iştirâkiyle onbeş gün içinde çoğunlukla bir karar alacaktır. Uzlaşma Kurulu'nun tavsiyesi üzerinde anlaşma olmadığı takdirde sendika greve başvurabilecektir.

Ancak greve karar verilmesi halinde işverenin veya Çalışma Bakanlığı'nın kamu düzeni bakımından İş Mahkemesi'nde grevin durdurulması için dâva açma yetkisi bulunmaktadır. İş Mahkemesi, alacağı bir tedbir kararıyla grevi durdurabilecektir.

Savaş halinde ve genel veya kısmî seferberlikte de grev yapılamıyacaktır. Kaldı ki, ilâç imâl eden işyerleri hariç olmak üzere hastahane, klinik, sanatoryum, dispanser, eczahane gibi işyerlerinde, can ve mal kurtarma işlerinde, kamu tüzel kişiliklerince veya kamu iktisadî teşebbüslerince yerine getirilen su, elektrik, havagazı istihsal ve dağıtımı işlerinde, seyir halindeki gemilerde, trenlerde, karayolu ulaştırma araçlarında ve uçaklarda, noterlik hizmetlerinde işçiler grev yapamayacaklardır. Öğretim ve eğitim kurumlarında da grev yasaklanmıştır.

Geciktirme

Ayrıca, Bakanlar Kurulu, genel hayatı felce uğratacağı, millî güvenliği ve memleket sağlığını tehlikeye sokacağı iddiasıyla bir grevi 30 gün süre ile tehir edebilecektir. Bakanlar Kurulu geciktirme kararını ilân eder etmez Yüksek Hakem Kurulu'ndan grevin niteliği hakkında istişarî mütalâa istiyecek, bu mütalâayı inceledikten sonra geciktirme süresini 60 gün daha uzatabilecektir. Bu arada uyuşmazlığı Yüksek Uzlaştırma Kurulu'na havale ederek tarafların uzlaştırılması istenecektir. Ancak Yüksek Uzlaştırma Kurulu'nun tavsiyeleri de uyuşmazlığı gideremezse ancak 60 günün sonunda işçiler grev yapmakta serbest olabileceklerdir.

Fakat sendika greve başlayacağını karşı tarafa bildirecek ve altı gün geçmeden greve başlayamayacaktır.

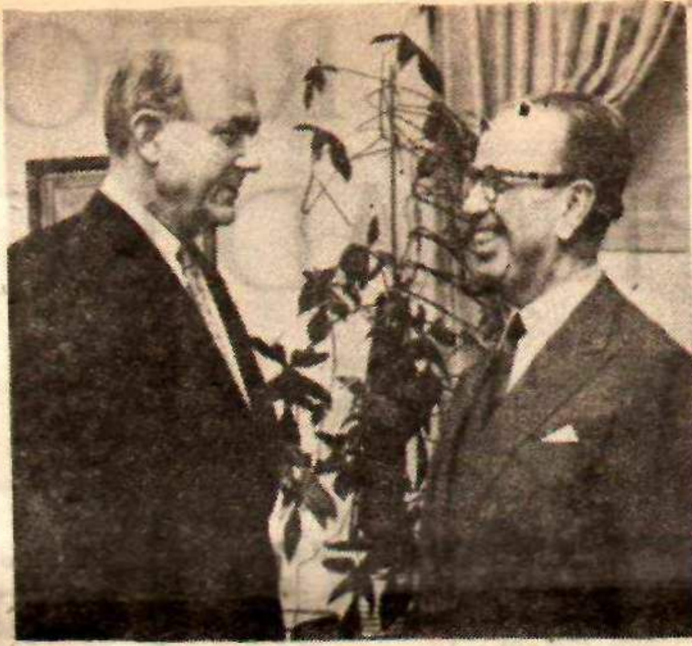
Greve sebep olan olayın vukuundan üç dört ay sonra başlayacak bir grevin etkili olabileceğini düşünmek mümkün değildir. Üstelik, bu yasaklamalar ve geçiktirmeler kabul edilirken anayasanın 11 nci maddesi gözden uzak tutulmuş, anayasa ihlal edilmiştir. Çünkü anayasanın 11 nci maddesi, «Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz» demektedir. Oysa bu kanundaki yasaklamalar ve geçiktirmelerle grev hakkının özüne dokunulmaktadır.

Kısıtlama

Önemli bir nokta da, grevin hangi hallerde yapılabileceğine dair 19 ncu maddede tesbit edilen hükümlerdir. Bu hükümlere göre işçiler ancak, 1 — İşvereni toplu sözleşme çağrısına uymağa zorlamak, 2 — İşvereni uzlaştırma kurulunun tavsiyelerine uymağa zorlamak, 3— İşçiye veya işçi teşekkülüne kanunların, örf ve âdetlerin veya toplu iş sözleşmesinin sağladığı hakların toplu iş sözleşmesiyle bağlı olan işveren veya işveren teşekkülü tarafından bozulması halinde greve başvurabileceklerdir. Oysaki anayasamızın 47 nci maddesi işçilere «İktisadî ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacı» ile grev yapmak hakkını tanımıştır. Kanun bu konuda sınırlama yapmak suretiyle grev hakkının tam mânâsıyla kullanılmasını önlemektedir.

Atılmaz tüfek

Grev hakkının böylesine kısıtlanması karşısında C.K.M.P. Milletvekili Sadrettin Tosbi oylamadan önce bir konuşma yaparak «Hükûmetin yetkileriyle grev hakkı zedelenmiştir. Grev, atılmaz bir tüfek haline getirilmiştir» dedi. Millet Meclisi'nde işçi haklarını bilinçli şekilde savunan tek milletvekili olan Sadrettin Tosbi, kanunun getirdiği cezaların da çok ağır olduğunu, hükûmete sendikaların malî gücünü kontrol yetkisi tanınmasının yerinde olmadığını belirterek lokavtın grev gibi bir hak olarak düşünülemeyeceğini söyledi, milletvekillerini işçi aleyhine çıkan bu kanun üzerinde son bir defa düşünmeğe davet etti.

Dean Rusk ve Feridun Ergin

Fakat oylamanın sonucu, Şeref Bakşık - Coşkun Kırca ikilisinin ve Bülend Ecevit'in zaferini ortaya koyuyordu. Oylamaya katılan 261 milletvekilinden 255'i, tasarıyı, hemen hemen komisyondan geldiği gibi kabul ediyordu. Sadece bir milletvekili tasarıya red oyu vermiş, beş milletvekili de çekimser kalmıştı.

Oylama sonucu Bakşık - Kırca ikilisi için ne kadar büyük bir zafer ise, Türk - İş'in pazarlıkçı yöneticileri için de o kadar büyük bir hezimet oldu. Müzakerelere ilk başlandığı sırada âdeta peşin kazanılmış bir zaferin sarhoşluğu içinde bulunan Seyfi Demirsoy ve arkadaşlarının şimdi ağızlarını bıçak açmıyordu. Amerikan usulü fişleme ve seçtirmeme tehditleri tam mânasıyla fiyasko vermişti. Oy avcılığı için Türk İş'in görüşlerine uygun bir kaç çıkış yapan AP.'liler dahi netice de Türk - İş görüşüne aykırı maddeler taşıyan tasarıya kabul oyu vermişlerdi.

Sendikalar Kanunu ve Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanun tasarıları şimdi de Cumhuriyet Senatosu'nda görüşülecek. Türk - İş yöneticilerinin Millet Meclisi kulislerinde fiyasko veren Lobby'ciliği Senato'da deneyip denemeyecekleri işçi çevrelerinde merak ediliyor. Ama perşembenin gelişi çarşambadan belli olduğuna göre Türk - İş yöneticileri herhalde bundan böyle Meclis çatısı altında pek görünmeyecekler.

ZİYARET

Dean Rusk ve Lorde Home geldi

iki Dışişleri Bakanı Orta Doğu meseleleri hakkında Erkin'le görüştü

Geçen hafta Ankara'nın çok yönlü ve gergin siyasî havası yabancı ziyaretçiler ve yabancı talebelerin gösterileriyle daha da renklendi. Bu haliyle Ankara çoktandır kavbettiği bir Orta—Doğu Başkenti havasını almıştı.

Olayların gelişimini hatırlıyabilmek için; bir kaç hafta önce İzmir limanına demirleyen bir atom denizaltısından başlamak gerek. Jübiter füzelerinin sökülmesi günlerine rastlayan bu atomik ziyaret, yeni statejinin elle tutulur gözle görülür bir örneği idi. Çok taraflı nükleer vurucu kuvvetin silâhını teşhirden sonra; plânın anlatılması ve Türk hükûmetinin görüşünü öğrenmek için iki ziyaretçi Ankara'ya geldi. Kennedy'nin özel temsilcisi Merchande ile general Maxwell Taylor gerekli yerlerle görüşmelerini tamamlayıp ayrıldılar. Türk hükûmeti teklifleri müsbet karşılandığını bildirmişti. Atom savaşı ihtimalinin azal

İki ziyaretçiyi daha yüksek kademede üçüncü bir ziyaretçi izledi. Karaçi'da yapılacak CENTO Dışişleri Bakanları toplantısına katılmak için Pakistan'a gitmekte olan Dean Rusk bir gününü Ankara'da geçirdi. Amerikan Dışişleri Bakanı bu kısa zamanı hızlı bir çalışmayla değerlendirdi. Gerçi Dean Rusk geliş sebebini bir «teşekküre» bağlamıştı. Hava alanında söylediği nutukta: «Hükûmetinizin savaşta ve barışta müşterek gayretlerimize yaptığı muazzam iştirâkten dolayı teşekkür etmek için burada bulunuyorum» demişti. Eski devre bakarak daha kişilikli bir dış politika çizgisinde bulunan İnönü hükûmeti, bu ziyareti çeşitli meseleleri bir arada görüşmek için kullandı. Özellikle Orta—Doğu meselelerini, gelişen Arap Birliği karşısında Amerikanın tutumunu, Irak'taki Kürt muhtariyet hareketine karşı Amerikanın takınacağı tavrın tesbitinin görüşüldüğü açıktır. Dean Rusk'u izleyen İngiliz Bakanı Lorde Home ise Roma ve Atina'dan sonra çok taraflı nükleer kuvvet ve tecrübeli oldukları Orta—Doğu meselelerinde görüşlerini açıkladı.

PARTİLER

Politika mutlu bir azınlığın tekelinde

Partiler tasarısı ile politkayı tekelleştirme adımının üçüncüsü atılmış oldu.

Halkı siyaset dışında tutmak gayretiyle hazırlanan Siyasî Partiler Kanunu tasarısı geçen hafta açıklandı. Bu tasarı, halkı siyasetten uzaklaştırmak için atılan adımların üçüncüsüdür.

Birinci adım, köylüyü siyaset dışında bırakan 8 sayılı kanunla atılmış ve siyasî partilerin ocak ve bucak teşkilâtı kaldırılmıştır. Millî Birlik Komitesi tarafından çıkarcı politikanın köylere sokulmasından doğan kötülüklere son vermek gerekçesiyle çıkartılan bu kanun, bugün yeni kurulan partilerin, özellikle emekçi partilerinin yurt ölçüsünde teşkilâtlanmasına engel olmaktadır. Çok partili rejime geçildiğinden beri halkı politikadan ayırmayı başlıca gaye edinen hakim sınıfların sözcüsü politikacılar o zaman itiraz ettikleri bu kanunu bugün benimsemişlerdir.

İkinci adım, Milletvekili Seçim Kanunu ile atılmış ve siyasî partilerin seçime katılabilmesi için en az 15 ilde teşkilât kurmak zorunluğu konularak fakir partilerin seçime katılması önlenmiştir. Bu duruma göre kasası dolu olmayan, fakat programı ve görüşleriyle emekçi halkımıza hizmet edecek durumda bulunan partiler seçime katılma imkânından mahrum bırakılmıştır.

Üçüncü adım olan Siyasi Partiler Kanun tasarısı ise Anayasanın vatandaşlara tanıdığı siyasî parti kurmak hak ve hürriyetini sınırlamaktadır. Siyasî parti kurabilmek için 40 yaşını doldurmuş olmak ve yüksek öğrenim yapmak şart koşulmaktadır. Halkımızın yüzde 60'ının okuma yazma bilmediği ve yüksek öğrenimin genellikle varlıklı aile çocuklarına nasip olduğu dikkate alınırsa, bu şartların kimlerin yararına olduğu ortaya çıkmaktadır. Parti kurmak için yüksek öğrenim görmüş olmak şart koşulunca, işçiler, köylüler, küçük esnaf, zanaatkârlar ve diğer emekçilerin emekten yana partiler kurmaları imkânsızlaşacaktır. Böylece siyasi parti kurmak hakkı, tıpkı seçime girme hakkı gibi sadece varlıklı olanların, yani mutlu azınlığın imtiyazında kalmaktadır. Bu hükmü ile Siyasî Partiler Kanunu tasarısı, hiç bir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınamayacağını emreden anayasaya aykırı düşmektedir.

Tasarının seçim zamanı dışında propagandayı yasaklayan, el ilânları ve duvar ilânlarıyla propaganda yapmayı, kapalı salon toplantılarını hoparlörle dışarıya duyurmayı önleyen hükümleri de politikayı «halk'sızlaştırma» kaygısının yeni bir delilini teşkil etmektedir.

Bir partinin Meclis'te temsil edilebilmesi için genel seçimde kullanılan oyların en az yüzde 5 ini almak şartı ise, fakir partilerin sonradan saflarına katılan milletvekili ve senatörlerle Meclis'te temsil edilmesi imkânını ortadan kaldırmak gayesini gütmektedir.

Meselâ, Türkiye İşçi Partisi, bir senatörün katılmasından sonra, Anayasaya aykırı bir çok kanunun iptâli için Anayasa Mahkemesi'nde dâvâ açmıştır. Emekçi vatandaşların haklarına ve menfaatlerine aykırı kanunlar yürürlüğe konuldukça da yeni iptâl dâvâları açacağı muhakkaktır. Yeni tasarı bunu da önliyecek hükümler taşımaktadır.

Türkiye'nin biricik umudu olan emekçi halkı dolambaclı yollardan giderek politika dışı bırakmak, neticede bu oyunu oynayanlar dahil yurdumuzun zararına olacaktır.

SENATO

Senato, tasarıları daha iyi inceliyor

İhracatçılar yararına hazırlanan tasarı meclise geri gönderildi

İki Meclis sisteminin mevcut olduğu diğer memleketlerin aksine, Türkiye'de Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclisi'ne göre daha ilerici bir yapıya sahip bulunduğunu bir çok meselelerde gösteriyor. Bilindiği gibi, Kromit Yolsuzluğu dolayısıyla hükûmetin bir Amerikan firması'na tazminat ödemesini hedef tutan tasarı Meclis'ten büyük çoğunlukla geçtiği halde Cumhuriyet Senatosu'nda çok şiddetli tenkidlere uğramış ve reddedilmesine rastlamak kalmıştı.

Bu def'a da, ihracatı teşvik için bazı vergi, resim ve harçların ihracatçıya iade edilmesini öngören hükûmet tasarısı Millet Meclisi'nde kabul edildiği halde Cumhuriyet Senatosu'nda anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle geri çevrildi.

Geçen sayımızda da belirttiğimiz gibi, hükûmet ihracatı geliştirmek için mallarımızın kalitesini ve rekabet imkânlarını geliştirecek tedbirler alacağı yerde bazı vergi, resim ve harçları iadesi yoluyla ihracatçıyı teşvik etmeyi düşünmüş ve bu hususta kendisine yetki tanınmasını isteyen bir tasarıyı Meclis'ten geçirtmişti. Tasarının yasama meclislerine ait yetkileri yürütme organına devretmek gibi anayasaya aykırı mahiyeti yanında işçilerden kesilen vergilerin patronlara iadesini öngören sosyal adalete aykırı hükümleri de bulunuyordu.

Senato Bütçe Komisyonu tasarıyı kabul etmiş, fakat komisyon sözcüsü Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı, işçi aleyhine hükümler ihtiva eden böyle bir tasarıyı Senato'da savunamayacağını bildirerek bu görevinden çekilmişti.

Tasarı Senato Genel Kurulu'nda görüşülürken Ağırnaslı ve Tabi' Senatör Suphi Gürsoytrak ve Siirt Senatörü Lütfi Akyurt'un ağır tenkidleri karşısında tasarının anayasaya ve sosyal adalete aykırılığı ortaya çıkmıştı.

Cumhuriyet Senatosu Perşembe günkü toplantısında, bu tenkidlerin ışığında «İhracatı Teşvik» Tasarısı'nı reddetti. AP'lilerin çoğunluğu, bazı CKMP ve MP'liler ile tabii senatörler tasarının reddi için oy kullanırken C. HP. ve YTP'lilerin tasarıyı destekledikleri görülüyordu. Fakat oylama sonucu, sağduyunun ve basiretin senatoya hâkim olduğunu gösteriyordu.

Bu sonuç karşısında Senato Bütçe Komisyonu Başkanı Muhittin Kılıç ile Nüvit Yetkin, genel kurulun kararını protesto eder şekilde komisyon üyeliğinden istifa ettiler. Anlaşılıyor ki, on yıllık demokrasi havariliğine rağmen CHP.'nin Malatya Senatörü Nüvit Yetkin ve Muhittin Kılıç, çoğunluğun oyuna saygı duyulmasını gerektiren bir demokratik anlayışı henüz kendilerine kabul ettirememişlerdir.

Şimdi ne olacaktır? Senato'nun reddettiği hükûmet tasarısı tekrar Millet Meclisi'ne verilecek, eğer milletvekilleri de senatörlerin görüşüne uyarlarsa hükûmet tasarısı düşecektir. Fakat milletvekilleri tasarının kabulü hususunda ısrar ederlerse Senato ve Millet Meclisi üyelerinden kurulu bir karma komisyon tasarıyı görüşerek karara bağlayacaktır.

KONFERANS

Yollar çeşitli fakat Sosyalizm tektir

Aslan Başer, Az gelişmiş memleketlerde sosyalizm konusunda bir konferans verdi

Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanlarından Aslan Başer, Cumartesi Günü Sosyalist Kültür Derneği'nde «Az gelişmiş memleketlerde sosyalizm» konulu bir konferans verdi.

Bugünkü dünyaya tutucu kuvvetlerin mi, yoksa itici kuvvetlerin mi hâkim olduğu sorusunu ortaya atarak konuşmaya başlayan Aslan Başer, «Zamanımız, duruş devresi değil, oluş devresidir» demiş ve özetle şunları söylemiştir.

«Savaştan sonra Batı Avrupa'daki kalkınma kapitalistlerce örnek olarak gösterilmektedir. Fakat bu bir kalkınma değil, bir tamirdir. Bu tamirin neticesinde daha fazla şey elde ettikleri için kapitalist yola girişmişlerdir.

Geri kalmış ülkelerin durumu ise fecidir. Çünkü, nüfus artışı vardır. Gelişmiş ülkelere yetişemedikleri takdirde de onların sömürgeleri haline gelmeğe mahkûmdurlar.»

Az gelişmiş ülkelerde sosyalizm konusunu da inceleyen Başer, bu husustaki görüşlerini şöyle açıkladı:

«Az gelişmiş memleketlerde çeşit çeşit sosyalizm yoktur. Sosyalizm tektir, fakat değişik şartlar altında değişik kombinezonlara girer.»

Sosyalizm'i «İstihsal gücünün halk yararına en iyi şekilde kullanılması» olarak tanımlayan Başer, sosyalizmin şartlarını da şöyle saydı:

«1 — Milliyetçi olmak, yani imkânları en iyi şekilde kullanarak insanların kurtulmasını sağlamak ve bu kurtuluşu, mecbur olmadıkça dışarıdan yardım almadan, kendi imkânlarımızla gerçekleştirmek.

2 — Gerçekçi olmak, Türkiye'nin şartlarını göz önüne almak.

3 — İstihsal vasıtalarını daha iyi kullanmak, meselâ geniş bir kooperatifçilik; dış ticaretin, bankaların, sigorta şirketlerinin devletleştirilmesi, sosyal meskenler yapılması, şehir dışındaki arsalardan daha iyi faydalanılması.

4 — Halkçı ve emekten yana olmak.

5 — Demokratik yoldan iktidara gelip, gerekince yine demokratik yoldan iktidardan gitmek.

6 — İnsani vasıflı olmak.»

Konferansı yöneten Necat Erder de, sosyalizm konusundaki görüşünü açıklayarak «Sosyalizm tektir. Fakat memleketin şartları göz önünde bulundurmak lâzımdır. Hem akılcı, hem tarihsel, hem de insani bakımdan Türkiye'nin kurtuluşu için sosyalizm şarttır.» dedi.

Aslan Başer, sosyalizmin diğer memleketlerdeki gelişmelerinden de söz açarak, «Eskiden Amerika'da sosyalizm deyince büyük korku olurdu. Şimdi, az gelişmiş memleketlerin kapitalizmle kalkınamayacağı, kapitalizmle kalkınmaya zorlanırsa askeri diktatörlüklere yol açıldığı, bu itibarla az gelişmiş memleketlere sosyalizmin tavsiye edilmesi gerektiği, Kennedy'nin etrafındaki uzmanlar tarafından kabul edilmektedir.

Avrupa'da da sosyalizmle gidilmektedir. Amerika ve Avrupa'da sosyalizmin bu gelişmesi Türkiye'nin de yararınadır.» dedi ve Türkiye sosyalist olduğu takdirde batı dünyasından ayrılmasının bahis konusu olup olmayacağına dair bir soruya şu cevabı verdi:

«Hayır, sosyalist olmamız, batıdan ayrılmamızı gerektirmez.»

Sosyalist Kültür Derneği'nin gelecek haftalarda düzenleyeceği konferanslarda sosyalizmin milletlerarası meseleleri incelenecektir.

Turan Emeksiz'in şehit düştüğü yerde saygı duruşu...
— Her geçen gün biraz daha uzaklaşılan bir ideal uğrunda ölmüştür —

Üçüncü 28 Nisan anıldı

Yıllar yılı yaşanan karanlık bir devri düşünmek, bugün bir başka biçimde sürdürme çabalarına tanık olmaktan acı değil.

Bir 28 Nisanımız var. Mutlu günlerimizden biridir bu. Putlaşmış bir orta çağ düzenine karşı güçlü bir çıkıştır.

Bu başarının, sosyal başarılara başlangıcı olmasını istemişti oysa gençliğin bu örnek hareketi geçmişin sorumlusu bazı kişilere de örnek olmalıydı. Olmadı. Yoksa üçüncü 28 Nisan böyle mahzun, böyle dertli olmazdı.

28 Nisan olaylarının üçüncü yıldönümünü kutlarken merasime katılan topluluğun en büyük çabası bu gerçeği hatırlatmaktı. Bir 28 Nisandan, bir 27 Mayıstan sonra halâ uyumak ve uyutmak isteyenleri uyarıyordu bu topluluk. Gençlik uyarma görevini bir defa daha tekrarlıyordu.

Kutlama töreni önce Atatürk sonra Turhan Emeksizin vurulduğu yere çelenk koymakla başladı. İlk konuşmayı yapan İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Yüksel Banguoğlu, karanlık düşüncelerin ardından koşanları, kendi çıkarları için geniş kütleleri çıkmaza sokmaktan çekinmiyenleri af etmenin imkânsızlığını, art fikir ve hareketlere sonuna kadar karşı olacaklarını belirtti. Gençlik artık herşeyin olduğu gibi görünmesini, ya da göründüğü gibi olmasını istiyordu.

28 Nisan çatışmalarında bacağını kaybeden Hüseyin Onur, alkışlarla geldi kürsüye. Konuştukça daha çok alkışlandı. Hüseyin Onur, 28 Nisanın doğuş sebeplerini anlattı uzun uzun. Bilenler biliyordu bu gerçekleri. İyi biliyorlardı. Önemli olan bilmez görünenlere yeniden hatırlatmaktı. Hüseyin Onur 28 Nisanı yaratan sebeplerin yeniden doğmaya başladığını, eski zulmiyetin hortladığını belirterek, kesin bir ifadeyle «Hayatımız pahasına mücadele edeceğiz» dedi. Gerçekten mücadele gerekliydi.

Demokratik düzen içinde yaşamak için çetin bir çaba gerekliydi. Eskinin yeni diye yutturulmasına gençliğin tahammülü yoktu. Demokrasi adı altında geniş halk kütlelerine sırt çevirmek ve haksız çıkarlarını inatla sürdürmek isteyenlere karşı gerçek demokrasiyi savunmak en önemli bir ödevdi. Bütün mesele halkımıza demokrasinin gerektirdiği şuuru kazandırabilmekti. Halk yaşamanın ve hürriyetin anlamını öğrenmeli idi. Gerçekler bütün çıplaklığı ile kamu oyuna serilmeliydi. Halkın kendi kendisine sahip olmasından başka çıkar yol yoktu. Gericilerin, sömürücü ve intikamcıların bir aldatma aracı olmaktan kurtulmalıydı.

Tabii senatörlerden Mucip Ataklı, seçim kanununda yapılacak bir değişiklikle bütün partilerin bir süre kapatılmasını bu arada el birliği ile köklü reformlara gidilmesini istiyerek parlementoyu kendi kendine ihtilâle dâvet etti. Toplantının havasına uygun olmayan bu konuşma aşırı heyecandan ileri gelen bir karamsarlık olduğu için ilgi görmedi. Çünkü halk yapılanların bilincine varmadan başarı sağlamak imkânsızdı. Halk kendi kaderine hakim olmasını öğrenmeli idi. Gerekli olan halkı uyaranların çabalarına set çekmemekti. Gerekli olan Anayasanın ayırımsız yürürlüğe konmasıydı. Halk Anaaysada teminat altına alınan bütün haklarına kavuştuğu zaman aydınlanabilirdi. Ataklı, hizmeti dokunduğu bir eseri; Anayasa nizamını beğenmemek durumuna düşmemeliydi.

Turhan Emeksiz'in büstü

Hüseyin Onur kürside
— canını vermeğe hazır —

Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı Genel Başkanı Cevdet Hacıoğlu, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı Erdoğan Tuncer, ve Milli Türk Talebe Birliği Genel Başkanı Yüksel Çengel, gerçek demokratik düzen içinde yaşamak azminde olduklarını bunun için ellerinden gelen çalışmayı yapacaklarını söylediler. Gençliği kısa yol kahramanı yapmak isteyenlerin ümidini kıran güzel konuşmalardı bunlar.

Son olarak konuşan Behçet Kemal Çağlar da gelişmemize köstek olanlara gençliğin yaşama imkânı vermeyeceğini, olumlu çalışmaların demokratik düzeni gerektirdiğini ve mutlaka başarıya ulaşacağını belirtti.

Çağlar, Ataklı'nın karamsarlığına katılmadığını hatırlatmayı faydalı buldu. Demokratik düzen bütün dertlerin devası olabilirdi. Çağlar bunu ısrarla belirtti.

Toplantıda bütün gençlik teşekkülleri, Vali Niyazi Akı Merkez Kumandanı, Milli Eğitim Müdürü, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü adına Genel Sekreter, ve bütün lise müdürleri hazır bulundular. Hava puslu ve yağışlıydı. Bu üç yıl önce güneşli bir günde yapılan hürriyet savaşına başka bir anlam hüzünlü bir anlam veriyordu. Üç yıl önceki Hürriyet Meydanı şimdi setlerle bölünmüş, tanınmaz bir hale gelmişti. Meydanda o günü yaşıyorlar, nerede atların altında kaldıklarını, nereden polislerin hücum ettiğini böyle anlatamazlardı. Üç yıl geçmişti. Pek az şey değişmiş, pek çok şey değişmemişti.

İŞÇİ

İşçinin sırtından geçinmek sanatı

Harice işçi sevkîyatı da döne dolaşa karaborsacıların eline geçti

İşçilerin sırtından geçinenler tarihimiz boyunca bütün zenginliklerin tekelini ellerinde bulundurdular. Allem ettiler, kallem ettiler, hak arayanı, sosyal adalet isteyeni damgaladılar, sindirdiler.. Ama bu oyunun da sonu geldi. Şimdi kolay kolay damgalayanlar, bu numaralarının sökmediğini pek iyi görüyorlar. İşçinin ulusal gelirden hakkı olan payı alması için mücadelesi hızla sürüp giderken yeni bir sınıf türedi. Bunların da işçileri sömürmek için yapmadıkları numara kalmıyor. Bunlar yabancı ülkelere kalifiye işçi göndermeyi kendilerine vurgun mesleği seçenlerdir. Türkiyede iş bulamayan kalifiye elemanlar da, işinden memnun olmayan usta işçiler de Almanyaya, İsviçreye, Avusturyaya gitmek için İş Bulma Kurulunun Alman İrtibat Bürosuna can atıyor. İşçilerimizin Alman işçilerinden daha «Ucuz» ve üstelik «daha başarılı» olduğunu gören sermayedarlar yeni yeni «işçi istekleri»ni ortaya attılar. Büro ince eleyip sık dokuduğu ve dişi çürük olanı bile» Sevkiyata» tabi tutmadığı için «harice işçi sevki» vurguncuları ortalığı kapladı. Gönderecekleri işçiden 250 liradan başlayıp 750 liraya kadar «Masraf» isteyenlerle polis başa çıkamıyor. İşçi sevki büroları ve tercüme bürolarından bu vurgun yolunu seçenler için ceza maddesi bulunamıyormuş. Sinema bileti karaborsacıları gibi işçi gönderme karaborsacılarına karşı biz bir şey yapamazken, Avusturya hükûmeti bir şey yapmaya başlamış. Avusturya hükûmeti ellerinde Çalışma Bakanlığının izin belgesi olmayanları Almanya, Hollanda, Belçika, Danimarkaya ve tabiidir ki Avusturyaya da sokmayacak. Onları sınırdan geri çevirecek. Dönecek olanlar Tercüme bürosu denen, ya sevk ajansı denen vurgun yuvalarının elebaşılarını adalete teslim edebilse ya... Gitmeden bir şey yapamıyanlar, döndükten sonra kanun yoluna başvursalar bari..

İşçinin söz sahibi olmadığı gelirimiz

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinin düzenlediği «Açık oturum»a Türk - İş Birinci Bölge Temsilcisi İsmail Topkar da davet edilmişti. Topkarın söylemesi gereken rakamları Doçent İdris Küçükömerle yazar İlhan Selçuk ve Yazar Çetin Altan ortaya koydu. Hükûmet adına konuşma yapmak gerekseydi Dr. Ekmel Zadil ile Türk - İş Temsilcisi İsmail Topkar'ın söylediklerinden başka türlüsü belirtilemezdi. Topkarı «İşçi» olarak tanımayanlar hayretlerini açıkça belirttiler:

«Bir hükûmet adamı bu kadar kibar ve bu kadar yumuşak olabilir. Demokrasi, devlet memurlarını da hükûmet adamlarını da sevimli ve kibar konuşmaya zorladı.»

Oysa, konuşma tarzı, tavrı beğenilen İsmail Topkar, işçileri yarı - aç, yarı tok olan Türkiyemizin en yetkili işçi teşekkülünün I. Bölge temsilcisiydi. Asgari ücretlerin düşüklüğünü, geçim şartlarının ağırlığını, vergi adaletsizliğini, millî gelirden en az payı işçilerle fakir halkın aldığını gayet iyi bilmesi gereken bir mevkideydi. Ama bunları söylemesi ve düzeltilmesini istemek mevkiinde olan Topkar çıkacak kanunlarla işçilere büyük fayda sağlanacağını - hükûmet sözcüsüymüş gibi - anlatmaya kalktı. Orta sayfada bu oturumu geniş olarak bulacaksınız.

Hazırlıksızlar

İstanbul radyosunda sosyal konulara dair yapılan bir açık oturum, oturumu yönetenin, işçi sözcüsünden çok «İşçi» olduğunu ortaya koymuştu. Belli ki Türk - İş temsilcisi Açık Oturum'a hazır değildi. Şimdi bu «Açık oturum» modası Adana radyosuna da geçti. Elbette iyi oldu. İl radyosunda yapılması kararlaştırılan vedüzenlenen açık oturumda sendikaların önemi ve memleket ekonomisindeki görevleri konusu ele alınmış bulunuyor. Bu oturumun metni Adana Giyim İşçileri Sendikası tarafından yayınlandığı vakit hangi sendikacının konuya hazırlıksız girdiği açığa vurulacak. Zira İzmirde 3 Bölge Temsilciliğinde CHP. li bakanlarla yapılan «Açık konuşma»da Maliye Vekili Ferit Melenin, Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkinin ne kadar «Hazırlıksız» olduğu ortaya çıkmıştı. Sendikacıların haklı istekleri «Sudan lâflarla» geçiştirilmişti. Açık oturumlar doğrusu ne kadar çok olursa o kadar iyi sonuç verecek. Ak keçi, kara keçi burada da belli olacak.

Bu kaçıncı kaza, Bu kaçıncı ölüm?

Sütlücede Nuri Killigil Fabrikasında 1946 da bir iş kazası olmuş ve 20 ye yakın işçi parça parça olmuştu. O zaman İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Başkanı olan 1 numaralı sigortalı işçi Zühtü Tetey, her yıl o günün «iş kazalarını önleme mücadelesi günü» olarak kabul edilmesine çalışmıştı. İstanbul ölçüsünde varılan kararlar vardı:

Her yıl Şehitliğe defnedilen işçiler ziyaret edilecek. o gün bir yıl içinde şehit düşen işçilerin listesi ve ölüm sebepleri üzerinde durulacak.

İş yerinde emniyet tertibatı almayan işverenlerin Kara listesi okunacak,

İlgisiz kalan resmi makamlar protesto edilecek,

İş emniyeti olmayan yerlerde işçilerin çalışmaması için kanpanya yürütülecekti.

Aradan yıllar geçti. Zühtü Tetey'in ortaya atıp da herkesçe benimsenen görüşleri kısa süre sonra unutuldu Fakat hafta geçmez, ay olmaz ki şurada, burada iş kazası olmasın ve işçiler hayatlarına doymadan, umutlarını gerçekleştirmeden, bir veda mektubu bile yazamadan göçük gitmesin... Geçen gün yine bir kaza oldu. Bandırmaya giden Kadeş vapuruna yükletilen mantar tabancası cephanesi patladı, şoför muavini Recep Peker ve yükcü Fehmi Tekin Aslan o anda can verdi. Sorumlu arana dursun... İş kazalarına karşı sendikacıların ciddî bir mücadele kampanyası açması varken, bunun örnekleri hafızalarda dururken, hâlâ bu gerçek işçi konusuna sırt çevirip günü gününe politika yapmak doğru mu, Sendikacıların iş kazalarına karşı müessir bir kampanya açması için yeniden bir kütle hâlinde ölüm olayı mı beklemeli?

Hele bir tesbit edilmiye başlansın

Yeni sendikalar kanununa göre işkolları yeniden tesbit edilecek ve sendikalar o vakit yeni bir teşkilâtlanma dönemine girecekler. Bu konuda kesin bir ölçü yokken bazı ikinci sendikaların derlenip toparlanmaya başladığı gözden kaçmıyor. Türk - İş etrafındaki bağları kuvvetlendirmek, demokratik bir kontrol sistemi içinde merkezden yönetimi geliştirmek, şahısların kusurlarını müessese ye yüklememek varken bir kısım sendikaların Türk - İşe rağmen yeni konbinezonlar kurması sendikacılığın ruhu ile de, gerekleri ile de bağdaşmıyor. Fakat Kimya - İş Sendikası ile birleşme peşinde. Ayrıca «Sarı sendika» vasfına uyarlığı çok olan bir Mersin Sendikası ile de anlaşıp federasyon kurma hayalinde. Türk - İş içinde kuvvetli tipi Petrol - İş Sendikası varken ve bu sendika petrol, kimya, ve atom işçilerini kapsarken teşkilâtı dejenere etmeye kalkma, kolayca «boş ver»ilecek iş olamasa gerek. Türk - İş'in azimli ve ısrarlı «İlkeciliğini» bekleriz.

RIZA KIRAS
— Gerçek bir sendikacı —

Milletvekilliğinden istifası istendi

İşyerinde çeşitli aksak tavırları olduğunu okurlarımızın iyi bildiği AP. transferlisi şimdiki CHP. li Sâki Zorlu, bu defa Lâstik - İş Başkanı Rıza Kuası ve arkadaşını da işyerinden attırmaya kalktı. Lâstik - İş sendikası Genel Başkanlığı bir tebliğ yayınladı. Bu işverenin 14 kanunsuz işini sıraladı. Sonra da şunu belirtti.:

«Bu tebliğimiz, kanunları tanımazlıktan gelen bir milletvekilinin bulunabileceğini görmeden doğan üzüntü ve hayretimizi kanun yapıcılarına, halk adına olayları izleyen ve hükümleri denetleyen basın mensuplarına durumu bildirmek için hazırlanmıştır. Bir milletvekili örnek bir işveren olmak mevkiindeyken, kanun tanımazlığın timsali durumuna düşmekle herhalde mevkiinin adamı olmadığını da göstermiş bulunmaktadır. Kendisini milletvekilliğinden istifaya dâvet ederiz.»

Nerde istifayı göze alacak babayiğit?

KONGRE

Türk Kültür Dernekleri isim değiştirdi. Şimdi Halkevleri var.

Gericilerin yenilgesiyle sonuçlanan Türk Kültür Dernekleri olaganüstü kongresinde getirilen teklif kabul edildi ve Halkevleri yeniden doğdu

Geçen Pazar, Ankara'da yapılan olağanüstü bir kongre Türkiyedeki devrimci akımı anlamak istemeyenlere güzel bir ders verdi. Bu kongre Türk Kültür Derneklerinin kongresi. Yurdun her köşesinden gelen yüze yakın delege katıldı bu kongreye.

Hatırlarsınız, Türk Kültür Dernekleri 27 Mayıs ihtilâlinden sonra kuruldu. O zamanlar bu kuruluş bir siyasi partinin çatısı olarak görünmüştü bir çok çevreye. Millî Birlik Komitesindeki bir grubun eğilimlerine uygun bir kuruluş olarak karşılanmıştı.

13 Kasım 1960 dan önce hazırlanan Ülkü ve Kültür Birliği Teşkilâtını hatırlayanlar, Türk Kültür Dernekleri tüzüğünde de ülkü ve kültür birliğine ön plânda yer verilmesini rasgele bir olay olarak karşılayamazlar. Derneğin yöneticiliğine gelenlerin kişiliği de devrimciler arasında hoş karşılanmamıştı o zaman.

13 Kasım'dan sonra Devlet Başkanı Gürsel Türk Kültür Derneklerinin başına Behçet Kemal Çağlar'ı getirdi. Dernek merkezinin canlanması, bir kültür ocağı durumuna gelmesi Devrim Ocakları Ankara Merkezinin bu binaya taşınmasiyle başladı. Ceyhun Atuf Kansu ile Devrim Ocağı başkanı Yüksel Altıneri kardeş bir dernek olarak çalıştılar. Türk Kültür Derneği merkezi bir Halkevi havası aldı bu çalışmalarla. Seminerler tertiplendi, memleket meselelerinde gerektiği zaman gerekli ses duyuruldu, gerekli tepki gösterildi. Bu davranışlar, devrimci gençliği ve ilerici aydınları bu ocağa bağlıyor sergiler, seminerler, hele Köy Enstitülerliyle ilgili çalışmalar akşamları, hafta sonları dernekte toplananların sayısını arttırıyordu. Yalnız dernek için de, üstelik yönetici kadrosunda yer alan gericiler hoşlanmıyordu bu işten. Hemen kolları sıvadılar, Ceyhun Atuf Kansu'ya karşı bir hava yaratmaya çalıştılar, dernek çalışmalarını engellemek için büyük çaba gösterdiler. Derneğin yöneticileri arasında bulunan Osman Kirişçioğlu hayli gayret gösterdi bu yolda.

Geçen Pazar yapılan olağanüstü kongrede gericiler tam bir yenilgiye uğradılar. Ceyhun Atuf Kansu'ya karşı girişilen kampanyanın Anadolu'da hiç bir etkisi olmadığı kongrenin ilk saatlerinde anlaşıldı. Olağanüstü kongrenin başlıca çalışması tüzük değişikliği üzerinde olacaktı. Anadolu delegeleri 53 imzalı bir önerge ile Derneğin adının değişmesini isteyince kongrenin havası birden değişiverdi. Anadolu başkente başka bir hava getirmişti. Konya delegesinin teklifini alkışlar ve gözyaşlariyle bir çok delege destekledi. Elli üç imzalı örneğe, Türk Kültür Drnekleri adının değişmesini, Halkevlerine çevrilmesini istiyordu, Ata'türk'ün halkçılık ilkesinin ışığında gerçek halkevlerinin açılması gerektiğini savunuyordu ancak halkevleri ve halk odalariyle Atatürkçü, devrimci bir çalışma yapılabileceğini ileri sürüyorlar, bu boşluğun doldurulmasını istiyorlardı. Bu konuda çok uyanık, çok aydınlık konuşmalar yapıldı.

Tüzüğün 3 4 maddesi konuşulurken gericiler, daha doğrusu Osman Kirişçioğlu, Muhittin İnözü «Tarihî Türk müziği» sloganıyla çıktılar ortaya, Halkevlerinin tarihî Türk Müziği ile de uğraşmasını savundular Tarih ve müzik sözlerinin, Anadolu delegelerinde bir etki yapacağını umdular ama yanıldılar. Doçent Bedia Akarsu tavizsiz ve kısa bir konuşma yaptı ve şöyle dedi:

— Halkevleri çatısında alaturka ile uğraşmaya imkân vermek değil yasaklamak gerekir.

Ankara Devrim Ocağı başkanı Yüksel Altıneri bu sözleri daha çok genişletti, Ceyhun Atuf Kansu beğenilerimizle değil, aklımızla karar vermemiz gerektiğini söyledi. Gericiler tarihten eski türk müziğinden, Dede efendidn bahsedince Tahsin Banguoğlu biraz taviz verdi ama Anadolu delegeleri direndiler.

Osman Kirişçioğlu'nun «Saray müziğinden nasıl vazgeçebiliriz, Nedim'den saray edebiyatından vazgeçebiliyor muyuz, bizim kökümüz saray..» sözleri yuhalar, sert tepkilerle karşılandı.

— Hayır dediler, bizim kökümüz saray değil, Atatürkçülük saraya karşı olmak demektir. Atatürk sarayı deviren, sultanlığa son veren adam. Biz saray müziğiyle değil gerçek halk müziğiyle uğraşacağız.

Osman Kirişçioğlu ne söyliyeceğini bilemeden yerine oturdu. Kongre devrimci halkçı bir hava içinde sona erdi. Yalnız seçimler beklenen nitelikte değil. Behçet Kemal Çağlar bazı isimler yazdırıp onların seçilmesini istedi. Bu isimler arasında bulunmayan Yüksel Altıneri ayağa kalktı.

— Arkadaşlar, ben bu listede yokum ama adaylığımı koyuyorum, dedi. Ve Yönetim Kuruluna girdi, daha önemlisi inandığı bir dâvâ için çalışmanın, savaşmanın güzel bir örneğini verdi.

Türk Kültür Derneklerinin Halkevlerine çevrilişi Ankara'da duyulduğu anda büyük sevinç yarattı. Pazar günü Devrim Ocaklarının Bahar sergisinin açılışında kongreden gelen bir kaç kişi bu haberi verince büyük bir kalabalık Halkevinin yolunu tuttu. Halkevlerinin bir siyasi partinin elinden kurtulması, bağımsız bir kuruluş olması mutlulukla karşılandı.. CHP. çevrelerinden bazı kişilerin bu olayı partinin bir başarısı olarak göstermek çabası da boşa gitti. Çünkü önergeyi veren Anadolu delegeleri hiç bir partiye bağlı değillerdi, Atatürk'ün ilkelerine bağlı oldukları için böyle bir teklif öne sürmüşlerdi. Anadoludan gelen bu teklifi başkentten bazı delegelerin desteklemediklerine de çok şaşırmışlardı. Oysa şaşılacak yanı yok bu olayın. Bir çok kurumda eteklerle tepeler arasında büyük bir uçurum var bugün. Şu var ki aşağıdan gelen baskıya tepeler dayanamıyor eninde sonunda doğru yola geliyorlar ya da çekilip gidiyorlar

"Hökümü Büyük,, ten

Tahir ÖZTÜRK

(Yapı — İş Federasyonu Başkanı)

Kapıdan usul, usul girer, cümleten «Selamün Aleyküm» diyerek en yakın sandalyanın ucuna oturuverirdi.

Kasketi elinde, iki elini dizleri arasına sokar, hafif öne eğilir, kahır çeke çeke, ızdırap ve sefaletin yükünü omuzlarında taşıya taşıya, kırışık alnından epey uzaklaşmış kır saçlarını tek eliyle ara sıra sıvazlar, elinin tersile ikide bir bıyıklarını siler, ara sıra diz kapaklarının üstündeki yamalı pantolonunu göstermemek için altı yıldır altında barındığı paltosunu dizlerinin üstünden sıyrılmaması için gayret gösterirdi.

Hakkına çok razı, çok mert konuşurdu. Giftiği işlerden alın aklığı ile döner, çalıştığı kimsenin kendisine hakkı geçmesin diye günlük yevmiyesini bir kaç misli hakederdi. Dobra pazarlık eder, kesim yapılan ücretten aşağıya vermek isteyen oldu mu gözünün yaşına bakmazdı... Doğru konuşmayan onun en büyük hasmıydı... 23 yıldır elinde varyoz, sivri uçlu çekicile emektar malası onun ve ona bakan Hanife bacı ve yedi yavrunun ekmek takımıydı... Teliz torbasının içinde ayrıca tahta metresi, şakulü, su terazisi ipi ve bir de kötü keseri hep sendikasının ardlığında dururdu...

Okuma yazmayı zor zoruna öğrenmişti. Amma çok yıllar sürte sürte öyle pişmiş, öyle tecrübeye varmıştı ki; konuştuğu zaman hepimizi ağzına baktırır, tatlı tatlı espirileri ile güldüre güldüre içimiz dışımıza çıkardı. Hele bir çektiklerini, kendisi gibi çekenlerin hayat olaylarını anlatırdı ki, gözlerimiz yaşlarla dolar, dolar taşardı.

Meteliksiz olurdu da kimseye derdini açmaz, kimseden ödünç para isteyemezdi. Hazır sigara içmez tütün sarardı. Parasız günü kahveye oturmaz doğru yanıma gelir parasızlığımdan, akşamları çocuklarına ekmek parası olmadığından hiç mi hiç açmazdı. Hep kendisinden çok daha yokluklarda olanlardan dertlenirdi...

«1326 Doğumlu, Niğde Celveri nahiyesinden Ali oğlu Ahmet TOK Ulucanlarda eski bir binayı askıya alırken, binanın göçmesiyle altında kalarak derhal can vermiştir.»

24/Şubat/19... tarihli gazetelerdeki bu haberi çile arkadaşı demirci İsmail Uçar hâdiseden üç gün sonra bana gösterdi. Gözleri dolu dolu İsmail'in titreyen ellerile uzattığı gazeteyi okuduğum zaman inanmadım, inanmadım amma başka kimsenin olmadığını da çok iyi bildiğimden İsmail ile başladık ağlamağa.

Zaman nekadar geçti bilmem amma yine İsmailin konuşması ile kendimize geldik.

— Başkanım yadırgama bu ölümü. Şimdiye kadar aramızdan yolladıklarımız başka türlümü öldüler. Bu bizim kaderimiz.. Ben Ahmet ustaya ağlamamda geride bıraktığı bebeler ne olacak ona onlara ağlarım dedi.

Ben de zaten onlara ağlıyordum.

Yola revan olduk. Ahmet ustanın yeni hayattaki evini bulduk. Bulduk amma gidip gideceğimize pişman olduk. Bir oda bir aralık yerde bir antep kilimi kenarda yığılı iki kat yatak. Yerlere oturmuş komşular, ağlamakla gözleri şişmiş ve ikide bir oh çeken Hanife bacımın yanlarında çocuklar oturmuş, üst baş perişan, ayaklar çorapsız göz yaşı dökerler.

Teselli vermeye çalışırız. Hanife bacımıza. Bizleri görünce biraz daha feryad eder, dizlerine vurur, döğünür, çaresizliğin içinde çırpınır, çırpınır...

Bizden sonra gelenler, hısım akraba olarak ta Niğdeden gelenler hep «HÖKÜM ALLAHIN EMRİ BAŞIN SAĞOLSUN» «Hökümü Büyük - ten başın sağolsun» demekten başka yapacakları bir iş olmadığını anlatmaya çalışırlar.

Ne gelir elden. Tam yirmi üç yıldır duvarcılık takımları omuzundan düşmeyen ve öldüğü günde dünyada yedi yavrusu ile Karısı Hanife bacıya tam 116 lira bakkal borcu miras bırakan Ahmet usta'nın, ne sigortada bir mirası, ne yavrularının başını sokacak bir gece kondusu vardı.

Başına yıkılan binanın sahibine sorduk. Ahmet ustanın sende ne alacağı var? Heç Ahmet ustanın bende ne alacağı olacak, götürü pazarlık yaptık, işe başlayalı üç gün oldu. Üstelik birde evimi göçürdü, şimdi ben ondan dâvâcıyım amma ne alacağım ondan üstelikte üç gün de kendisine 15 lira vermiştir. Yinede helalı hoş olsun. Helal ediyorum çünki kul borcu ile yatmasın, diye bizi teselliye kalktı.

Raporunu okuduk. «Dikkatsizlikten ve mesleğin ehili olmadığından evin yıkılmasına da sebep olmuş ve mal sahibinin 2700 lira zararını yaratmış olduğu.........................dan»

Ahmet usta, daha evvel göçüp giden Ahmet ustalar hep hep böyle görüp gitmişler dünyadan.

Vatan için hep teminat olarak yaşadılar, Vatana teminat olarak bakkal vesair borç miras bıraktılar. Nutuklarda vatandaştılar, rey zamanlarında hep vatandaş oldular, harpte vatanın Mehmetçiği oldular vatan için öldüler de... Yine de teminatları yoktu. Geride bıraktıklarını da teminatsız koyup gittiler.

Her gelişinde Rahmetlik şöyle derdi. «Biz ne zamana kadar başıboş yaşıyacağız, bize ne zaman sahip çıkılacak. Bu sendikalar ne zaman bizim elimizden tutacak? Fotbol topu gibi ona ona pas virilmekten neşel kurtulacağız başğanım» derdi.

RUHUN ŞAD OLSUN AHMET

Ekmek Aşı

Kemal ÇİFTLER

Gök yüzüne doğru, dik sabun kalıbı gibi uzanan yapıların ortasında, çatısı yana yatmış bir kahve vardır. Bu kahve, şapkası yana yıkık, duvar dibinde düşünen bir adama benzer. Buraya ırgatlar, işçiler tek tük de iş verenler gelir İşverenler gelir ama, oturmazlar. İşçilere işleri düştüğünde, şöyle bir uğrar giderler. Irgatların, işçilerin çoğu boştur, işsizdir, sabahın şafağında gelir, akşama kadar oturur, konuşur, tavla, kâğıt oynar, birbirlerine nutuk çekerler, akşamın alaca karanlığında evlerine dönerler. Bunlar, karılarına, komşularına, ev sahiplerine, ay boyunca veresiye aldıkları mahalle bakkallarına çalışıyorum derler. Derler, eğer çalışıyorum demezlerse karılarıyla araları açılır, bakkal veresiyeyi keser, ev sahibi, evden atar. Durumu korumak için, yalan söylemek onlar için gereklidir. Bu yüzden de, şafakla gelir, alaca karanlıkta giderler.

Kahve dolu. Kahve, duman içinde. Sobanın ağzından boruların aralarından duman çıkıyor. Soba başındakiler, kollarını açmışlar, sobaya sarılır gibi ısınıyorlar. Yüzler dökük... Yüzler düşünceli. Konuşmaları, yanık türküler gibi. Ellerini oğuşturarak, arkadaşına dert yanan Abbas, «İki aydır ne ev kirası verebildim, ne de bakkal borcu... Akşamları eve giderken, yolu üç misli uzatıyorum, bakkal görmesin diye,» diyor.

İşte, bu minval üzere yaşayan insanlarla doludur akşama kadar bu kahve. Musa Sancar adında bir inşaat demircisi var bunların içinde. Altmış yaşında olan bu işçi, bu kahvenin demirbaş masası, sandalyesi gibidir. Masa masa dolaşır, sabahtan gazete satıcılarının astığı gazetelerden okuduğu manşetleri anlatır, yorumlarda bulunur. Arada bir de kendini tutamaz, masa ve sandalyelerin üstüne çıkarak çok ciddi, ciddi olmayan politikacılara has davranışlarla nutuklar çeker. Bu eski usta, Türkiyede ne kadar büyük yapı yapılmışsa, onların demirlerini döşemiştir. Bütün iş adamlarının müteahhitleri tanır, bunların püf taraflarını bilir, bütün kirli bohçalarını döker ortaya. Bir çok illerimizde radyo istasyonları kurulduğu şu günlerde, Ayaklı Kahve Radyosu adını takmışlar, ona. Çok gün bu «Ayaklı Kahve Radyosunun bütün konuşmaları ciddiye alınır, etrafını saranlar tarafından ciddi ciddi ve önemle dinlenir. Ama arada bir (su kaçırdığı)parazit yaptığı olur bu radyonun. Ölçüden dışarı çıkar, saçmalar ve sonunda da höngür höngür ağlar. «Neden ağlıyorsun» diye soranlara, «Nasıl ağlamam bu milletin haline, ben değil, yer altında yatan madenlerimiz bile ağlıyor, çalıştırılmadıkları için.» der.

Yağlı, yakaları kir tutmuş muşamba pardesösünün ceplerine ellerini sokar, başını içeri çeker, kasketinin kırık siperi burnunun üstüne düşer, Musa Sancar'ın. Bugünlerde «Sosyal Adalet» dergisinin ilk sayısını geçirmiş eline. Akşamlara kadar sesli sesli, satır satır okuyor, cümleler üzerinde durarak, kelimeleri heceliyor ve yabancı bir dilden çevirir gibi, kendince, kendi diline, kafasına göre yorumluyor. Yalnız «Sosyal Adalet» mi? Elini yan cebine soktuğunda, tomarla gazete küpürü çıkarır. Bunlar, yıllarca önce kesilmiştir ve yıllardan beri cebinde taşır bunları, hep. Bunları çıkarıpta okumaya başladığı zaman, «Bunlara gazete parçaları diyip geçmeyin. Bunlar, birer tarihi vesikalardır. Bunların içinde memleketimizin, yurdumuzun, sevgili milletimizin ve çok kıymetli biz işçi kardeşlerimizin haklarını yiyen, hukuklarını çiğneyenlerin kirli işleri yazılıdır. Bunları saklamak bu adamlar, millet önünde vatan önünde, dünya önünde doğruluk sattıkları zaman karşıları na dikilerek. «Siz, filân filan zamanlarda şu şu haltları karıştırmadınızmı? Şurada şunu şunu demediniz mi? Siz eğer vatan, millet, ulus, insanlık işçi, köylü ve bilumum vatandaşlar önünde doğruluktan dem vuracaksanız bunu hiçbir zaman yapamazsınız. Yapamazsınız, çünki siz bu vatanın bu milletin kanını emerek, taa iliklerine işlediniz.

Bu fakir fukaralar kahvesinin birde garsonu var. Adı, Mehmet. Mehmet'in çil yavruları gibi dört çocuğu var. Onikibuçuk lira gündelikle çalışır. Akşamdan akşama aldığı bu onikibuçuk lira gündelikle bir yaşama düzeni kuramaz, iki ucunu biraraya getiremez.

Kuru bir çalıya benzetirim Mehmet'i ben. Siz neye benzetirseniz benzetin. Hani şu kel dağların başında, kıraç tarlaların ortasında kuru çalılar vardır ya, bir yel eser bu çalıları sürüyüp götürür, taşlara kayalara çarpar ya, işte öyle bir çalı gibi bu adam. Yıllar eritip kurutmuş. Yıllarca taban tepip, yüzlerce adama çay kahve, su taşımış..

Masallarda herkes gürültülerle oyun oynarken, o kendi kendine sayıklar, parmaklarını tesbih çeker gibi oynatarak hesaplarını yapar.

Mehmet'in çil yavrularından biri hasta olmuş kırk gün önce. İyice üşütmüşler çocuğu gecekondunun sobasız odasında. Geçer meçer demiş. Ihlamur kaynatıp sırtına gazete koymuşlar, ama hiç faydası olmamış, günden güne kötülemiş. «Doktora göstererek hastaneye yatırarak,» demişler. Demişler ama, doktorlar paralı hastane kapıları kapalı yüzlerine. Parası olan düdüğü çalar gibi, «Parası olan hastaneye yatar,» demişler. Adamı bakmış ki, çocuk kucağında can çekiştiriyor, fiatını bile sorup öğrenmeden, sonunda parayı verip veremiyeceğini düşünmeden, «Yatırın,» demiş. Yatış o yatış. On gün sonra çocuk iyi olmuş, ama kırk gündür hastane parasını bulup da çocuğu çıkaramıyor. Çocuk yattıkca para da artıyor. Fakirlik kâğıdı alıp götürmüş muhtardan. «Olmaz» demişler.

Mehmet'in önceleri canı çok sıkılıyordu. Burnunu tutsanız canı çıkacak gibiydi. Ama şimdi alıştı gayrı. İşi kalenderliğe vurdu. Kendi kendine, sesli sesli söylenip duruyor çalışırken, «Dört çocuğun birini rehne verdik, hastaneye. Kaldı üçü, onlarda da hiç hasta olacak göz yok. Onlarıda bir yatırabilsem, geride kalır bir karı. Sonra gel keyfim gel. Ömür boyunca bir rahat nefes almak fırsatı bulurum. Şu bankalar, radyolarda ömür boyunca aylık gelir dağıtır hergün boı boda, biz bir gün bile rahat nefes alacak gelir bulamadık.»

Mehmet böyle konuşurken, Musa Sancar, bir masanın üstüne çıkarak:

Musa Sancar gene dertli

— «Sevgili, saygılı işçi kardeşlerim benim, bu güzel vatanımızın üstünde fincan göbekli avratlar oynatarak, kuzu dolmaları yiyen ve viski içenler var. Var amma, amması da var. Bu ammanın içinde bizim ekmek aşımızda var. Bizler, ekmek aşını bile bulamıyoruz. «Kalkınma» dediler. «Plân» dediler. «Mart ayında işler açılacak dediler.. Hani nerede? İşte nisan ayı da geldi, daha kahve köşelerinde pinekliyoruz. Biz onlardan han, hamam istemiyoruz, ekmek aşı istiyoruz» ekmek aşı, «diye nutuk çekti ve ağır ağır masadan inerek pardösösünün içine gömülerek dışarı çıktı.

AÇIK OTURUM

«Türkiyede millî gelir bölüşümünün düşündürdükleri»

“Adil böl büyük kü

İktisat Fakültesi Talebe Cemiyeti, İktisat Fakültesi Talebe Derneği ve İktisat Fakültesi Fikir ve Sanat Klübü Perşembe günü Eminönü öğrenci lokalinde topluca bir Açık Oturum tertipledi. Oturum konusu «Türkiye'de millî gelir bölüşümünün düşündürdükleri» idi. Bu konuyu görüşmek üzere siyasetçiler, gazeteciler, öğretim üyeleri ve sendikacılar dâvet edilmişti. Siyasetçilerden kimse gelmedi. Fakat çağrılan gazeteci ve öğretim üyeleri ve bir sendikacı oturuma katıldı. Oturumun en ilgi çeken yanı yüzlerce gencin dinleyici olarak gelmesiydi. Oturum büyük bir ilgiyle izlendi ve memleketin bir çok gerçeği açıkça ortaya çıkarıldı. Aşağıda oturumun bütününü bulacaksınız

Eminönü Öğrenci Lokalinde yıllardanberi bu kadar ciddi bu kadar bilinçli halktan ve emekten yana üniversiteli genç bir araya gelmemişti. Ne bir anma günü, ne çekişmeli bir kongre Perşembe günü yapılan açık oturum kadar ilgi görmüştür. Eski Halkevinin; balkonundan sahnesine, salonundan koridorlarına kadar her yanı tıklım tıklımdı. Bu gençleri sadece duygusal sadece heyecanlı olayların kahramanı olarak düşünenlerin görmesi gereken bir manzaraydı.

Oturumu düzenleyenlerden İktisat Fakülteli bir genç böyle düşünenleri biliyor ve onlara şu cevabı veriyordu:

«Yurdumuzda bütün insanların mutluluklardan aynı oranda yararlanmasını istiyoruz. Bizi yalnız sokak gösterileri yapar sanarak kendilerine bir çıkar arayanlar yanılıyorlar, yanılacaklar. Biz memleket meselelerine inmeyi ve bu meseleleri su yüzüne çıkarmayı bir görev biliyoruz.»

Konu «Türkiye'de millî gelir bölüşümünün düşündürdükleri» Halkçı, emekten yana bütün insanlarımızı yakından ilgilendiren ve düşündüren bu konu gençlerin de çok yakından ilgilendikleri bir numaralı memleket meselesiydi. Ciddi ve meraklı yüzlerce genç gözlerini ortadaki masada oturanlara çevirmiş, oturumun başlamasını büyük bir dikkatle bekliyordu.

Doç Dr. Mükerrem Hiç

İlk söz Doç. Dr. Mükerrem Hiç'e verildi. Genç bilim adamı gelir bölüşümünü genel açıdan ele alarak; sosyal sınıfların yanı sıra bölgelerin de gelirden farklı pay aldığını belirterek söze başladı ve şunları söyledi:

«Sosyal gruplar arasında müteşebbisler, büyük toprak sahipleri, serbest meslekliler gelirden en büyük payı alırken; işçiler, memurlar, tarım işçileri, küçük toprak sahiplerinin aldıkları pay son derece düşüktür. Türkiye, sosyal sınıflar arasındaki gösterdiği farklı gelir dağılımını, bölgeler arasında da göstermektedir. Doğu bölgesi geliri çok düşük bölge olarak, aktüel bir mesele olmaktadır.

«Son yıllarda, müteşebbislerin büyük toprak sahiplerinin millî gelirden aldığı pay çok artmıştır. İşçinin ise aldığı pay azalmaktadır. Bunu çoğaltmak istiyoruz. Daha âdil bir gelir bölüşümünün sebeplerini insani olarak düşünebiliriz. Asgarî geçinme ihtiyaçlarını karşılayamayan bir işçi, bir memur da insandır. Daha âdil bir gelir bölüşümünü sağlamak, ekonominin büyüme hızının artmasını sağlayacaktır. Mesele, hemen herkesin bir arada kalkınmasıdır. Asıl anlamda kalkınma da böyle olur. Sosyal gruplar ve bölgeler arasında gelir bölüşümü farkının giderilmesi millî geliri geliştiren bir unsurdu.

«İşçilerin millî gelirden aldıkları payın arttırılması, iş şartlarının ıslah edilmesi, demokratik ortamda kendilerine toplu sözleşme, grev hakkı gibi hakların verilmesiyle sağlanacaktır. Ayrıca temel amaçlar yönünden; vergi, devletleştirme, devlet yatırımları ve devlet müdahalesi gibi tedbirleri kullanmak gerekmektedir.

«Alınacak olan tedbirler buna yeterli midir? Daha âdil gelir bölüşümü için neler yapılmalıdır? Sosyal ortam daha etkili tedbirlerin alınmasına imkân verecek midir? Bu ihtimal dahilinde midir? Bu konuları benden sonra konuşacak arkadaşların ele alacaklarını sanıyorum.»

Doç. Dr. Idris Küçükömer

Dr. Mükerrem Hiç'ten sonra sözü Doç. Dr. İdris Küçükömer aldı. Meseleyi «Gelir bölüşümü Türkiyenin bir numaralı problemidir» şeklinde kesin olarak ortaya koyan Küçükömer; ihtiyaçlarını bol olarak karşılayanlara mutlu, karşılamayanlara da mutsuz kişiler» dendiğini belirttikten sonra şunları söyledi:

«Eğer gelir bölüşümü bir memlekette mutsuzluk yaratıyorsa, o memlekette sosyal dengeden, sosyal huzurdan bahsetmek kolay değildir. Millî gelirin bölüşülmesi, bir yıl içinde üretilen, yaratılan mal ve hizmetin, buğdayın, ayakkabının, demirin, ilâcın bölüşülmesidir. Türkiyeye, yirminci asrın ikinci yarısında bugünkü gelir bölüşümü ile kalkınamaz. Parlâmentonun evvelâ sosyal huzur bakımından tedbirler alması lâzımdır. Eğer Parlâmento, böyle bir tedbir almıyorsa, o parlâmento topluma karşıdır.»

Eski halkevinin içi alkıştan çınlıyor. Küçükömer sözlerine ara vermek zorunda kalıyor. «Yaşa hoca», «bravo», «doğrudur» sözleri yüzlerce ağızdan birden çıkıyor. Genç öğretim üyesi sözlerine devam ediyor:

«Mutluların millî gelirden aldıkları büyük paya rağmen, yaptıkları yatırım ve tasarruf çok düşük olmuştur. Bugün tasarrufu, komşu Ayşe hanımla, mütekait Binbaşı Mehmet Bey yapmıştır, yapmaktadır. Kullanılan tasarruf halkın tasarrufudur. Kalkınmamız için mutlu zümreyi, yatırım yapması için teşvik edelim prensibi doğru değildir. Tasarruf gerçek anlamda bir yıl içinde üretilen demirin, kömürün, buğdayın istihlâk edilmeyen kısmı ile gelir yaratmak için yatırım yapılmasıdır. Bu kısmı, fabrika kurmağa, âlet ve edevat yapmağa gitmelidir.

«Türkiyede bugünkü gelir bölüşümü tasarrufa imkân veriyor mu? vermiyor mu? Elde edilen âdil olarak bölüşüldükten sonra büyük gelir sahiplerinin tasarruflarının büyük olması lâzım gelir. Bu şartlar altında, Türkiyede büyük gelir sahipleri tasarruf yapmamaktadır. Yapmamaları da kendi açılarından normaldir. Geri kalmış ülkelerde piyasa dardır. Yine geri kalmış ülkelerde gösteriş için istihlâk yapılmaktadır.

Memleketten dışarıya servet kaçırılışı da vardır. Türk gazetelerinde, İsviçrede satılık villâ ilânları neyin nesidir?

«Büyük kütle Anadoluda terkedilmiş yatmaktadır. Burada, benden daha kabiliyetli bir Anadolu çocuğu bulunabilirdi. Millî gelirin arttırılmasında tasarrufların arttırılmasında en uygun değerler en uygun kafalar kullanılıyor mu? Okumak, iyi tahsil görmek, dil bilmek, yabancı ülkelere gitmek, memleket idaresinde önemli yerlerde bulunmak bu mutlu zümrenin evlâtlarına nasip olmaktadır. En ehil olanları seçebilmek onları ehil oldukları yere götürmek, alınacak tedbirlerdendir. Bu tedbirler de alınmıyorsa, almıyanlar büyük kütleye de karşıdır.»

Doç. Dr. Gültekin Kazgan

İdris Küçükömer'in alkışlarla sona eren konuşmasından sonra oturuma katılan üçüncü iktisatçı ve öğretim üyesi Doç. Dr. Gülten Kazgan, Millî gelir bölüşümü ile iktisadî gelişme arasındaki ilgileri belirterek söze başladı. Ve dedi ki:

«Bugün ileri ülkelerde iktisadî gelişme hızlandıkça, millî gelir bölüşümünün de artışı görülmüştür. Türkiyenin de dahil bulunduğu, iktisaden az gelişmiş memleketlerde halkın büyük kısmına düşen millî gelir çok azdır. Millî gelir bölüşümünün eşitsizliği, ekonomik gelişmenin hızını keser, durdurur.

«Bugün Türkiyede iş gücünün verimliliği, işçinin eline geçirdiği ücret hacmine bağlıdır. İnsanın bir takım vasıfları elde edebilmesi, belirli bir eğitim ve kültür seviyesine ulaşmasına bağlıdır. Bu da belli bir gelir seviyesi gerektirir. Sağlık şartları da iş gücüne etkiler.»

Geri kalmış ülkelerde, taklitçiliğe dayanarak yapılan istihlâkleri ele alan Doç. Kazgan sözlerine şöyle devam etmiştir:

«Geri kalmış memleketlerde, düşük gelir kategorileri, daha yüksek gelir kategorilerinin istihlâklerine özenmektedir. Böylece taklit içinde tasarruflar tüketilmektedir. Bu durum ise daha çok orta sınıfta görülmektedir.

«Yüksek gelir kategorileri, eğer gelirlerini yatırıma ayırsalar yaptıkları yatırımlar, millî geliri ne derece etkiler ve ne derecede yararlı olur?

«Türkiyede özel yatırımları ele alınca, yatırım sayılması gereken Batı memleketlerinde yatırım hesaplarına sokulan mesken yatırımlarını görmek teviz. Yüksek gelir sınıfında yatırımın yarıdan fazlası, dış ticaret tıkanıklığı devresinde, fertlerin lüks ihtiyaçlarını karşılayacak lüks mesken yatırımına olmuştur. Bu mesken yatırımları sosyal mesken anlamında olup, düşük gelirlere verilseydi, iş gücünü yükselttiği söylenebilirdi. Yüksek gelir kategorilerinin, aynı zamanda gelir kategorilerinde yaptıkları yatırımlar millî geliri arttıracak mahiyette değildir.»

«Eğer daha eşit bir gelir bölüşümüne gidilirse, o zaman millî gelirin ve iktisadî gelişmenin sür'atlenmesi mümkün olacaktır

Dr· Ekmel Zadil

Özellikle, İktisat Fakülteli öğrencilerin böyle bir tezi ele almalarından memnunluk duyduğunu, hatalı bir gidişin farkedilip ele alınmasının meselenin çözülmesi için önemli bir adım olduğunu açıklıyan Dr. Ekmel Zadil, görüşlerini şöyle açıkladı:

«Memleketin millî gelir bölüşümü arzu edilen bir şekilde değildir. Bu bir gerçektir. Fakat ben bazı arkadaşlarım gibi karamsar değilim. Tamamen iyimserim, Gelişmeler hiç bir zaman birdenbire olamaz. Eğer gideceğimiz en üst katsa, oraya asansörle değil, merdivenleri teker teker çıkarak gitmeliyiz. Asansörler insanları yarı yolda bırakıyorlar.

«Biz geri kalmış değil...

Dr. Ekmel Zadil bu cümlesini ta

...işmeye karşı olanlar ...leye karşı demektir „

İlhan Selçuk, millî gelir bölüşümünde düşündüklerini anlatıyor.

...mamlamadan gençlerin tepkisiyle karşılaştı. Oysa cümlesini şöyle tamamlamıştı:

«Biz geri kalmış değil, gelişm...te olan bir memleketiz. Devrin icaplarına göre çıkarılmakta olan sendikacılık Toplu sözleşme gibi kanunlar çalışma hayatımızda kendini gösterecektir. Bu arada bir mucize beklenemez.

«Bizdeki gelir sahipleri tasarrufa yer vermemektedirler. Küçük halk tabakalarının bankalara yatırdığı paralardan, yine bu imtiyazlı zümre faydalanmıştır.

«Enflâsyonist sistem, en kötü esinsi, en yıpratıcı bir vergi sistemidir. Zengini daha da zengin fakiri daha fakir yapan bir sistemdir. Bu arada bir imtiyazlı zümreye mesken yatırımlarının ne kadar yararı dokunduğunu gördük. 20 yıl önce 20 bin liraya aldıkları meskenleri bugün 700-800 bin liraya sattıklarını görüyoruz. Bu fark onları zenginleştirmekten başka bir işe yaramamıştır. Şimdi ise bir vergi reformuna doğru gidilmektedir.

«Çalışma Bakanı Bülent Ecevit verdiği rakamlarla, 1962 yılında çalışanların ücretlerinin yüzde 9, hayat pahalılığının ise yüzde 3 oranında arttığını ifade etmiştir. Bu yüzde 9 artış bizdeki ücretlilerin durumunu düzeltmemiştir.»

Oturuma sendikacı olarak katılan Türk - İş birinci bölge başkanı İsmail Topkar, «Türk işçisi adına konuşuyo... Sözlerine başlayınca, yüzlerce el bir ...oda birleşerek «Türk işçisi» sözünü ...uzun bir süre alkışladı. Sendikacı, Türk işçisinin 1—8 lira gündelikle çalışıp, gecekonduların tek odalarında ...0 lira kira ile yaşadıklarını, fakat ...hâlâ grev ve toplu sözleşme haklarını ...elde edemediklerini, bazı politikacıların bu kanunların Meclisten çıkmaları...na çelme taktıklarını belirttikten sonra,

«Bugün bölüşüleni ağzımıza almak ...çin, bölünenin Türk ulusuna yetip ...yetmediğini ve Türk işçisinin çektiği ...dan bahsetmek gerekmektedir. Türk işçisi dağınık ve düzensiz bir iş hayatı içinde güvenle, rahatlıkla çalışa...mamaktadır.

«Grev ve toplu sözleşme'nin hâ...kim olduğu memleketlerde sosyal a...dalet kurulmuştur ve sosyal adaletin ...sine doğru kaymaktadırlar. Biz ...yıllardanberi yana yakıla istediğimiz grev ve toplu sözleşme haklarını elde etmiş değiliz. Bu memlekette çalışan sınıfın zinde olması, yarınından emin olması gerekir. Biz uzun yıllardanberi beklediğimiz millî gelirin artması yolundaki fikirlerimizi Hükümete anlatamadık. Hepimiz Sendikalar Kanununun meclisten çıkmasını bekliyoruz.

Türk işçisi Anayasasının kendisine tanıdığı grev ve toplu sözleşme hakkına sahip olursa, çalışıp emeğini alırsa millî gelirin artacağına inanıyoruz.

«Bölüşeceğimiz, eşit olarak bölündüğü zaman, vatandaşı gecekondunun tek odasından çıkararak, Türk işçisinin veriminin çok daha fazla olacağına, bir Türk işçisi olarak inanıyorum»

Bugün çalışma hayatımızda, emek sahibi emeğini satabilmek için, işverene emeği hakkında fikir ileri sürmekten mahrumdur. Bir memlekette sermaye fikir ve emeği dilediği şekilde kullanırsa, böyle bir memlekette millî gelir artmaz.»

Çetin Altan

Açık oturum sonunda, omuzlarda taşınarak gazetesine kadar getirilen Çetin Altan'a öğrenciler büyük sevgi gösterisi yapmışlar, hemen hemen her cümlesini alkışlayarak, fıkralarından bazı sözleri yüksek sesle tekrarlamışlardır.

«Helâl olsun, helâl olsun» sesleri arasında konuşmasına başlayan Çetin Altan, «bugünkü durumun değişmesi düzelmesi için ihtilâl gerekmez, eğer namussuzluk ve hırsızlık etmeksek, hepimiz şu memlekete % 20 daha rahat ederiz» demiştir

Çtin Altan Devlet eliyle kişilerin nası milyonlar kazandığını tek tek örneklerle ele alarak;

«Bugün devlet bütçesinden fertzengin edip, sınıf yaratıyoruz ve işte bundan batıyoruz. Türkiyede tütün işçilerinin sayısı 1,5 milyondur. Tütünü alıp satanların sayısı ise 200 dür. Bu 200 kişi'nin kazandığı para, ile 1,5 milyon tütün işçisinin kazandığı para mukayese edilemiyecek kadar farklıdır. Bir eczacı hesabı vantım. Nerdeyse eczacılar bana zehir, satacaklar. Yılda 100 bin lira kazanan bir eczacının yanında, bir işçi bir kilo süt almak için 9,5 saat çalışıyor. Bu hırsızlık önlenecektir diyorum. Bana demir perde gerisine dönelim diyorlar.

«Bütün herkesin burasına kadar geldi Düzeltin hesapları diyorlar. Halktan yana olmak vatan ihaneti ise, büyük çoğunluk o halde ihanet etmektedir

Durumları düzeltmek teoriler ihtilâl'ler istemez. Vatan sevgisi ve vicdan ister. Benim gibi düşünenleri itham edenler ya karaborsacı, ya vurguncudur. «Bu memleketin basını iktisadî baskı yüzünden hür değildir. Gazeteleri ilân dağıtan bir müessesenin sahibi, dışarı döviz kaçırırken yakalandı. Bu haber, Türk basınında yalnız bir tek gazete de çıktı. Bizde, gazeteye benzer birşeyler yapmak istiyorlar. Bu hesapları kurcalarken, bu hesapların içinde olan basında yerimiz olmayacaktır belki

«Bizim parlamentomuzda ileri cenah yoktur. Herkes hayatından memnundur. Dertleri, bu durumu ... de iktidara gelme yarışıdır. Bunları kontrol eden bir basının kurulmasında, bütün aydınların elbirliği etmesi gerekmektedir. İşlerine gelmeyince halk anlamaz diyorlar.

Arka sıralardan, ince bir genç kız sesi yükseldi,

— Halk Anlamazsa, biz anlatırız. Çetin Altan, genç kıza hitap ederek,

— Halk anlar kardeşim, halk anlar, üzülme, diye konuşmasına devam etti. Halk anlamazsa niye onu yazma, bunu yazma diye tepeme dikiliyorlar. Halk bir ahlâksızın suratına «Sen ahlâksızsın» diye baksa, o adam barınamaz. İşte onun için yazma diyorlar.

«Demokrasiyi Türkiyede kimse bilmiyor. Biz gerçek demokrasiye gideceğiz. «Odunlar konsa mebus seçilecek» denen bir ortamdayız. Bu kısa hayatımızda uşak olmağa değer mi? Gençler hakikatleri görmeli ve yaymalıdır. Aslında bu gerçekleri bütün Türkiye biliyor.

Doğruları yazdım, yazmağa devam edeceğim.»

— Devam et, beraberiz sesleri Kromiti anlat, sesleri.

«Türkiyenin dövizi yabancılara gitmesin sloganı var ya, yabancı petrolü Türk gemisi ile taşıtalım dendi. Bu anlaşmayı duyan açıkgöz, koşuyor Fransaya. 50 bin tonluk bir tanker alıyor, 60 milyon Türk lirasına. Taşıdığı petrolle gemi yılda 22,5 milyon lira kâr etti: 10 yılda gemi parasını çıkaracaktır, 3 yılda hayatını kurtardı. Benim denizcilik bankam vardır. Bu petrolün denizcilik bankamın gemileriyle taşınması gerekirdi. Kanunlar zorlanmadan, bir kişinin cebine girecek milyonlar, devletime kalacak. Orada çalışan memur öğle yemeğinde sandeöviç yemiyecektir.» Sözlerini bitirip yerine oturan, Çetin Altan'ı öğrenciler alkışlarla ikinci defa konuşturmak için tempo ile alkışladılar. Tekrar ayağa kalkan Çetin Altan:

— «Ne söyleyeyim, dedi ... aynı şeyleri düşünüyor, aynı şeyleri istiyoruz. Siz beni anlıyorsunuz ben sizi anlıyorum. Her ne pahasına olursa olsun, doğru bildiklerimizi söyleyeceğiz. Ben zamanında, fasulye iyi, fasulye pişmiyor, fasulye kötü diye yazılar da yazdım»

İlhan Selçuk

Son konuşmayı İlhan Selçuk yaptı. Öğrenciler ısrarla İlhan Selçuk'un masanın ortasına gelmesini istediler.

İlhan Selçuk, Türkiyede Millî Gelirin dağılışı hakkında çok yeni, 27 Mayıstan sonra düşünülmeğe başlandığı üzerinde ilgiyi çekerek;

«Hırsızlıklar: köylünün sefaleti, tröster olayları kromit hikâyesi düşündürüyor insanı. Düşünmek zorundayız. Bizim Millî Gelir dağılışında korkunç bir dengesizlik var. Millî kalkınmamız için, mevcut sosyal adaletsizliği gidermek zorundayız. Anayasa sosyal adalet ilkesini gerçekleştirmiştir. Sosyal Adalet ilkesi, Anayasasında mevcut bir Hükûmet sosyal adalet'i uygulamıyor. Türkiyede % 1,5 oranındaki bir mutlu azınlık millî gelirin % 35 ini alıyor. Bu korkunç bir düzendir. Türkiyede millî gelir dağılışındaki dengesizlik yeni değildir. Bu, tanzimattanberi böyledir. Aksi olsaydı, bu hikâye 1839 danberi çoktan gerçekleşmiş olurdu. Anadoluya tıpkı müstemlekesine giden ingilizler gibi gidiyorlar. (Alkışlar)

63 ilde, 70 ilçede bankalar kuruyorlar. Partisi iş başında olan adam, nasıl vurgun vurabilirim diye düşünüyor. Üç kişi bir araya gelip, banka kurmak için dilekçe veriyorlar Maliye Bakanlığına. Bakanlık % 40 devletin olmak üzere, bu adamlardan kırk para almadan banka kuruyor. Bu adamların cebinden tek kuruş çıkmadan, devlet parasiyle kurdukları bankalardan milyonlar kazanıyorlar. Banka demek devletin garantisi altında müesseseler demektir

İsterseniz şimdi de fabrika kuralım. Fabrika bir başka usulle kurulmayacaktır. O adamı, sırtını dayadığı partisi sayesinde fabrika kurması için devletten gereken parayı alacak, kredileri bulacak ve fabrikayı kuracaktır. Yine bu adamın da cebinden kırk para çıkmayacaktır

İsterseniz gazete kuralım. Onu da ayrı usulle kuracağız. Köylünün beşer lirasını alarak kuracağımız bu gazeteyle, o köylüye yalanlar söyleyece... Yazmaya bıraktıkları zaman halk onlu. Ama yazmıya bırakmıyorlar

Bir hırsız eve girince önce lâmbayı söndürür. Lâmbayı söndürmek istiyorlar arkadaşlar»...

İlhan Selçuk'un ilgiyle dinlenen ve yer yer alkışlanan konuşmasından sonra, söz alan Doç. İdris Küçükömer,

«Arkadaşlar, iki gazeteciyi dinlediniz. Size tehlike çanlarını çaldırdılar. Yapılacak iş, iktisadi kaynakların kontrolünü kanun lehine çevirmektir. Sosyal sistemin işleyişinde bu dolabı çeviren kuvvetli teşhir etmek lâzımdır. İsmail Topkar bey, kanun çıkarmak kâfi değil, kanunları tatbik etmek gereklidir, sözleriyle açık oturuma son verilmiştir.

Statükocular

Afrika ülkelerinin her biri sömürücülerden kurtulma, gerçek bir demokrasi kurma ve gelişme çabasının değişik merhalelerinde. Afrika hükûmetlerinden bazıları, kendi eğilimleri ya da dış baskıyla, statükoculuğu savunuyorlar. Habeşistan, Liberya ve Portekiz sömürgeleri ile Güney Afrika Birliği; statükocuların tipik örnekleri. «Uyanan Afrika» serisinin ikinci yazısı statükocu örneklere ve bunlar içinde değişmeğe taraf kuvvetlere ayrıldı.

UYANAN AFRİKA

Türkkaya ATAÖV

Habeşistan:

Habeşistan kendine «Krallar Kralı (Negusa Nagast), Tanrı'nın Seçtiği, İsa'nın Aslanı» gibi ünvanlar tanıyan Haile Selassie adlı bir «imparator»un mutlak hükümdar olduğu bugün» tutucu ve geri, fakat büyük değişikliklerden kaçamayacak bir memleket. Nüfusu 20 milyon kadar. Yüzölçümü İngiltere'nin dört misli. İmparator 312 göbek yukarıya çıkarak sülâlesini İncil'in simalarından Kral Salamon'a dayandırıyor. Selassie Habeşistan'da bütün mülk sahibi, tek kanun yapıcı ve Habeşistan Koptik Kilisesinin başı.

Habeşistan'da bir Orta Çağ düzeni var. Bir tarafta aristokrat azınlık, diğer tarafta da köle (gabar) çoğunluk. Köleler topraktan ürettiklerinin büyük bir kısmını ağalara vermekle görevli. Bu sınıf çelişmesi içinde bir de ırk çekişmesi var. Habeş toplumunda *Ambara ırkı söz sahibi. Resmi dil Am*harca, onların dili. Diğer kabileler (Galla, Danakil, Gurage, Sidamo ve Somali) bu çeşit ırk baskısına karşı. Kilisenin baskısı da ayrı bir konu. Kuzeydeki mümbit toprakların % 40ı kilisenin elinde. Kilise bütünüyle tutucu ve geri. İlerleme ve sömürücülükten kurtulma önünde koca bir engel. Zaten, kendi sömürücü Kilisenin başında da imparator olduğuna göre, siyasi kuvvet din yoluyla da ona ulaşıyor. *Selassie'yi tutanlar ona «reformcu kral»* diyorlar. Tenkitçileri ise onun yönetiminde bilgisizlik, despotluk ve rüşvetten başka bir şey görmüyorlar. Reformculuk dedikleri şu. Selassie 1931'de ilk Habeş Anayasasının hazırlatmış. Anayasaya göre, iki meclis var. Aşağı Meclisi halk seçiyor ama adayların mülk sahibi olmaları şart. Yukarı Meclis üyelerini ise hükümdar tâyin ediyor. Bütün yasalarda onun imzası gerek. İmparatorun vetosu son söz. *Hükûmet ciddî muhalefete hak tanımıyor.* Batı anlamında siyasî partiler yok. Bir de prensler ve yaşlı devlet adamlarından kurulu Krallyet Konseyı var. Arasıra imparatora akıl veriyorlar. Bütün valileri ve onların yardımcılarını imparator bizzat tâyin ediyor.

Habeşistan'da bazı zenginlikler var ama Habeş toplumu henüz faydalanamıyor. Kuzeyde kahve ve tahıl yetişiyor. Zengin otlaklar var. Demir, kömür, altın, plâtin petrol, bakır; potasyum ve kükürt hiç değilse kendilerine yetecek kadar. Ama Habeşler bu zenginliklerden faydalanmak için halkı en verimli ve en mantıklı bir şekilde ve sosyal adalete uygun olarak öğütlenmenin gerektiğini henüz anlamamış. İnsaflı olalım. Bunu daha biz bile tam anlamadık. Onun yerine — tıpkı bizim gibi — hep yabancılardan medet umuyorlar. *Sanıyorlar ki daha dün Afrika'yı tepeden tırnağa sömürenler* kolları sıvayıp Habeşistan'ı kalkındıracaklar. Gerçekten böyle yapsalar yöneticiler halkın ne dereceye kadar kalkınmasına taraftar orası da şüpheli.

Habeşistan şimdiye kadar Amerika İngiltere, İsveç ve Sovyetlerden yardım aldı. Selassie 1960'da Rusya'ya yaptığı bir seyahat sırasında 100 milyon dolarlık uzun vâdeli kredi alarak bütün dünyayı şaşırttı. Habeşistan'ın resmî dış politikası tarafsızlık. Yeni Afrika devletlerinin gidişine iç düzeni müsaade ettiği oranda ayak uydurmağa çabalıyor. Habeş toplumu büyük sarsıntılara gebe. Habeşistan'ın komşu Afrika ülkelerinin yanında yerinde saymasına imkân yok. Habeşistan bile Afrika'nın ilerici, demokratik ve halkçı temposuna, ergeç ayak uyduracak.

Liberya:

Liberya Batı Afrika'nın en eski eğemen devleti. Bazı hayırsever Amerikan derneklerinin özgürlüklerine kavuşturdukları zencilerden 1847'de kurulmuş. Şimdi nüfusu iki milyon. İlk zenci kafilesi 88 kişiymiş. Amerika'dan gelenlerin toplamı 13,000. Liberyalı zenciler gene bir zenci devleti olan Gana'nın eğemenliğine kavuşmasından tam 110 yıl önce kendi başlarına bir devlet kurdular. O zamanlar Liberya en çok Amerika ile temas halinde olduğu halde Amerika Washington'a gönderilecek zenci büyükelçinin yaratacağı tepkiden korktuğundan Liberya'yı daha on—beş yıl resmen tanımağa cesaret edememişti. Hükûmetin pek ilgilenmediği bir sırada, Amerikalı lâstik kralı Harvey P. Firestone, Jr. Liberya'da tam 99 yıl için bir milyon dönüm toprak kiraladı. Bir dönümün yıllık kirası altı sent gibi çok küçük bir fiattı. 1926'da yapılan bu anlaşmanın yeni tip sömürgeciliğe örnek olarak sık—sık sözü geçer. Liberya'nın Amerikan Hükûmetiyle olan münasebetleri İkinci Cihan Savaşında daha gelişti. 1942'de iki hükûmet savunma anlaşmaları serisinden ilkini imzaladılar. Aralarında en son karşılıklı savunma paktı 1959 tarihlidir. Bu anlaşmaya göre, Amerika Liberya'yı, Liberya'da Amerika'yı düşmanlarına ve saldırılara karşı koruyacak.

Liberya'nın oldukça merkezi bir hükûmeti var. Bu hükûmette Liberya'nın tek siyasi partisi olan True Whig'in başındaki Başkan William V.S. Tubman'ın elinde. Tubman 1944 den beri Cumhurbaşkanı.

Tubman'a göre, muhalefet ihanet gibi bir şey. Zaten, oy verebilenler 200,000 kişi kadar. Kanuna göre, oy hakkını yalnız İngilizce bilenler, mülk vergisi ödeyenler ve Liberya'da belirli bir süre oturmuş olanlar kullanabiliyor. Oy kullanmak için İngilizce bilme şartı Liberya yerlilerini siyaset sahnesinden bir çırpıda çıkarırken Amerika'dan gelmiş olan zencilerin çocuklarına ayrıcalıklı bir *durum tanıyor.*

Bugün, Liberya'nın en önemli iki meselesi yerli Afrikalılarla Amerika'dan gelip sonra imtiyaz sahibi olan zencilerin münasebetleriyle memlekette Firestone şirketinin rolü. Liberya'da hayatın her kesimi bir avuç beyazla Amerikan asıllı zencilerin elinde. Büyük çiftlikler, madenler, bankalar ve dükkânlar hep onların. Meslek sahibi onlar. Hukukçu, politikacı onlardandır. Bugüne kadar Liberya Hükûmeti yerlileri geri tutmakla suçlandırıldı. Firestone gibi yabancı şirketlerin büyük kârlarını ucuz emeğe bağladıklarından bu tutumda bir hayli parmakları var. Hattâ, 1920—1930'larda Liberya'nın asıl hükûmeti Firestone kumpanyasıdır denirdi. İkinci Cihan Savaşında Güney—Doğu Asya kauçuğu Japonların eline geçince Firestone kumpanyası Liberya kauçuğunu işleterek Batı dünyasının en büyük lâstik tekeli durumuna gelmişti.

Albert Lutuli: Nobel kazanan bir Afrikalı barış savaşçısı

Tuhaftır ki yüz yıl önce esir zencilerden kurulmuş olan bu ülkede yöneticiler kendi yurttaşlarına esir muamelesi yapmaktadırlar. O kadar ki 1930'da yöneticilerden bir kısmı esir ticareti yapmaktan suçlandırılmıştı. Milletler Cemiyetinin özel bir komisyonu Liberyalı zenci yöneticileri gene zenci yurttaşları esirden farksız bir şekilde çalıştırmakla bütün dünyanın gözü önünde itham etmişti.

Hiç şüphe yok ki Liberya bu şekilde kalmayacak ve sosyal adaletçi görüşler bu ülkeyi kökünden sarsacaktır.

Portekiz sömürgeleri

Afrika'da kurtuluş hareketleri kuzeyden başlayıp güneye doğru çığ gibi büyüdükten sonra Güney Afrika'nın önünde duraklâdılar. Portekiz ve Güney Afrika Birliği hâlâ ondokuzuncu yüzyıl sömürgeciliği içinde — ırkçılık ve faşizm. Portekiz tam dört—yüz yıldır Afrika'da koca toprakların sahibi. Mozambik ve Angola'dan başka Portekiz Ginesi, Cape Verde Adaları ve Sao Tomé Portekiz'in Afrika imparatorluğuna dahil. Bu topraklarda yerliler sömürgeci Portekizlilerin *tam elli misli. Bu insan yığınlarının* statüsü mecazî değil, gerçek anlamında köleden farksız. Onların efendileri Portekizlilerin başında Salazar adında İspanyol biçimi bir faşist var. Portekiz'de muhalefet diye bir şey yok. Portekiz'in denizler—aşırı sömürgeciliğine Katolik Kilisesi de ortak. Devlet Afrika sömürgelerindeki okulları kiliseye bırakmış.

Portekizliler on—beşinci yüzyıldanberi Afrika'dalar. O zamandan bugüne *30,000 yerliyi «ehlileştirdiklerini»* söylüyorlar. Bunlara assimilados diyorlar. Gerisi alelâde işçilikte kullanılan indigenas. Yalnız, indigenas sınıfı nüfusun % 99.9'unu teşkil ediyor. Bunlar Portekizli yöneticilerin elinde. Toprağa, işe, bankalara, tevkif ve yargılamalara karışan onlar. Yerli işçilere günde 170 kuruş kadar gündelik veriliyor. Karşı gelenin cezası büyük. Ya üstüne işlemediği bir cinayet yıkılıyor, ya da Portekiz mâkamları ailesinden birine bir kötülük ediyor. Angola'da âsi yerlileri Sae Tomé adasına sürüyorlar. Gidenlerin çoğu geri gelmiyor. Sae Tomé'de işkence, esaret ve kötülük.

Bu terör karşısında, tabii, halk ta eli—kolu bağlı durmuyor. 1954'de gizlice kurulan Kuzey Angola Halkları Birliği ilk kurtuluş hareketi oldu. 1958'de bu teşekküllerden birinin yaydığı ve Birleşmiş Milletler'in eline geçen bir bildiride şöyle deniyordu: «Adalet diye bir şey yok. Cezalar insanlık dışı. Sürgünler sık. Bütün memleket terör içinde. İnsanlar zorla işçilikten kurtulmak için gece, gündüz saklanıyorlar. 1961'e kadar Batılılar Portekiz sömürgeleri meselesini Birleşmiş Milletlerde konuşulmasını önlediler. Sömürgeciliğe karşı örnek ve önder halkçı bir kurtuluş savaşı başaran Türkiye'nin Cumhuriyet Hükûmetinin Birleşmiş Milletlerde, diğer Batılılarla birlikte, hep Portekiz lehine oy kullandığını biliyor muydunuz?

Güney Afrika

Afrika'da beyaz diktatörlüğü ya da aristokrasinin bir kalesi de Güney Afrika Birliği'dir. Beyaz tahakkümünde olan tek eğemen devlet budur. Habeşistan ve Liberya'dan sonra en eski olanıdır. 15 milyon nüfusu var. Bunun 3 milyonu beyaz. Yabancılar buraya ilk geldikleri zaman yerlilerle karışmayı şerefsizlik saydılar. Yani, kast sistemi baştanberi uygulanmağa başlanmış. Beyazlara göre, el emeği alçaltıcı bir şeydi. Siyahlara mahsustu. Eski kitaplara bakılırsa, sömürgeciliğin ilk yıllarında Batılılar vakitlerini tembellik ve içkiyle geçiriyorlarmış. Sömürgeciler için çalışmadan yaşamak bir meslek olmuş. Sonraları ortaya bu mesleği takviye eden dinsel ve toplumsal kurallar kondu. Bir nesillik kısa bir zamanda efendi ve köle diye ikiye ayrılan bir toplum doğmuştu. İnsanlar siyah köle ve beyaz efendi, alçak ve üstün, doğuştan imtiyazlı ve doğuştan görevli diye gruplara ayrılıyordu. Böyle bir ayrım yaptıktan sonra birinciler ikinciler üstünde her türlü tasarrufa hak kazandıklarını iddia ediyorlardı. Örneğin, istedikleri an gidip zencilerin ellerinden topraklarını alıyorlardı. Bu aristokrasi önceleri kendilerine «Afrikaner» denilen Hollandalılar tarafından yaratıldıysa da onları takip eden Fransız, İngiliz ve Almanlar da bu ortama uydular. Afrikaner Anayasası diyor ki: «Halk (yani beyazlar) Kilise ve Devlette beyazlar ve siyahlar arasında eşitliğe müsaade etmemeğe kararlıdırlar.» Renk farkı beyaz ve siyah işçiler arasına bile sokuldu. Beyazlar aristokrasilerini devam ettirebilmek için toprakların sekizde yedisine sahip çıkmayı bir baskı ve sömürme metodu olarak benimsediler. Siyahların 1838'deki baş kaldırmaları kanlı bir şekilde bastırılmıştı. O gün bugündür beyazlar 16 Aralık tarihini Tanrıya şükür günü olarak kutluyorlar. Aynı gün herhâlde siyahların Tanrıya şikâyet günü olmalıdır.

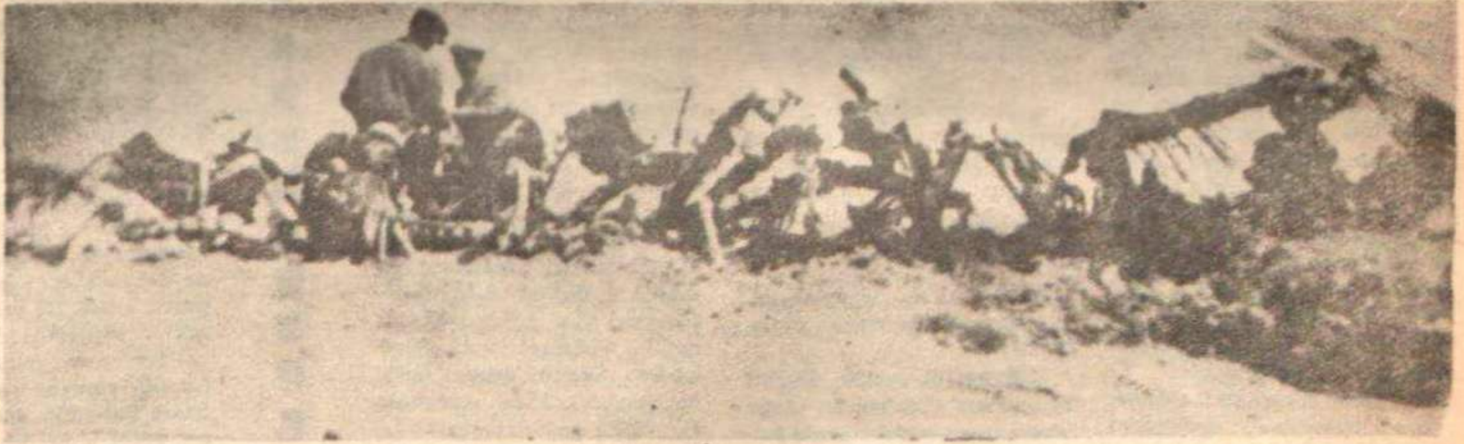
Habeşistan, Liberya ve Güney Afrika Birliği Afrika'da geri yönetimleri temsil ediyorlar. Genel olarak ilerici bir kıt'a olan Afrika'da geriyi temsil edenler yalnız bu üçü değil. Kral Mehdi Es Senussi'nin ülkesi olan bir milyonluk Libya, faşist İspanya'nın Gine, İfni ve sahra sömürgeleri, gene Güney Afrika Birliği'nin kumandası altında olan Güney—Batı Afrika geri yöneticiler elinde. Fakat hepsinin içinde ileri hamleler saklı. Bunlardan belki en çabuk değişmeğe aday halkçı, eğemenlik taraftarı ve *adaletçi siyasi partilerini* kurmuş ve faaliyete geçirmiş olan Güney Afrika Birliği.

ÜÇÜNCÜ YAZI
«YARIM KURTULUŞ»

Doğu 1961 yılında her yıldan daha güç durumdaydı. İlk defa kıtlık ve açlık haberleri gazete manşetlerinde günlerce yer aldı. Çorak topraklarda yaşamağa çalışan sürülerce hayvan (Yanda) o yıl birer iskelet yığını haline geldi (Aşağıda) Kıtlık yılı doğuda ki bu faciâ uzun uzun anatıldı.

Doğu'da kıtlık vardı...

Doğu'da kıtlık vardı. Hayvanlar göç ediyor, insanlar göç ediyordu. Karşımda iri, dev gibi bir adam konuşuyordu.. Ömrümde adamın bu kadar irisini görmemiştim. Eller iri iriydi. Ayakları iri iriydi. Gözler, bakışları, soluyuşu iri iriydi. Kulaklarına kadar uzanan palabıyıkları vardı, iri iriydi. Sesi gürül gürüldü. Farkında olmadan ağzından çıkan küfürler vardı, iri iriydi.. Bağıra çağıra konuşuyordu. Hani dağlardan inen sel sularıyla, önü tıkanmış kalmış bentler var ya tıpkı onlar gibi içinden dışarıya doğru bir taşış, bir zorlama vardı.. Açılmak boşanmak istiyordu. Belli ki, içinde habsedilmiş yıllanmış dertleri vardı. iri iriydi...

Yanımızdan yöremizden geçenlerin dik dik yüzümüze baktığını görünce, onu sokağın ortasından alıp tenhaca bir kahve köşesine götürdüm. Bacakları arasında tıpkı Gülüver'in cücesi gibi dolaşan küçücük bir de oğlan çocuğu vardı.

— Dohtordan getiriyom gurban, diyordu. Üç senedir çeker. Üstündeki marazın ne olduğunu öğrenemedik. Dolaşmadığımız dohtor kalmadı. Elindeki paranı alıp salıveriyorlar.

— Kaç çocuğun var?

— Böyle böyle beş tane de var. Bu en küçükleri.

Cebinden kirli bir mendil çıkarıp çocuğun pasaklarını silmeğe başladı. Oğlanın yüzü sapsarıydı. Çöp gibi bacakları vardı. Karnı fırlamış çıkmıştı. Gözleri şiş şişti... Kıllı gönden yapılmış küçücük bir de çarık giymişti. Öyle anlaşılıyordu ki, irilikte Yunan tanrılarıyla boy ölçüşen Doğulu hemşerimin asıl derdi, şu bacakları arasında dolaşan hastalıklı çocuk değildi. O, evde sayıları yarım düzineye yaklaşan öteki çocuklardan da fazlaca yanıp yakınmadı. «Allah verir, Allah alır»dı. Onun başka başka dertleri vardı.

Horasan ilçesinin uzak çok uzak bir köyündendi. Masanın bir başında ben, bir başında o, anlatıyordu.. Anlatıyordu.. Dertlerinin kaleme, deftere gelir yanı yoktu. Bu yakınmalarda bütün bir Doğu'nun tarihiyle birlikte çilesi, yaşantısı da dile geliyordu: Ağa'yı anlatıyordu.. Köyü anlatıyordu... Yıllar yılı, dağların arkasına atılmışlıklarını, unutulmuşluklarını anlatıyordu... Bir ara, masaya iri bir yumruk indirdi. Ağzından iri küfürler çıkacağı bir sıra, geriden biri çekmiş gibi birden sustu.

— Gurban,dedi, bizim kollar buradan buradan kesik. Bizi gören yok. Bizi dinliyen yok. Bizi.. Bizi...

Şimdi de yüzüne aşağı ağlıyordu. «Gözünden boşanan yaşlar iri iriydi... Bir ara adını sordum. Bu, üçüncü soruşumdu. Öbürlerinde olduğu gibi, bu kez de kulaklarına kadar kızardı. Belli ki, adını açıklamak istemiyordu. Az önce köyünün adını öğrenmek istediğim zaman da dolambaçlı cevaplar vermişti. Merak bu ya, sorduklarıma sağlam cevap almadan yakasını bırakmak istemiyordum. O da bu niyetimi sezmiş olmalı ki, bir ara, sandalyesini bana doğru çekti. Kuşkuluydu. Sağına soluna ürkek bakışlar attı. Sonra sesini yavaşlatarak tıkana tıkana konuşmağa başladı:

— Olmaz oluyum, beg.. Horasan'ın şey... köyündenim. Kimse duymasın...

— Benim adım şey... Kimse duymasın...

— Beni bu dertlere düşüren Ağa'nın adı şey... Kimse duymasın...

Horasan köylüsünün ağzından fısıldarcasına çıkan «şey»lerle «Kimse duymasın»ları ardı ardına uzayıp gidiyordu..

Bu dev gibi adamın korkusuna bir türlü akıl erdiremiyordum. Benden korkacak, sakınacak bir yanı da yoktu. Konuşmalarımda, kim olduğumu, buralara niçin geldiğimi hafif yollu çıtlatmıştım. Benden kendisine ne zarar gelebilirdi?.. Erzurum'un ortasında bir kahvedeydik. Önümüzdeki Cumhuriyet caddesinden, gülüşüp oynaşarak bir turist kafilesi geçti, kadınlı—erkekli.. Ellerindeki fotoğraf makinesinin ağzını şehrin tarihi kalesine çevirdiler: Çıt!.. Saat kulesine çevirdiler: Çıt!.. Selçuk eserleri, çift minare, kümbetler: Çıt!.. Kellesi kan içinde, döğüşten yeni çıkmış bir koç gördüler Erzurumlu bir dadaşın yedeğinde Çıt!..

Korku dağları yol edermiş. Şu korku dediğimiz şey, insanoğlunda neleri değiştirmiyor ki!. Ama biz burada Horasan köylüsünün sadece adını değiştirerek, ona Doğu'nun Hasosu diyelim şimdilik. Doğu'nun Hasosu anlatıyordu:

Ötelerde, ötelerde... Bir köy düşünün, bu köy, Erzurum'dan uzakta, çok uzakta olsun. Arada aşılmaz dağlar bel vermez geçitler olsun. Derken efendim, bu aşılmaz dağların bel vermez geçitlerin ortasında günlerden bir gün biri çıksın:

— Ey Hassolar! desin. Bu gördüğünüz topraklar baştan sona benim. Bugünden sonra bana çalışacaksınız. bana vereceksiniz, beni tanıyacaksınız!

Böylece karşı karşıya gelir ağa ile köylü. Siz buna isterseniz, güçlüklerle — güçsüzler devin Kimin haddi Ağaya ağız açmak? Eller koyunda boyunlar bükük, fısıldaşmalar:

Halil AYTEKİN

— Kumandar bege Ağamızdan kuzu gitti.. Kimse duymasın gurban..

— Baş Kâtip beğe bal yağ gitti. Kimse duymasın gurban

— Tapucu beğe çebiş gitti. Kimse duymasın gurban.

Obür yanda böylesi işlerde kırk yıl anası bellenmiş biri çıkar, sırtında kanbur üstünde kambur, köyde ağaya kafa tuttuğundan ötürü defalarca hapis damlarına girip—çıkmış biri olarak, bir deri bir kemik gövdesini gösterir:

— İşte ben, işte onlar, der, gurban.

Yumruklarını sıkar, dişlerini sıkar, sonunda kesik kesik konuşmağa başlar:

— Onlar arabasını dağdan aşırır, elden ne gelir, he Vallah gurban.

— Bizim arabamız düz yolda şaşırır, elden ne gelir, he Vallah gurban.

— Bizlerin alnına karayazı böyle yazılmış, elden ne gelir, he Vallah gurban.

Görünen köy kılavuz istemez, derler. Doğulu hemşerilerim, yıllar yılı böyle konuşurlar. Elinden malı alınır, canı alınır, karısı, kızanı alınır, onun her devirde verdiği cevap aynı.

— Aman gardaş kimse duymasın, yerin kulağı var.

Sonra omuz silker, bir yerlerini gösterir:

— Elden ne gelir gurban şuradan şuradan kesik. Debrenecek kolumuz mu var kolumuz?

Mutlakıyet Meşrutiyet, Cumhuriyet... Çağlar değişir çağlar gelir, çağlar geçer.. Anayasalar. İnsan hakları. İnkılâbı Yayma ekipleri. ver elini Doğu Anadolu! Bol yolluklu geziler başlar.. Gene dudaklarda, o iki kelime:

— Aman kimse duymasın.. Aman Ağamız duymasın.

Sonra gene eller böğürde, gene boyunlar yana düşük:

— Elden ne gelir gurban?..

Hasso konuşmasına yeni başladı. Hasso yeni açıldı. Öte yandan turist kafilelerinin ikincisi üçüncüsü de geçti. Bu kez ellerinde dürbünler de vardı. Bizden yana dönüp şöyle bir şefakladılar, aralarında konuşup gülüştüler. Ellerindeki fotoğraf makinesinin objektifi bir kez daha Çifteminare'ye çevrildi. Belli ki onların aradıkları başka şeylerdi. Ellerindeki kutuların küçücük ağızlarını tarihe çevirmek, tarihi konuşturmak kaleler, surlar, tabyalar arkasından kahramanların geçit resmi, tarih menkibeleri.. Geçmişte bugün...

Beri yanda Horasan köylüsünün Hasosu anlatıyordu:

— Biz neler gördük gurban! Bizi mapise soktu gurban. Sürülerini pancar tarlalarımıza kovverdi gurban, ekin tarlalarımıza kovverdi gurban. Bu kacal mal oldu gurban!. Biz kendi derdimize düştük biz yollara düştük gurban. Onun ayağının girdiği yere bizim başımız girmez gurban...

Baktım, bizim Hasso ağlıyordu. Yüzünü sıyırıp akan damlalar iri iriydi. Belli ki, yüreğinden kopup gelen dertleri vardı, onlar da iri iriydi..

Hasso'nun derdi biter mi hiç? Hassoların anlatacakları biter mi hiç? Birini bitirmeden birine başlıyordu

— Bizim köy, yetmiş hane, gurban. Bir geçede biz otururuz, öbür geçede onlar oturur gurban. Aramızı bu dere keser gurban. Biz kırk yıldır böylece ayrı oturduk ayrı yaşadık gurban. Evlerimiz ayrı yolları mız ayrı gurban. Yediğimiz içtiğimiz ayrı gurban. Bi[...] böyle oldu gurban. Onlar girdi ayrı bir partiye biz girdik ayrı bir partiye gurban. Yıllar böyle uzadı gitti gurban. Onlar ağa, onlar bey, paşa, onlar muhtar, onlar encümen âzası onlar herşey... Biz gurban biz köle biz yarıcı biz ecır biz eker biz biçeriz. Ağa'ya taşırız gurban. Ağa'nın ambarları dolu, bizim ambarlar boş gurban. Aylar böyle.. Yıllar böyle...

Horasan köylüsü anlatıyordu...

Erzurum'un uzaklarında bir köydeyiz. Yıl 1958. Dedik ya, köy iki geçe. Bir geçede ağalar oturur, bir geçede köylüler.. Bir gün ağası köylüsü ağızbirliği ederek birleşirler: «Köye su getirelim» derler. Olur mu, olur...

Paralar birleşecek, emekler, güçler birleşecek. Böylece köyün uzağındaki boşa akıp giden bir suyu köyün tam ortasına getirip oturtacaklar. İlk günler işler yolunda gider. Ayrılık gayrılık kalkar aradan. İmece, para, yardım. Köyde herkes, karınca kararınca bu işte görev alır. Üç gün, beş gün, üç ay, beş ay.. İnsanoğlu bir araya gelince neler yapmaz!.. Kısa zamanda yollar açılır künkler döşenir. Derken efendim, ağalar geçesinden çatlak bir ses yükselir:

— Çeşmenin oluğu ha buraya gelip oturacak!.

Aman zaman değme kalmaz; Ağa, elindeki sivri kocaman kazığı kakar kendi kapısının önüne...

Kimin haddi Ağa'nın kaktığı kazığı yerinden oynatmak!.. Köylü yalvarıp yakarmağa başlar: «Etme eyleme ağam! Kulunuz, köleniz olalım ayaklarınıza turap olalım. Bizi bir kaşık suda boğma, gel şu kazığı..» derler... Derler ama lâfları boğazlarında tıkanıp kalır

Ağaların öfkesi yaman olur-

(Devamı 12 Sayfada)

DOĞUDA KITLIK VARDI

(Baştarafı 11. sayfada)

...miş... Bizim Horasan köyünün Ağası da Nuh der Peygamber demez. Elinde tabanca köylünün karşısına dikilir. «Ben kaktığım kazığı bir milim bile yerinden oynatamam! Hele yerinizden bir kıpırdayın, hele bir üzerime gelin, köpek sürüsü gibi hepinizin leşini yere sererim!..»

Bu kazık hikâvesi uzun sürer. Ağa'nın kazığı kakıldığı yerden çıkar mı hiç?

— Yok, kazık benim kapıda kalacak!

— Yok, köyün ortasına dikilecek!

Kazık, kazık.. Her yanda yörede kazık... Bir kazık konuşmasıdır gider. Köylü, bu kazık belâsından kurtulmak için ne yapar, nereye başvurursa elleri boşa çıkar. Bakarlar ki olacak gibi değil, hükümet bile ağanın kazığını yerinden oynatamıyor. Eh, yapacak başka ne var? Bey mi yaman, el mi yaman, demeleriyle, elleri yağlayıp, kazmaya — küreğe sarılmaları bir olur... Varsın kazık, ağa'nın kaktığı yerde bekliye dursun. Köylüler, bir gecede açtıkları hendeklerle, suyun ağzını köyün ortasına çevirirler. Çevirirler ama, asıl kızılca kıyamet de o zaman kopar...

Bu uzun hikâyenin sonunu gene Hasso,dan dinliyelim:

"

«Biz ölürük, dedik. Biz bu suyu getiririk, dedik. Kapımızdaki tek öküzümüzü, tek koyunumuzu satar, bu suyun parasını biz verir, biz getiririk çekilsin aramızdan, dedik. Bu açtığımız hendekler bizim mezarımız olur, dedik. Bir de baktık, Ağanın kapısına gübre döktüğü adam silâhlanmış, bıçaklanmış, bize doğru geliyor. Bir de baktık, arkasına bir sürü it takmış. Ağa geliyor arkasında da on tane oğlu... Onlar da silâhlanmışlar, bıçaklanmışlar..

— Yürüyün, kesin, koparın şu çakalların başlarını! Ağanın kazığını koparmak nasıl olurmuş, görsünler..

— Derilerini yüzün, içlerine ot doldurun!

Bir de baktım, dayımın oğlu bıçaklandı. Bir de baktım komşular kurşun yağmuru altındalar.. Bir de baktım, köy ateş altında yanıyor. Bizi dört taraftan sarmışlar, her yandan «vuruldum yandım!» sesleri geliyor.

O günügörmeliydingurban!..

Bizim elimiz de armut toplamıyor ya, gurban. Onlar bize, biz onlara.. Kavga uzun sürdü gurban, kavga çok sürdü gurban... Dere—tepe kan, kemik et doldu gurban.. »

Baktım, Hasso ağlıyor. Yağız yüzünü çerçeveleyen kara bıyıkları ıslak ıslaktı.. Ondan ötesini hatırlamıyorum. Bir de gözümü açtım ki hapsihanedeyim, gurban. Yanımda bizim kabileden yedi kişi daha var gurban. Mezara gidenler de ayrı. Suçlar bizim üzerimize çırpılıverdi gurban..

Hikâyenin sonu nasıl bitecek diye merak mı ettiniz? Bir tek Hasso'nun, üçbeş Hasso'nun habishaneye girip çıkmasıyle Doğu'nun hikâyesi biter mi? Doğulu Hassoların hikâyesi biter mi? Avukata yedirilen paralar, karakollarda yediği dayaklar, yıllarca süren hapislik. Sonra Alman Harbi dediği İkinci Dünya Savaşı... Bu Dörtbuçuk yıl süren askerlik... Ağa ile yaptıkları son kavga, sonra gene hapislik...

Garson çaylarımızı tazelemişti. Hasso perişandı... Hasso dertliydi.. Hasso derdini dökecek birini arıyordu Erzurumun ortasında... Bu kocaman şehirde, kocaman koçaman dertleri vardı. Ama o bunu söylerken ufalıyordu, küçülüyordu... Hasso bir ara sesini kıstı. Elleriyle aşağıdan yukarıya bir çaresizlik işareti yaptı:

— 27 Mayıs olunca çok sevinmiştik gurban... O zaman kaçacak delik arıyan ağalar şimdi gene gelip başımıza oturdular, bize kan kusturuyorlar gurban...

27 Mayıs derken gözlerinin içi ışıklanan Hasso'nun, Ağa derken yüzü kararıp geçiyordu.

— Eeee Hasso, dedim bunun sonu?

Omuz silkti, Önündeki son koyununu da kurda kaptırmış bir çobanın şaşkınlığı içindeydi.

— Biz bişe bilmez, he vallah gurban, dedi. Gene köymüz bu gün de iki geçe. Bir geçede biz otururuz, öbür geçede onlar otururr. Aramızı bir dere keser gurban... Bu dereden çok kan aktı gurban.

Üçüncü defadır ki ağlıyordu, sayıklar gibi konuşmağa başladı:

— Biz öldük gurban. Biz bittik gurban. Gün onların atının alnına çavar gurban. Bizde derman yok gurban. Bu kollar kesik gurban...

Bir ara gözleri dışarı kaydı. Hemen ötemizden ulu bir yol geçiyordu. Yol asfalttı, yeni ziftlenmişti. Kahvenin arkasındaki küçük pencereden Erzurum'un kıvrım kıvrım kalesi görünüyordu. Ötelerde şehrin çamur evleri sıralanıyordu.. Uzaklarda, toz—duman içine gömülmüş kalmış bir dağın sivri uçları görünüyordu, belli—belirsiz...

Bizim Horasan köylüsü bir, toz—duman altındaki dağlara baktı, bir, önümüzde karayılan gibi uzayıp giden asfalt yola baktı.. Sonra döndü, dalgın dalgın bana baktı:

— Bu yol Gürsel Paşa'ya gider he gurban, dedi. Bu yol Ankara'ya gider he gurban? Bu yol.. Bu yol..

«Bu yol» uzayıp gidiyordu...

Durdu. Düşündü. Yutkundu. Kahvenin kapı önünde pazarlarda alıcı bulamıyan hayvan sürüleri geçiyordu. Doğu'da kıtlık vardı. Hayvanlar göçediyor, insanlar göçediyordu..

Hasso da pazardan geliyordu. O da herkes gibi, kapısında son kalan bir çift sarı öküzünü pazara çekmişti. Hayvanın yüzüne bakan kim? Fakat çaresiz satacaktı. Topraktan, saçtığı tohumu bile alamamıştı. Zalim kış geliyordu.. Tahılsız yaza çıkılmazdı ya, samansız, otsuz yaza çıkılmazdı ya...

Bir, bir daha... Önümüzden hayvan sürüleri geçtikçe, Hasso bitiyordu... Hasso dertten derde giriyordu... Hasso söyleniyordu:

— Bize kimseyol göstermez, he vallah! Biz yol, iz bilmezik he vallah! Bizde para yok, bizde derman yok...

Gözlerime biriken yaşları Hasso'ya göstermemek için kafamı öbür yana çekiverdim. Ne o? şimdi de ben mi ağlıyordum?.. Hasso'nun ardı ardına sıraladığı bu bir sürü «Yok»lar karşısında yapılacak başkaca ne vardı sanki? Evet. Doğu «yokolan umutlar» memleketi!.. Bu yıl değil, gelecek yıl.

Karşımdaki adamın yüzüne, konuştuklarına baktıkça, gözyaşlarımdan utanıyordum. İnsanlığımdan utanıyordum. Ağlamak, acımak, Hassoların hangi derdine melhem olmuştu bu günedek?..

Tepemizdeki radyo, Doğu havalarından bir türkü söylüyordu...

«Şu gelen nahır midir, (!) oy maral maral maral

Sarılan tahıl mıdır, oy maral maral maral..

Yaylalar otlanacak, kız mısın gelin misin?

Otlar toplanacak, oy maral maral maral...»

Dalmıştım. Hasso, sancılanan çocuğunun karnını uvalarken, türkü devam ediyordu:

«Yaz gelecek, oy maral maral maral

«Ekinler biçilecek, kız mısın, gelin misin?

Oy maral maral maral...»

Şimdi aklım başka yerlerdeydi... bu türkü beni, üç gün önceki anılarıma sürükleyip götürmüştü... Otları kurumuş, kavrulmuş bir tepenin eteklerindeydim. Altımda, suları kurumuş kalmış bir dere vardı. Üstümüzde sıra sıra dağlar yükseliyordu. Sarıkamış dağları... Daha aşağılarda yanyana dizilmiş askeri kışlaların somurtkan, donuk yüzleri görünüyordu. Çam ağacına yaslanmış bir öküz çobanıyla gözgözeydim. Dizinin üstüne boylu boyunca bir kaval yatırmıştı. Bir türkü mırıldanıyordu. İçli, yanık. Doğu'nun bütün bir çilesi dile geliyordu bu türküde. Önünde bir öküz sürüsü vardı. Karınları yapış yapıştı... Bir deri bir kemik kalmışlardı... Toprağı yalıyorlardı.. Sarıkamış dağları bomboşdu... Sivri doruklarda sırıtıp kalan tek—tük çamlardan başka, canlı tek yaratık görünmüyordu toprağın üstünde... Kasabanın üstüne rastlıyan boz bir tepede kireç taşından oturtulmuş irice bir yazı okunuyordu: BU VATAN BİZİMDİR!

BU VATAN BİZİMDİR!

Radyo çoktan susmuştu... Anılarım beni yeniden, Sarıkamış dağlarından Erzurum'un ortasındaki bir kahveye getirip sokmuştu. Hasso anlatıyordu... Bu kez de düştüğü mahkemelerin birinde «Hakim beğ»in kendisine söylediklerini, kendisinin de, kafası kızarak bu «Hakim beğ»e ne cevaplar verdiğini anlatıyordu... Ağzını Ağaya çevirerek, «Bal, yağ onlarda gurban, koç, kuzu onlarda gurban» diye berkiştirmekten geri kalmıyordu.

Sonra düşünüyor tekrar anlatıyordu:

— Bu işi bilmeyen kalmadı gurban. O ki Erzurum'u bildi, O ki Hasankalesi bildi, o ki Ankara'sı bildi, o ki.. O ki..

« O ki»ler uzayıp gideceğ bir sıra, dizinin üstünde yatan çocuk:

—Emmim emmim! Babo emmim gidiyor! diye, dışarıda, bir öküz kafilesinin arkasında yürüyüp giden yektir bacaklı birini gösterdi..

— Bizimkiler, dedi Hasso.

Toparlandı, kapıya doğru birkaç adım attıktan sonra gerisin geriye döndü:

— Bu söylediklerimi yazmıyacaksın o ki gurban, dedi.

— Yazmıyacağım o ki, dedim.

Benden sağlam söz alınca;

— Hoşça kal gurban, diyerek, atmacanın serçeyi kaptığı gibi, çocuğunu kolundan kapıp dışarı fırladı.

İri iri adımlar atarak, öküzleriyle pazardan dönen köylü kafilesinin arasına karıştı.

(!) Nahır — Hayvan sürüsü (Doğuda)

Halk işi okul

Bir pazar günü topluca Gökhöyük Teknik Tarım Okuluna gittik. Devlet Üretme Çiftliği ile yan yana ve aynı yönetim altında çalışıyor. Onbeş bin dönümü aşkın, geniş, düz bir arazi üzerinde kuru hububat, meyvecilik, sebzecilik, arıcılık, tavukçuluk, inekcilik, tarım teknolojisi gibi çeşitli kollar halinde çok verimli bir çalışma yapan, yararlı bir kurum. Okulun kız erkek üç yüze yakın öğrencisi var. Seksen memur, öğretmen, müstahdem görevli. Amasya - Çorum yolu üzerinde modern binaları, düzenli yolları, bakımlı ağaçları, elektriği, suyu, öbür tesisleri ile kırların ortasında bir Batı Avrupa köyü hayatı yaratılmış. İnsan kıvanç duyuyor. Hemen yakınındaki köylerde tek bir ağaç yok, tek bir ışık yanmıyor, tek bir hayat izi görülmüyor. Uygar anlayış, yurtsever tutum girince toprak değişiyor, hayat gülmeğe, güzelleşmeye başlıyor. İnek sütünü arttırıyor, tavuk yumurtayı çoğaltıyor, ağaçlar daha gür büyüyor, toprak daha çok veriyor ve insanlar daha mutlu oluyor.

Gökhöyük'te gördüklerimiz hep iç açıcı, umut verici şeylerdi. Kırın ortasında ses ışık, renk vardı. Bir harekettir gidiyordu. İnsan bütün Türkiye köylerini, bütün kırları, yurt köşelerini böyle düşünüyor ve mutlu oluyordu.

Okula alınan çocuklar hep halk çocuklarıydı. Kız - erkek köy okulunu bitirip gelmişlerdi. Burada daha aydınca bir hayatın olanakları içinde ekip biçmeyi, doğayı emmeyi öğreniyorlardı. Hepsinin yüzünde çalışmışlık, yapmacıktan uzak bir ciddiyet ve gurur vardı. Üç yıl okuyup örnek çiftçi olacaklar ve tekrar köylerine döneceklerdi. Çağımıza uygun güzel bir hayatı yaratmak için gereken pek çok şeyi burada yapıyor ve öğreniyorlardı. Kızlar el ve ev işleri, halıcılık, konservecilik sütçülük, çocuk bakımı, sepet örme, biçki dikiş... Erkekler çiftçilik, meyvecilik, motor sürme, hayvan bakımı ve öbür kültür dersleri... Eski Köy Enstitüleri biçimi, tam bizim halkımıza göre, halk için bir okul. Bütün yurddaşları böyle okullardan geçireceksin. Daha uygar yaşama ihtiyacını uyandıracaksın. Eğitim, dünya görüşünü, düşünmeyi, hayata bakışı değiştirecek. Her okuyan, eski yaşama ve çalışma düzenini yadırgıyacak. Daha uygarca bir hayatı özliyecek. Nerede olursa olsun bunu yaratacak. Gökhöyük'teki çalışmaları görünce insan bu gereksinmeyi daha içten duyuyor.

Fakat işin acı tarafına gelelim. Yirmi milyon çiftçi - köylü yaşıyan Türkiye'mizde dokuz tane Teknik Tarım Okulu var. Hepsinin öğrenci mevcudu ikibin beş yüz civarında. Devlet bütçesinden eğitim hizmetlerine ayrılan paranın yüzde biri bile bu okulara verilmiyor. Bizim büyük dramımız buradadır. Harıl harıl tüketici insan (efendi) yetiştiren ortaokullara liselere, üniversitelere gözünü kırpmadan yüz milyonları harca, fakat yaşaması toprağa bağlı tarım memleketi Türkiye'nin çiftçi çocuklarını daha iyi yetiştirmek için parayı esirge. Sade suya tuz serper gibi milyonlarca köy çocuğunun iki binini okut. Bu elbet gösterişten başka bir şey değildir. Bu yolla asla amaca ulaşılamaz. Köylünün babadan görme hayatı değişmez. Her şey eskisi gibi sürer gider.

Teknik Tarım okullarının bir büyük aksak tarafı da şurada; buralara başka okullara devam edemiyecek derecede yoksul halk çocukları giriyor. Üç yıl okuyor, ortaokul ayarı bir öğrenimden geçiyor ve örnek çiftçi adıyla hayata atılıyor. Bunların toprağı yok, öğrendiklerini uygulayacak tesisleri yok. Bir düzen tutturabilme imkânları yok. Tekrar köye dönüp yokluk ve şaşkınlık içinde yitip gidiyorlar. Ne yapacaklarını, nereye tutunacaklarını bilemiyorlar. Çoğu küçük memurlukların peşinde. Kimisi şehire inip iş arıyor, iş bulamıyor, perişan oluyorlar. Sözün kısası, okul amacına ulaşamıyor. Çocuklarla konuştuk, ağlıyorlardı. Kimse bizimle ilgilenmiyor, öğrendiklerimiz hep boşa gidecek, diyorlardı. Bir delikanlı «bana toprak versinler, örnek çiftçi olacağım, burada öğrendiklerimin hepsini yapacağım, ama toprak vermezlerse, ne edeyim, belediyeye baş vurup gece bekçiliği istiyeceğim, diyordu.

Görüyor musunuz durumu, Türkiye neden rahatsız? Türkiyenin meseleleri nerede? Sen kalk yirmi milyon köylüden iki üç binini örnek çiftçi diye yetiştir, sonra onları topraksız bırak. Akıl alacak iş mi bu?

Evet, Anayasa, sosyal adalet, insan hakları... Tarım memleketi Türkiye, az gelişmiş ülke, Atatürk, Çağdaş uygarlık... Fakat sıra mı geliyor bunlara? Baksanıza politikacılar, yöneticiler nelerle uğraşıyorlar?

Talip APAYDIN

Bir birleşmenin karşısında ve yanında olanların durumu

Birleşik Arap Cumhuriyeti Türkiye ile yeniden diplomatik münasebetleri kurduktan sonra bir krallık ve bir muhtariyet hareketinin şansları azalır mı?

Birleşik Arap Cumhuriyeti tahminlerin üzerinde bir hızla gelişip, gerçekleşme yolunda inanılmaz adımlar atarken; bu birlik karşısında Orta - Doğu ile ilgili büyük devletlerin ve özellikle Orta - Doğu memleketlerinin durum ve tutumları; dünya olaylarının ağırlıkmerkezi oldu. İşin bir değil bir çok meraklı yanı, Arap Cumhuriyeti'nin gerçekleşmesindeki hıza uygun bir hızla çözülmeğe başladı. Bu konuda eski rakamlarla yapılan erken hesapların çoğunun doğru olmadığı da ortaya çıktı. İlgili devletlerin gösterdikleri yeni tutumlar eski alışkanlıklarla yapılan tavsiyeleri ve tedbir tekliflerini gülünç duruma soktu.

Mesele başlangıcından alınırsa; Birliğin hızlı gelişmesi karşısında ilgili büyük devletlerin Orta - Doğu'da hiç bir şey olmuyormuş gibi davrandıkları gözden kaçmıyordu. Bu ilgisizliği garipsiyenler; ötedenberi alışılan bölme siyasetinin niçin terkedildiği sorusuna bir cevap bulmağa çalışıyor. Ve yeni birliğe karşı başka yakınlık ve birleşme plânları teklif ediyorlardı. Bu konuda Amerikalı bir senatör ve bir İngiliz milletvekili ön almış: Türkiye, İsrail, Suudi Arabistan, Ürdün, Kıbrıs yakınlaşmasının zaruretini hatırlatmıştı. Bu tavsiye Türkiye'de AKİS Başyazarı tarafından büyük bir ilgi görmüş; «Nasırın Birliği ve Biz» başlığı altında yayınladığı başyazıda, Birliğin bize karşı düşmanca davranacağı peşin hükmüyle yeni durum karşısında yakınlaşacağımız memleketlerin listesini vermişti. Yazının bütününde üstü kapalı tehditler de yok değildi.

Oysa hem bizim hem ilgili devletlerin davranışları bambaşka yönde gelişti. Önce, 1961 hareketi ile Birleşik Arap Cumhuriyetinden kopan Suriye hükûmetini erken tanıyan Türkiye ile diplomatik münâsebetlerini kesen Nasır, bu münâsebetlerin yeniden kurulması için Ankara hükûmeti ile anlaşıyor. Yani Birlik Orta Doğu'nun bu iki memleketi arasındaki münâsebetleri gerginleştirmekte değil; esasen gergin olan münâsebetlerin düzelmesi yolunda iş görüyor. Bu kararın, Orta - Doğu ile yakından ilgili Amerika ve İngiliz Dışişleri Bakanlarının Ankara'yı ziyaretleri arifesinde verilmesi bazı toplu tutumlara da ışık tutabiliyor: Batı'lı iki büyük devletin bu konuda ayni görüşü paylaştıkları ortaya çıkıyor. Bir memleketin komşuları ile dostça geçinmesi genel prensibinden hareket edilirse; son gelişmelerin Türkiye için yararlı olmadığını söylemek akıl dışı bir hareket olur. Fakat; düşmanlık kadar dostlukların da bazı sebeplere dayandığı bir gerçektir.

İş bu yönden ele alınırsa; bir Birliğin kopması ile açılan aranın, Birliğin yeniden kurulması ile büsbütün açılması gerektiği mantiki bir düşünce tarzıdır. Ama şekli mantığın düşünce tarzı. Oysa olaylar bu mantığı yalanlamış 1961 Eylülü ile 1963 Nisan'ı arasında Orta Doğuda çok şeylerin geçtiğini açığa çıkarmıştır.

Yukarda sözü geçen iki tarih garip bir tesadüfle Irak'taki kürt muhtariyet hareketinin başladığı ve muhtariyet görüşmeleri için Kürt heyetinin Bağdat'ta bulunduğu tarihlere rastlamaktadır. Mısır, Suriye ve Irak'ı bünyesinde toplayan Birliğin Türkiye ile en önde gelen bu ortak mesele artık kimse tarafından inkâr edilmemektedir. Irak'ta başlıyan muhtariyet hareketinin Türkiye'de nasıl yankılanacağı ve bu meselenin nasıl çözümleneceği gerçekten merak konusudur. Birlik henüz sağlam bir zemine oturtulmadığı günlerde; Irak Kürtlerini temsilen Kahire'yi ziyaret eden hey'et Nasır tarafından büyük bir yakınlık görmüştü. Bu yakınlık erken yorumlandığında; Nasır'ın Kürtler üzerinde bazı kozlar oynıyacağını düşündürdü. Hatta bu yakınlığı samimi bir inanç olarak yorumluyanlar da çıkmıştı. Oysa Birlik şimdilik sağlam bir zemine oturtulmuş fakat Irak'taki muhtariyet hareketi bir çözüme varmamıştır. Aksine Bağdat'ta devam eden görüşmeler Irak hükûmeti tarafından bir sürüncemeye atılmak eğilimini açığa çıkarmıştır.

Molla Mustafa Barzani
— Verdiği süre doluyor —

Ürdün Kralı Hüseyin
— Son dalgayı bekliyor —

26 Nisan günü Celâl Talabani başkanlığındaki Kürt heyetinin Bağdat hükûmetine verdiği muhtırada açıklanan talepler ve hükûmetin bir hafta içinde iyi niyet göstermediği takdirde yeniden harekata başlıyacaklarını bildirilmesi bu gerçeği apaçık ortaya koymaktadır. Bu muhtırada açıklanan istekler ilk bakışta Irak ve şimdi Birleşik Arap Cumhuriyeti tarafından kabulü imkânsız gibi görünmektedir. Barzani'yi şartlarından tavizler verdirmek için Nasır'ın bekleme hakkının son dakikasına kadar kullanacağı artık anlaşılmaktadır. Arap liderinin Türkiye ile diplomatik münasebetleri kurma kararı verirken, beklemeğe elverişli bir zemini de hesapladığından herhalde şüphe edilmemelidir.

Kısaca Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin Irak'taki muhtariyet olayı ile durumu aydınlanmıştır. Irak ihtilâlinin sıkışık günlerinde fazla dayatılmadan kabul edilen şartlar Birlik kurulduktan sonra ince elenip sık dokunacaktır. Irak Kürtlerinin Arap Birliği içinde yüzdesi çok düşük bir azınlık durumuna gelmesi ve ancak azınlık hakları verilmesi eğiliminin kuvvetleneceğini söylemek herhalde kasıtlı bir kötümserlik sayılmasa gerektir.

Bu, işin Nâsır tarafından bakılan kısmı. Fakat yüzyılımızda bir halkın muhtariyet hakları sadece tek tarafın görüşü ile ele alınamaz. Bu muhtariyeti vermek zorunda kalanla; bunu türlü çeşit çareye başvurarak almağa çalışanın karşılıklı davranışlarına bakmak gerekir. Kısaca: Nasır yukarda yorumlamağa çalıştığımız tutumu takınırsa, Barzani başlattığı hareketi nasıl yürütecektir?. Herkesten kopmuş bir Kasım'a karşı silâhla yürütülen hak savaşının bir Nasır'a karşı başarı derecesi düşünülmeğe değer bir konudur. Hak savaşının son çaresi olan silâhı bırakıp başka yolları denemek, ya da ayni yolda devam etmek Barzani'yi herhalde bugünlerde düşündüren en önemli taktik konusudur. Zaman bunu açıklayacak unsur. Fakat herhalde fazla bir zaman değil.

Son hafta içinde zeminin, Ürdün'ün küçük kıralının ayakları altından kaydığı gözle görülür bir şekil almıştır. İngilizlerden beklenen doğrudan doğruya yardım yayılan şaialara rağmen gerçekleşmemiştir. İngiltere'nin orta doğuyu karıştırmak pahasına Hüseyinin tahtını kurtarmayı düşünmediği artık açıktır. Ürdün Kıralı kendisine sadık askerlerden başka hiç bir unsura dayanmamaktadır. Askerlerin bu desteğinin de ne güne kadar devam edeceği çok şüphelidir. Kralın gerçeği kabul etmesi herhalde gecikmiyecektir. Ve Birleşik Arap Cumhuriyetindeki yıldız sayısı gün geçtikçe artacağa benzemektedir. Bu gelişmenin de Orta - Doğu'ya yeni meseleler getireceği gene söz götürmez bir gerçektir. Nasır'ın eski Nasır olmadığı, çok tecrübe kazandığı hatta tarihe karşı bazı hileler bile öğrendiği görülüyor. Henüz kesinleşmemiş olan bu hilelere başvuruyorsa. Tarihi gelişmenin hiç kimseyi affetmediği bir defa daha görülecek demektir.

Nükleer vurucu Kuvvet ve Sovyet tepkisi

[B]irleşik Amerika siyasi çevrelerini, Beyaz Sarayı, Dışişleri Bakanlığı ve Pentagonu işgal eden en önemli konu NATO içinde «çok taraflı vurucu nükleer kuvvet» vücude getirmektir. Amerika düşünüşüne göre NATO'ya dahil Avrupa devletleri, çok taraflı olarak ve NATO Başkomutanlığı emri altında - ki bunun mânâsı Amerikan emir ve kumandası altında demektir - bir vurucu nükleer kuvvet meydana getirmeleridir.

Birleşik Amerika'nın bu düstura sığınarak tâkip ettiği gaye, Avrupa savunmasının sırtına vurduğu yükü hafifletmek, fakat bu savunmasının sevk ve idâresini elinden kaçırmamaktır. Mr. Dean Rusk'ın, Mac Namara'nın son Avrupa seyahatlarında elde etmek istedikleri hedef bu idi. Fransa'da yüz bulamadılar. De Gaulle kendilerine açıkça «Başka kapıya» dedi. İngiltere'de bazı anlaşmalara vardılar. Fakat «Vurucu nükleer kuvvet» konusu askıda kaldı. Son haberlere göre bir Amerikan askeri heyeti Bonn'da «Nato vurucu nükleer kuvveti» konusunda Federal Almanya Savunma Bakanlığı ileri gelenleri ile müzakereler yapmaktadır. Ve Tirollerde tatilini geçirmekte olan Savunma Bakanı Von Hassel bu tatili yarıda bırakarak müzakerelere katılmak üzere Bonn'a dönmüştür.

Birleşik Amerika'nın böyle bir kuvvet vücüde getirmek için sarfettiği büyük gayrete rağmen Amerikan Yüksek Kumanda Heyetinin bazı erkânı nükleer bir harbin şiddetle aleyhinde bulunmaktadırlar. Amerikan Deniz Piyade Birlikleri Kumandanı ve Müşterek Kurmay Heyeti Üyesi General David Shoup, Temsilciler Meclisi Bütçe Tâli Komisyonunda beyanatta bulunurken «Nükleer bir harp vukua geldiği takdirde beyaz ırkın ortadan kalkacağını ve dünyanın sarı ve kahverengi ırkların hâkimiyeti altına gireceğini» iddia ederek nükleer harbe şiddetle çatmıştır. Amerikan Genel Kurmay Heyetinde böyle bir düşünce bir hayr âlâmetidir.

Amerikan teklifi Avrupa Başkentlerinde tartışıla ve incelene dursun, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Andrei Gromyko, Moskova'daki Birleşik Amerika ve İngiltere ve Federal Almanya temsilcilerine, hükûmetlerine ulaştırılmak üzere üç bin kelimelik birer nota tevdi ederek «çok taraflı NATO nükleer vurucu kuvvet kurulması» plânına şiddetle hücum etmiş ve «Nükleer füze silâhlanma yarışına bir son vermek için ortak gaye sarfedilmesi» talebinde bulunmuştur.

Sovyetler Birliği hükûmeti notasında «Çok taraflı bir NATO nükleer kuvveti kurulması yolundaki tasarının Sovyet hükûmeti tarafından Batı Almanya ordusunun ve diğer memleketlerin nükleer silâhlara sahip olmaları yolunda atılmış bir adım olarak telakki edildiğini» bildirmekte ve ayrıca «mutasevver NATO vurucu kuvvetinin termo-nükleer bir savaşa girişmek için hazırlıkları ilerletmek gayesi taşıdığını» ileri sürmekte ve Amerikan hükûmetini «Milletlerarası meseleleri halletmek için yardımcı olmaya ve müşterek bir gayret sarfederek nükleer füze silâhlanmasını durdurmaya» dâvet etmektedir.

Nota şöyle devam ediyor: «Sovyetler Birliği hükûmeti, Batı Almanya'nın atomik silâhlanmasına ve nükleer silâhların yayılmasına karşı hal çaresi olarak şu meselelerin halledilmesi gerektiği görüşündedir: 1 — Milletlerarası bir kontrol altında genel ve topyekûn silâhsızlanma; 2 — Nükleer silâhların yasaklanması, bu silâhların milli cephanelikten çıkarılması ve nükleer silâh stoklarının imhası; 3 — Yabancı askeri üslerin tasfiyesi; 4 — Her çeşit nükleer denemelerin ilelebet durdurulması; 5 — Taraflar arasında anlaşmaya vararak, İkinci Dünya Savaşı kalıntılarının tasfiyesi ve bir Alman barış anlaşması imzalanması. Bu esas üzerine Batı Berlin'deki durumun normalleştirilmesi; 6 — Milletlerarası gerginliğin azaltılması için gerekli tedbirlerin alınması ve devletler arasında itimat havasının yaratılması için gayret sarfedilmesi; 7 — Bu tedbirler çerçevesinde, ilk adım olmak üzere NATO ve Varşova anlaşmalarına üye ülkeler arasında bir saldırmazlık paktı imzalanması.»

Bu, uyuşma temayülü taşıyan tekliflerden sonra, Sovyet notası, şöyle son buluyor: «Eğer Batı, nükleer silâhların yayılması yolunu tutmuş bulunuyorsa, Sovyetler Birliği hükûmeti, Sovyetler Birliğinin, dostlarının ve müttefiklerinin güvenliğini uygun bir seviyede temin etmek için gerekli tedbirleri almağa mecbur olacaktır.

Şimdi Batılıların cevabını bekliyelim.

Ali İhsan BARLAS

GÜÇ ÇEHOV

Çehov bir tiyatro topluluğunu başarı oranında yüceltir yaşatır. Yıkmaz belki ama başarısızlığa uğradığı vakit salt tiyatro izleyicilerinin yüreklerinden çok şeyler koparır. Bu kopuş Çehov tutkusundan, oyunlarında gerçeği olduğundan ayrı yansıtmasındandır.

Çehov, oyunlarında belirtilerle simgelenir. Bu bakımdan anlaşılması güç olan tadına varıldığında duyguları bileyen ünlü yazardır. Bilimsel yöntemden çoğunca yararlanmıştır. Kişinin yaşamındaki gizli ve buruk alayları veren usta yazar. Anlatılması, yorumlanması sahnelenmesi yanıltır kişiyi yılgı verir.

Sahneye koyucunun kavgısı, Çehova yenik düşeceği içindir. Us ve bilinç gerektirir yorumu. Büyük yorumcu ve oyuncuların işidir Çehov. Anlamını bulmak ve tanımını öyle yapmak gerekir. Herhangibir oyununu yanlış anlama oyuncu seyirci ilişkisini yıkar, şaşkına çevirir bütün bütün. Çehov'da anlam; gizlidir, buruktur. Onu yansıtmak gerek.

Oynayış nedenini bir türlü çözemediğim için, Kenter'lerin Martı'sına karşı bir gerilim duyuyorum. Nedensiz bir repertuvar uygulayan Kent Oyuncuları için bukadarlık gerilim olsun duymalıyım elbet.

«— Bir yazar toplumcu ve ilerici olduğu için değerli olmaz. Değerli olduğu için toplumcu ve ilerici olur. Biz değerli yazarlar oynamak istiyoruz.» diyen bir tiyatro yöneticisine karşı alkış tutacak değilim elbet. Hani nerdeyse. «Ülkemiz büyük ileri atılımlar gerçekleştirdi; bir ilerici—gerici çekişmesi yok, onu siz ortaya atıyorsunuz» diyecek kadar olaylardan uzak bir sanatçı. Oysa sanatçı toplumun içinde bireyin ta kendisidir. Gerçeklerden kaçışın, olayları bir giz perdesinde saklamanın anlamı var mı?

Yıldız Kenter kendinde var olduğuna inandığı etkileme gücünü kullanarak seyircileri ve bazı eleştirmenleri avlamıya sapmış «Martı» da. Oyuncu ve yorumcu olarak (kı Yıldız Kenter»e hiç bir yorumcu gözüyle bakmam, o çok yönlü bir sanatçıdır) elinden geldiğince bu olanaklarını kullansaydı. O'na saygı duyardım.

Önce Çehov'a sonra gerçek tiyatro izleyicilerine kıydığı için yavan kalıyor Yıldız Kenterin Martı yorumu. Çehov ve sahne anlayışına karşıt, ilkel bir sahneleyiş. Oysa uzun duraklamalar ve duygulanmaların tanımını isterdi oyunda.

Ben, Yıldız Kenter'in ve topluluğunun yanılma nedenleri üzerinde durmuyorum. Ben, Kenterlerin yolunu ve yönetimini bulamadığından ortaya çıkan Çehov'un Martı'sını yansıtıyorum. Yıldız Kenter'in yanılmaları, sayfalar doldurur. Çehov'daki yanılmalarını anlatıyorum yalnızca. Bu düşüncem, doğru olduğu ya da doğruluğuna inandığım içindir. Bir oyunu eleştirmektir benim görevim. Martı'yı eleştiriyorum sadece.

MÜŞFİK VE YILDIZ KENTER «MARTI»DA
— İnanmıyarak oynanan oyun —

Artık, salt tiyatro yapıyorlar diye; Yıldız Kenter'i, Müşfik Kenter'i, giderek Kent Oyuncularını, hele seçtikleri oyunların bir us süzgecinden geçirmeden alkış tutacak oyundan anlayan seyirci ve eleştirici var mıdır?

Martı, ilk kez 17 Ekim 1896 da Petesburg'daki Alexandrinski Tiyatrosunda ıslıklandı. Oyun tam bir başarısızlıkla sona ermişti. 1963 yılının Mart'ında Ses Tiyatrosu'nda sahnelenen Martı, fiyasko ile sonuçlanmasına rağmen bir süre oynamıya devam etti. Var olan bir soruna inanmıyan topluluğun Çehov'u oynamasını sakıncalı bulurum.

Stanislavski'nin bunca yol göstericiliğine rağmen Martı, dekoruyla, oyunuyla ve sahneye koyucusunun yorumuyla içinden çıkılmaz bir oyun olmuş.

Çehov, silindir gibi geçmiş Kent Oyuncularının üstünden.

Hayati ASILYAZICI

haber

Edebiyat gecesi

Türk Edebiyatçılar Birliğinin hazırladığı edebiyat gecesi 23 Nisan Salı akşamı Yeni Tiyatroda yapıldı. Çok kalabalık bir dinleyici kitlesinin izlediği gece, Birlik Başkanı Melih Cevdet Anday'ın konuşması ile açıldı. Melih Cevdet bu konuşmasında Birliğin 1955 yılında kurulduğunu, özellikle 27 Mayıs devriminden sonra amaçlarına yaraşır bir şekilde çabalar gösterdiğini belirtti.

Yıldız Kenter ve Şükran Güngör'ün artık aramızda bulunmayan sanatçıların yapıtlarından örnekler okuduğu bu geceye yirmiden fazla sanatçı katıldı.

İnceleme

Asım Bezirci, Fransız yazarlarından Jean Freville'in «Sosyalist gözle toplum ve sanat» adlı incelemesini dilimize çevirmiştir. Çeviri yakında İzlem yayınlarında çıkacaktır.

Sergi

Geçen Cuma günü Ankarada İmar ve İskân Bakanlığı salonlarında «Çağdaş Venedik Ressamları» sergisi açıldı. Venedik Belediyesi tarafından temin edilip gönderilen tablolar İtalyan Büyük Elçisi Mario Luciolli'nin himayesinde sergilenmiştir. Sergi Ankaralı Sanat severler tarafından ilgiyle karşılanmıştır.

ADAMLAR

Orhan KEMAL

Bu yıl havalar düzelmiyecek. Yaz, yazdan geçtim, çoğu yılların baharlarındaki sımsıcak güneş bile kendini sere serpe göstermiyecek. Belki geçen, önceki, daha önceki kışlarda da güneş böylesine puslu, bulutlu havaların girdiği İstanbulluları tedirgin etmiştir ama, bu yılkı kadar gözle görülür, elle tutulur olmamıştı. Bu yılın doğan geriliğine memleketin ekonomik sosyal, politik geriliği de karıştı.

Nisan başlarındayız. Biliyorum eski Martın üç dokuzu, halk dilindeki «Abrul» ün yâni Avril'in beşi çıkacak, mevsim rüzgârları esecek. Kuğu fırtınası, Sevr fırtınası, Zilhicce iptidası, Sittei Sevirin sonu, fırtına, fırtına, fırtına...

Ama bütün bunlardan sonra da insanı kırmızı bir yaylâ testisi gibi tık tık sızdıracak yaz ve yazın korkunç güneşi açık kalmış bir fırın ağzı gibi İstanbulu İstanbulluları yakıp kavuracak. Yâni doğal grilik silinip süprülecek ama bilmiyorum sosyal, ekonomik, politik grilik silinip süprülecek mi?

Derken ense kökümde kalın bir:

— Merhaba yahu, nereye böyle?

Durdum: o!

Yıllarca öncenin hareketli toprakları, hacı ağasıyla ünlü bir güney ilinin orta okullarından birinde tanışılmış, kara kuru, uzun, ürkek bir arkadaşı. Futbol oyunlarınıza girmez, girse topa vuramaz, koşmağa kalksa ayakları dolaşıp yuvarlanır...

— Ne o? Bakıyorum merhabamıza hasbi geçtin?

Aslında hasbi filân geçtiğim yok. Şaşırmışım. Bu o mu? Hacı ağası, bereketli toprakları ile ünlü güney ilinin orta okullarından birinde tanıdığım kara kuru, uzun, beceriksiz oğlan mı? Yok canım, bu o olamaz. Boy belki hep o uzun boy ama, kalıp? Sırtındaki lâcivert palto? Fırından yeni çıkmışa benzeyen somun somun yanaklar?

— Yoksa tanıyamadın mı?

— Ayıp ettin, tanımaz olur muyum cılızcığım? Hani annen el çamaşırına, tahtasına giderdi de sen, gittiğiniz evlerin mutfaklarından taze ekmekle beyaz peynir uçlanırdın?

Kalın altın yüzükler bulunan etli, kocaman eli havaya kalktı:

— Yoook, o kadar uzun boylu değil!

— Niye?

— Eski çamlar bardak oldu.

Koluma girdi:

— Geç şimdi bir yaprak bunları... Gel seni arkadaşlarıma götüreyim de gör bak, adamlık nasıl olurmuş belle!

İstiklâl caddesi üzerindeki ara sokaklardan birinde lüks bir içkili lokantadan içeri girdik. Vakit henüz ikindi bile değil. Lokantada kimseler yok, tââ dip masalardan birinde karşılıklı oturmuş iki kişiden başka. İkisi de bizimkinin tomruğundan biçilmiş sanki. Önlerinde yarım kiloluk bir Kulüp rakısı, balıktan yalancı dolmaya, ıstakozdan füme dile kadar mezelerin çeşitleri ama onlar rakılarını leblebiyle içiyorlar.

Masalarına sokulduk.

Akları pembeleşmiş gözleriyle *bize kanlı kanlı baktıktan* sonra, lâcivert atlastan kravatının üzerine yağlı boyayla kırmızı pençeli bir kartal resmedilmiş olanı, bizimkine sordu:

Bizimki beni gösterdi:

— Hemşerim feylesoftur, cevabını versin bakalım!

Çaresiz, herkesce bilinen tekerlemeyi yapıştırdım:

— *Tâze elden, tâze pişmiş, tâze kahve tâzeler!*

Çıngıraklı, gümrah kahkahalar. Ardından da:

— Sen de bizdenmişsin, buyur bakalım!

Gösterilen yere geçip oturdum. Hâl hatır, hoş beşten sonra bizimki benim kimliği kısaca belirtti. Ardından da:

— Babası büyük adamdı dedi. Buna kulak asmayın...

Gözlerim, elimde olmıyarak ona mı kaymıştı?

— Yalan mı? Tabi büyük adamdı. Şerefsizim herif bu otu ruşta kızarmış bir kuzudan başka üstüne de yarım kilo baklava yerdi!

Beni elinin tersiyle itti:

— Babasının tırnağı olamaz bu!

— Belki haklısın, dedim. Haklısın ama, babanın kızarmış bir kuzuyla yarım kilo baklava yediğine hiç rastlamadım!

Bana acıyarak baktıktan sonra, arkadaşlarına döndü:

— Çocuk bu be. Oğlum feylesofluk karın doyurmaz! Senin kalemle on yılda kazanamıyacağını elin oğlu bir saatta.. Öyle değil mi amma?

— Doğru, dediler.

Okumanın da, yazmanın da her şeyin her şeyin başı, sonu para kazanmaktı. Kafan çalışıyorsa okumaya falan lüzum yoktu. Ne demişti adam? İşlet kafanı, doldur kasanı. Üst yanı fasa fisoydu. Güneyin bereketli toprakları üzerinde öyle *zenginler vardı ki, elifi görseler* mertek sanırlardı ama, «Benim gibi feylesoflar»ın doktoru eczacısı, mimarı, mühendisini çevrelerinde fırıldak gibi döndürüyorlardı. Okumak mokumak, Avrupaya, Amerika'ya tahsile gitmek.. fostu fos!

Bu arada garson çağırılmış, masanın üzerindeki çeşitli mezeler, yarısı içilmiş rakı şişesi filân kaldırtılmış, masa rakısı, mezeleriyle yeniden donatılmıştı. Yeniliyor, içiliyor, «İç bâde güzel sev..» li şiirler söyleniyor. «Plânlı, pilâvlı» politika yapılıyor, eski günlerin banka kredilerine hasretle iç çekiliyordu:

— Aaaho günler ah!

— Ah ki ah..

— Ah çekmekten ciğer kepab oldu..

— Neydi o banka direktörlerinin kapıdan karşılayışları?

— Buzlu şerbet, bira ikramları ya?

— Efendim aklımız hükmetti mi atlardık Kadillâk'a..

— Ver elini İstanbul, Ankara, İzmir!

— ....

— ....

— ....

Gecenin onuna doğru masadan kalkılacaktı. Dolgun kara bıyıklı:

— Garson!

Bizimki yıkılarak kalktı ayağa:

— Ne o? Hesap mı istiyecen?

Kumral bıyıklı üçüncü, şişkin cüzdanına davranmıştı bile:

— Benim masamda hiç kimse hesap veremez!

Bizimkinin tepesi attı:

— Yaaa, dedi.

Kara dolgun bıyıklı:

— Sen kimsin ki senin masanda hiç kimse..

Sözünü kesti:

— Benim kim olduğumu demek belliyemedin daha?

— Lan sen kaç paralık adamsın?

— Sen kaç paralık adamsın?

— Benim babam..

— Babanın avradını...

— ....

— ....

Masaya bir tekme, şişeler, tabaklar betonda şangırrr... Küfürler içkili lokantanın alkol kokulu, cigara dumanı yüklü havasında şimşek gibi çakıyor, birbirlerinin cemazeyilevvellerini sayıp döküyorlardı. Dolgun kara bıyıklı, köyün harap duvarları dibinde bit kırar, barbut atardı. Demirkıratların sayesinde boynunun kıravat gördüğünü ne çabuk unutmuştu? *Kumral bıyıklı ondan başka* türlüsü müydü? Yıkık duvar diplerinde barbutu birlikte atmamışlar mıydı?

Bizimkine gelince...

Lokantadan çıkışımın farkına bile varmadılar. Dışarda çisentili bir akşam vardı. Beyoğlu. Beyoğlu kaldırımları omuz omuzaydı kadınlı erkekli. Az sonra sicim gibi inecek yağmura yakalanmamak için kaçışıyorlardı.

Brecht'in savunması

Sömürücü ırkçılar meydanlarda kaybettikleri savaşı bir süredir salonlarda yürütmeğe çalışıyor. Konferans diye, topladıkları tertemiz Anadolu çocuklarına: kültür düşmanlığı aşılamağa çalışıyorlar. Dünya'da, Türkiye'de emekten yana sömürmeğe karşı kim varsa karaçalarak gözden düşürmeğe çalışıyorlar.

Bunu kârlı bir iş haline getirmiş bir zavallı Sosyal Adalet'i ve bir sayısında çıkan bir anketi diline dolamış bütün dünya sahnelerinde piyesleri oynanan: Bertolt Brecht'i bahane ederek kültür düşmanlığına gereken hizmeti görmüştür. Yaptığı iş ne ilk ne de sadece Türkiye'de yapılmış bir iştir. Ve Brecht gene sadece bu adam tarafından çamurlanmamıştır. Nazi zulmünden kaçıp İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerika'ya sığınan Brecht, Mac Carthy'ciliğin Amerikayı bir bela gibi sardığı günlerde «Anti - Amerikan Çalışmalar Komitesi»nin karşısına çıkmıştır. Bilindiği gibi sayısız Amerikan aydın ve yazarını olmadık ihbarlara dayanarak sigaraya çeken bu komite: Amerikan klütürüne ağır darbeler indirmişti. Bizim sömürücü ırkçılarımızın da hasretini çektikleri bu komite karşısında Brecht'in yaptığı konuşmayı yayınlamayı düşündük. Sözü Bertolt Brecht'e bırakıyoruz:

Brecht'in savunması

Almanyanın Augsburg şehrinde doğdum. Babam tüccardı. Münih ve Berlin Üniversitelerinde, tabii bilimler ve felsefe okudum. Yirmi yaşında, bir sağlık birliğine bağlı olarak savaşırken, bir türkü yazdım. Adı «Ölü er» idi. Savaşı ve savaşı sürdürmek isteyenleri yeriyordu. On beş yıl sonra Hitler beni sınır dışı ederken, gerekçesini bu türküye dayandıracaktı.

Tiyatro yazarlığını uğraş edinmiştim. Almanya demokrasi yolunda yürüyor gibiydi. Düşünce ve sanat özgürlüğü vardı.

1920 yılının ikinci yarısında gerici kuvvetler baş kaldırmağa başladılar.

1920 yılı. Tiyatro yazarlığımın en parlak dönemi idi. Münih, Paris, Viyana, Tokyo, Prag, Milano, Kopenhag, Stokholm, Budapeşte, Varşova, Helsinki, Moskova, Oslo, Amsterdam, Zürih, Bükreş, Sofya, Brüksel, Londra, New - York, Rio de Janeiro'da piyeslerim oynanıyordu. Ama Almanyada, düşünce ve sanat özgürlüğünü kısıtlamak gerektiği yolunda sesler dusosyalist, hattâ dinsel düşünceler «Alman olmayan» sayılıyordu. Halkçı kültür ve siyaset kurumlarına sert saldırılar yapılıyordu.

Kusurları ne olursa olsun, Weimar Cumhuriyetinin benimsediği bir kural vardı. Bütün yazarlar ve sanatçılar yulmaya başlamıştı. İnsancıl, «Sanat halkındır» kuralını uyguluyordu. Alman işçileri, sanat ve edebiyatla yakından ilgileniyorlardı. İşçiler, okuyucu kitlesinin büyük bir yüzdesini meydana getiriyorlardı. Fakat bir yandan doğmakta olan bunalımın işçilerin kültürel gelişmesini baltalaması, bir yandan da feodal, empervalist ve militarist tutumluların gittikçe artan saldırıları ve gücü bizleri düşündürüyordu. Halkın duygularını yansıtan ve Adolf Hitler'in gamalı haçı altında toplanan halk düşmanlarını yeren şiirler, türküler yazmaya başlamıştım.

Kültür alanındaki baskı günden güne çoğalıyordu. Ressamlar, yayıncılar, tanınmış dergilerin yöneticileri kovuşturuluyordu. Üniversitelerde temizlik başlamıştı. «Batı cephesinde yeni bir şey yok» gibi filimlere karşı gösteriler yapılıyordu.

Bütün bunlar, sonradan gelecek köklü tedbirlerin öncüsüydü. Hitler iktidara geçince ressamların resim yapması yasaklandı. Yayınevlerine ve film stüdyolarına nazi partisi el koydu. Alman ulusunun kültürel hayatına indirilen bu darbeler sadece bir başlangıçtı. Amaç topyekûn savaşa hazırlanmaktı. Topyekûn savaş ise kültürün baş düşmanı idi. Güdülen amacı savaş gerçekleştirecekti. Artık Alman ulusu yersiz, yurtsuz, yiyeceksiz, içeceksiz yaşayacak, kültür verilerinden yoksun kalacaktı.

Kültür alanındaki gerici baskının, bir ulusun fizik gücünün uğradığı zararlarla ilişkisini, başlangıçta ne yazık ki bir avuç aydın farkedebilmiştir. Barışsever demokratik çevrelerin direnme çabaları yeterli olmadığından, Hitlere karşı durulamamıştır.

BERTOLD BRECHT
— Bir Kültür Savaşçısı —

1933 Şubatında, Reichstag yangının ertesi günü Almanyadan ayrılmak zorunda kaldım. O vakite kadar yeryüzünün görmediği bir yazar ve sanatçı göçü başlamıştı... Önce Danimarkaya yerleştim. Oyunlarımın ve şiirlerimin tümünü, nazilikle savaşa ayırmıştım artık.

Bu şiirlerden, Üçüncü Reich'in sınırlarını aşıp, Almanyaya sızabilenler oldu. Danimarkadaki Alman Elçiliğinin de kışkırtması ile, Danimarkalı naziler, çok geçmeden, ülkelerinden çıkarılmamı istediler. Danimarka hükûmeti bu isteği yerine getirmedi tabii. Ama 1939'da savaş artık kapıya dayanınca, Stokholm Belediye Başkanı ile İsveçli senatörlerin çağrısına uyarak, ailemle birlikte İsveçe geçtim. Bir yıl kalabildim İsveçte. Hitler, Danimarka ve Norveci de ele geçirince, kuzeye, Finlindiyaya göçtük. A.B.D. için gerekli göçmen vizesini burada bekledik. Hitlerin adamları da ardımızdan yetiştiler. 1941'de, Amerika Birleşik Devletlerine gitmek için yola çıktığımızda, Finlindiyaya nazi birlikleri dolmuştu. Alman, Avusturyalı, Çekoslovak kaçakları ile dolu bir trenle Sovyet topraklarını aştık. Bir İsveç gemisi ile Vladivostok'dan ayrılışımızın onuncu günü, Hitler Rusyaya saldırdı. Gemimiz yolda, Manilladan Hindistan cevizi yükledi. Birkaç ay sonra Hitlerin ortakları, bu adayı da ele geçireceklerdi. Pearl Harbour baskınının ertesi günü, Amerikan vatandaşlığına geçmek için ilgililere başvurduk.

Hitlerle savaşın bu döneminde yazmış olduğum şiirlerle, oyunlarımdan ötürü, Anti-Amerikan Çalışmalar Komitesine çağırıldığımı sanmaktayım.

Benim bütün çalışmalarım, tamamen bağımsız, edebiyat çalışmalarıdır. Hitlere karşı yönetilmiş çalışmalarım da aynı niteliği taşır. Amerika Birleşik Devletlerinin dâvetlisi olduğum için, bu ülkede, edebiyat yolu ile de olsa, politika ile uğraşmaktan kaçındım. Sırası gelmişken, sinema yazarı olmadığımı da belirteyim. Hollywood, nazilerin Prağdaki vahşetini yansıtan, tek bir öykümü filme almıştır. Sinema endüstrisi üstünde, siyaset ya da sanat açısından bir etkim olabileceğini sanmıyorum.

Anti-Amerikan Çalışmalar Komitesine çağırılışımdan yararlanarak, Amerikalılarla ilgili, bir, iki şey söylemek istiyorum. Söyliyeceklerimde son yirmi yıl boyunca Avrupada, şiir ve oyun yazarı olarak edindiğim verilere dayanacağım. Eğer büyük Amerikan halkı, kültür alanındaki düşünce özgürlüğünün, kimin tarafından olursa olsun, kısıtlanmasına göz yumacak, ya da bağımsız olması gereken sanat çalışmalarına karışacak olursa, çok şeyler yitirecek, çok büyük tehlikelerle karşılaşacaktır. Tehlikeli bir dönemde yaşıyoruz. Uygarlıkta ulaştığımız sonuçlar, insanlığı şimdiden çok zengin kılabilecek niteliktedir. Oysa insanların çoğunluğu, yine de yoksullukla savaşmak zorunda. Büyük savaşlar geçti başımızdan. Daha büyüklerinin kapıya dayandığından söz ediliyor. Yeni bir savaş, belki de insanlığı yeryüzünden silip süpürecektir. Belki de bizler, yeryüzünde yaşamış son insanlar olacağız.

İnsanoğlunun, başaramadığı işleri atının yardımcılığı ile tamamladığı çağlardan bu yana, yeni üretim olanaklarından olumlu bir şekilde yararlanma yolunda büyük bir gelişme olmamıştır. Bu durum karşısında, her yeni düşüncenin özenle ve özgür bir hava içinde incelenmesi gerektiğine siz de inanırsınız sanırım. Ben, sanatın yeni fikirler getirip, bunları daha da soylu kılabileceğine inananlardan yanayım.

Sophia Loren ve Raf Vallone — Savaşın alt üst ettiği bir Kızım ve Ben'de hayat hikâyesi. —

KIZIM VE BEN

Kızım ve Ben (La Ciociara — Lazio'lu köylü kadın) — Alberto Moravia'nın aynı adlı romanından sinemaya uyarlıyan: Cesare Zavattini — Rejî: Vittorio De Sica — Fotoğraf: Gabor Pognay — Müzik: Armando Trovaioli — Montaj: Adriana Novelli — Oynayanlar: Sophia Loren, Jean Paul Belmondo, Lleonora Brown, Raf Vallone. Renate Salvatori — Yapım: Carlo Ponti — Titanus

Alberto Moravia, Cesare Zavattini, Vittorio De Sica işbirliği, Zavattini—De Sica ikilisinden çok, Alberto Moravia'nın etkilerini taşıyan bir film çıkarmış ortaya. Sciuscia'nın, Bisiklet Hırsızlarının, Umberto D.'nin, Stazione Terimi'nin, Yuvasızlar'ın büyük ustaları Zavattini ile De Sica, kendi evrenlerine yabancı bir konuyu sinemaya uyarlarken sağlam, ölçülü, dengeli bir sonuca ulaşmışlar Kızım ve Ben'de. Ne var ki bu sonuç, Kızım ve Ben'e, Zavattini—De Sica işbirliğinin büyük eserleri arasında yer vermeye yeterli değil. Günlük yaşantının ayrıntılarından uzaklaşan bir konu, yeni gerçekçilik akımının bu iki temsilcisinin yaratıcı gücünü, kendilerine özgü evrenin sınırları dışına yöneltince, Kızım ve Ben, senaryosunun ve yönetiminin biçimsel kusursuzluğu, özünün estetik değerlerinden daha ağır basan bir film olmuş.

Kızım ve Ben'in ilk bölümü klâsik bir kuruluş ve biçim gelişimi gösteriyor. İkinci cihan savaşının son aylarında, bombardımanlardan kurtulmak amacıyla, kızı ile birlikte Romadan kaçıp, köyüne sığınan Cesira'nın (Sophia Loren) velculuğu, köye vardıktan sonra yeni çevreye kendini uyduruşu, yeni tanıdığı kişilerle kurdağu ilişkiler sağlam bir gelişme, usta bir sinema dili ile anlatılıyor. Her şeye rağmen yaşamo sevincini, geleceğe bağlılığını yitirmeyen, bir seçim yapmak gerektiğinde doğrudan yana olmasını bilen Moravia'nın Michele'si (Jean Paul Belmondo) oyuncu Belmondo'nun da yardımıyla filmin en olumlu kişi olarak perdede canlanıyor. Lazio köylerinden birinde doğmuş olan Sophia Loren de Lazio'lu köylü kadında son derece başarılı. Filmin ilk bölümünde Zavattini—De Sica anlayışının yer yer kendini belli ettiği oluyor. Küçük kızın yıkanması, kır gezintisi, incil okunması gibi bölümler Zavattini—De Sica filmlerinin yaşamaya bağlılık temasını yansıtıyorlar.

Bozguna uğrayan nazilerin köye gelmesiyle başlayan ikinci bölüm çok daha hızlı bir gelişme, çok daha yoğun bir dramatik gerilimle küçük kıza yapılan vahşi saldırıya ulaştırıyor seyirciyi.

Moravia'nın natüralist romanı savaşın gereksizliğini savunuyor. Savaşın toplumu «Orman yasalarının» kucağına attığını, kazananların her türlü davranışa hak kazandıklarını, kişilerin isteyerek ya da istemeyerek bir kez kötü yola yöneldikten sonra kolay kolay kendilerini geri çekemeyeceklerini belirtiyor. Filim bu meseleleri perdeye Zavattini ile De Sica'dan çok Moravia'nın Ben, «Yeni bir savaş otuz sadilinden getiriyor. Kızım ve niye sürecek» diyen, Aslan Asker Şvayk'ın uyarmasını bir kez daha hatırlatıyor seyirciye.

Rekin TEKSOY

BENİM DEĞİL

Sık dokunan bez çabuk yırtılır
Yemiş verme taşlarlar,
Bir deve leşine bin kuzgun gerek
Sevdiğim karşımda kırk engerek
Kırıldım, bir daha kır
Bin daha kır
Bin daha kır.

BU DA

Halkın azını aldatırsınız,
Zaman.
Halkın çoğunu her zaman
Ama halkın tümünü
Hiç.

Cahit IRGAT

Hacı Demokrasi

İki gözüm kardaşım,

Önce beni bağışlamanı dilerim. Ben eskiden böyle züppe değildim. Ankaraya geleli, akşam sabah asfaltta yürüyeli, ithal mallarıyla dolu pırıl pırıl vitrinlere bakalı, renk renk ışıklar altında dolaşalı ayakları hiç bir zaman yere değmeyen insanlar arasında yaşıyalı süslene süslene kadınlıktan çıkmış kadınları göreli yiye yiye insanlıktan çıkmış aristokrat vatandaşları tanıyalı, senin aklının ucuna gelmiyecek yemekleri yiyeli, içecekleri içeli, asansörlere bineli balolara gideli kaloriferli dairelerde oturalı kodamanlarla düşüp kalkalı, beş katlı bir iş hanında beş yüz doktoru bir arada göreli, lûna parklarda, barlarda, sazlarda eğleneli, büyük kumar oynayanlarla tanışalı, haftada bir Amerikaya Avrupaya gidip gelenlerle teşerrüf edeli politikacılarla dolaşalı gazetelerin bürolarında bulunalı bebelerin İngilizce konuştuğu körpecik lerin Holivut yaşadıkları caddelerde gezeli, memleketin nasıl yönetildiğini ve kimlerin yönettiğini görüp anlıyalı kendini Pariste Nevyorkta Londrada sanalı Hacı demokrasiyle tanışmak fırsatı bulalı ben iyice züppeleştim iki gözüm kardaşım. Önce beni bağışlamanı dilerim. Ben gayri sana âyık değilim. Ben gayri senin adına konuşmaktan utanıyorum. Ben gayri memleketin her yanını asfalt her yanını apartman her yanını kalorifer, her yanını elektrik her yanını neon her yanını asansör her yanını doktor her yanını okul her yanını lokanta her yanını süslü püslü her yanını cicili bicili görmeğe başladım. İnsan uzun zaman Ankaranın göbeğinde yaşayınca demek ki böyle oluyormuş! Memleketi güllük gülüstanlık görüyormuş! Ağzı değişiyormuş gözü değişiyormuş kulağı değişiyormuş! Ben bunu geç anladım iki gözüm kardaşım. Buralarda, senin sefaleti ne başa başa yaşadığım için u tanıyorum.

Sana Bitpazarından haberler vereyim. Geçen gün eski Tanın gazetesinin ortaklarından, şimdiki Vatan gazetesinin köşe yazarı Şair Nevzat Üstün Beyle karşılaştım. «Bizim aşık bir yöntemimiz var» diye başladı. Yöntem demek metot demek usul demek. Klâsik lâfını da her halde anlarsın. Nevzat Üstün Bey şöyle devam etti: «Batıda uygar ülkelerde insanlığa yarayışlı ne çıkarsa en azından elli yıl sonra benimsemek. Meselâ Batıda demokrasinin cıcığı çıktı, hani nerede ise vazgeçecekler, biz yeni uygulamağa başlıyoruz.» Sonra da şöyle dedi: «Bilinçli emekçi sınıflarının bu durumda yapacak kurmaktır. Kurulmuş bulunanları tek şey, kendi partilerini Türkiye, İşçi Partisi olanakları ve yetenekleri bakımından bu büyük davranışı kapsayacak kadar geniş ve etkili değildir. Dinamik bir Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi kurulmalıdır.»

Hüseyin KORKMAZGİL

Ben gayri züppeleştim, görüyorsun ya! Senin adına konuşmaktan utanıyorum, iki gözüm kardaşım. Nevzat Üstün Beyin yanında Yeni İstanbul gazetesinden bir efendi vardı, o da şöyle dedi: «Sosyalistler Birleşmelidir. İyi niyetli sosyalistler, sayıları ne olursa olsun, demokratik sosyalizmin kendine has değişmez ölçüleri içinde ortaya çıktıkları vakit kendileriyle adam gibi konuşulabilir.»

Görüyorsunuz ya sosyalistleri adam yerine koymayan Yeni İstanbul ile Nevzat Üstün bey nasıl birleşiyorlar! Şimdi anladın mı benim niye züppeleştiğimi?

İki gözüm kardaşım,

Bitpazarında çok şey var. Yeni İstanbul diyor ki, «Dün CHP lilerin arzusu ile ilga edilen Türk Kültür Derneğinin kongresinde DP. ne hücum edilerek CHP.'nin propagandası yapıldı.»

Görüyorsun ya herifler düşlerini söylerken oynaşlarını söylüyorlar. Türk Kültür Derneklerini ellerine geçirmek istediler ve neticelerinin üstüne oturdular. Öfkeden kuduz oldukları nasıl da belli değil mi? Boşuna mı yırtınıyorlar «Komünistler! Komünistler!» diye?

Bitpazarında çok şey var, iki gözüm kardaşım. Hani bilirsin, AP'nin Bolu adayı bir Rahmi Özer Efendi vardı, seçimi yitirince Denizliye Müftü olduydu. İşte o eli maşalı Rahmi Özer Efendi, Kültür Derneğine postu seriyor ve şöyle ilân ediyor: «Cumhuriyet ve Milliyet gazetesi komünisttir. Zinhar okumayasınız! Sosyal Adalet ile Yön gazeteleri de külliyen cehennemliktir. Zinhaaar!» Sonra da kalkıp Denizlinin bir bucağına gidiyor ve başına topladığı avanesiyle birlikte okulu teftişe çıkıyor: «Bugün günlerden Cuma. Hadi bakalım, topla şu talebeni de camiye yürü bakayım!» diyor öğretmene. Öğretmen de diyor ki «Ben öğretmenim. Burası okul. Ben kanuna bağlıyım.» AP li müftü eteğini beline bağlayıp, öğretmeni ve de öğrencileri bir güzelce afaroz ediyor. Burası Hacı Türkiye. Yaşasın Hacı Demokrasi!

İki gözüm kardaşım,

Bir kabine üyesi, yâni bir Bakan, bir faşist gazetenin kulağına şöyle demiş: «Sosyal bünyedeki hastalık, milli emniyetçiler tarafından teşhis edilmiş ve tedavisi İcra Organına bırakılmıştır». Görüyorsun ya, Plânlama Teşkilâtı da çöpe, yabancı uzmanlar da çöpe, bilim de çöpe, fen de çöpe... Bu lâfı söyleyecek bir Bakan ancak Hacı Türkiyede bulunur. Bu lâfın kuyruğuna tutunup göbek atan bir gazete de ancak Hacı Türkiyede çıkar. Kalkınma plânı polis tarafından yapılan bir memlekette Bakanlıkların ne gereği var, demokrasinin ne gereği var?

Biliyorsun, Kayseride dört yumurta topuk, astsubaylara saldırdı, birini öldürdüler. Astsubay ölürken demiş ki: «Ben sizi tanımıyorum, bizden ne istiyorsunuz?» Yumurta topuklar da demişler ki, «Biz seni tanıyoruz. Sen bizim aradıklarımızdansın. Adın ne olursa olsun. Herkes bizim gibi böyle birini temizlerse memleket kurtulur»..

Astsubayı öldürenler ve bu lâfları edenler bir de kalkar milliyetçilik taslarlar. Bu yumurta topukların gazeteleri de her gün manşet çeker, «Memleket komünistlerle doldu;» diye.

Geçenlerde aşçıya gitmiştim. Tanıdığım biri elime «Yarın» adlı bir dergi uzattı. Şöyle bir bakayım dedim, sayfaları çevirdim. Sayfanın birinde İnönü ve Bayar adlarıyla yapılmış bir halka vardı. Garibime gitti, bakmağa başladım. Adamın işi gücü yokmuş, Bayar - İnönü - Bayar - İnönü - Bayar - İnönü diyerek bir halka yapmış. Omuzbaşımda bir soluklanan oldu. Bir de baktım, bizim garson.

— Ha bu nedür da? Dedi.

Parmağıyla, sayfadaki halkayı gösterdi.

— Ha bu delük nedir?

— Özel sektör delüğü, dedim.

Garson kaşlarını çattı.

— Ha bu özel sektör delüğü dür?

— Özel sektör delüğüdür...

— Ha bu kime ayittir?

— Aydın Yalçın'a...

— Çimdur o Yalçın Aydın?

Ve konuşma böylece sürüp gitti. Yarındası gün aynı aşçıya gittim. O garson gelip dikildi tepeme:

— Yalçun Aydın delüğü ne yazar da? Diye sordu.

— Anlattım ne yazdığını. Ocağa doğru bağırdı:

— Koç yumurtaa, biiir!

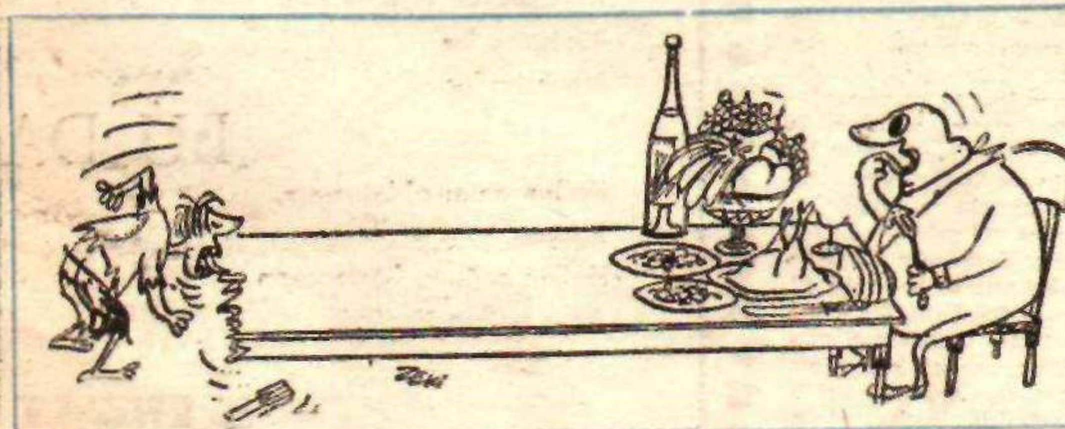
İki gözüm kardaşım,

Ankara şu günlerde çok gerilmiş saz teli gibi tin tin ötüyor.

Gözlerinden öperim, iki gözüm kardaşım. Sendikalar üstüne yazacağım sana.

Reco devleti

Anayasa Yüksek Makamına

Dâvacı: Urfa'nın Akçakale ilçesine bağlı 42 evli, 250 nüfuslu Hırbetil Salih köyü adına, Sosyal Adalet.

Dâvalı: Uşakların efendisi, faşizmin süt anası, devlet için de devlet Reco devleti Başkanı, Urfanın Akçakale ilçesine bağlı 42 evli, 250 nüfuslu Hırbetil Salih köyünün mutlak efendisi derebeylik kalıntısı, demokrasi mikrobu Ağa İso Reco, nâmı diğer Reco Ağa.

Suç: Demokrasinin ırzına geçmek, 42 evi yıkmak, 250 kişiyi yıldızların altında bırakmak, evleri, toprakları gaspetmek, derebeyliğini ilân etmek..

Suç tarihi: Kurtuluş savaşından önce, Kurtuluş savaşından sonra, 27 Mayıstan önce, 27 Mayıstan sonra ve Nisan 1963 te..

Deliller, tanıklar: Seçimden seçime oyu alınan 250 vatandaş, yıkılan 42 ev, Milliyet gazetesi, Milliyet gazetesinin özel muhabiri Ömer Okutan ve foto muhabiri Hüseyin Kırcalı. Ve ayrıca, Türkiye halkının yüzde yetmişi, Osmanlı Tarihi, Kurtuluş Tarihi ve 27 Mayıs olayının nedenleri...

Olay: 50 yıldanberi köylüleri Hırbetil Salih köyünden atmak için yemediği herze, doyurmadığı köpek kalmayan, 27 Mayısla kuyruğunu kısmışken, son günlerde meydanı boş bulan RecoAğa, nam-ı diğer devlet içinde devlet, iki gün içinde 42 evlik köyü buldozerle yıkmış, yerle bir etmiş ve köylünün toprağına el koymuştur. Köylüler yumrukları çekmişler, komşu köylerden gelenler dişlerini sıkmışlar, Anayasa öfkeden ağlamışsa da, antidemokratik kanunlar dişlerini ve de tırnaklarını gösterince [illegible] ma da bunlardan yana olunca, köylüler, «Hey Devlet baba, bu Reco devletini yıkmayacak mısın!» diye avaz avaz bağırmaktan başka bir şey yapamamışlardır. Köylüleri korumak isteyen avukat Faik Bucak, Devlet içinde Devlet Reco ağanın niyetini daha önceden kaymakama duyurmuşsa da Kaymakam, «Bana değmeyen yılan bin yaşasın» diyerek, orta şekerli kahvesinden bir yudum almış ve tavla oynamağa gitmiştir. Tam o sırada Mecliste işçi dâvaları görüldüğünden millet vekilleri vatan ve millet aşkıyla tam siper yapmışlar ve Reco Ağanın demokrasinin ırzına geçtiğini maalesef görememişlerdir.

Netice-i talep: «Türkiyede ağa yoktur» diyenlerin kulaklarına davul çalınmasına «Aziz vatandaşlar» diye nutuk çekenlerin ağızlarına pisli pabuçla vurulmasına, halkın kesesinden binlerce lira maaş alıp Anayasaya sulananlara hadlerinin bildirilmesine, Meclisi bezik salonu sananların kulaklarının çekilmesine, demokrasinin yemokrasi olmadığının ilgililere öğretilmesine, Hırbetil Salih Köyünü yıkanların ve yıkanları tutanların ecelinin yakın olduğunun davul zurnayla ilân edilmesine; köylünün, işçinin, emekçinin gazel dinlemeye niyetleri olmadığının bildirilmesine, Devlet İçinde Devlet İso Reco Ağanın icabına tezelden bakılmasına karar verilmesini dilerim.

Not: Eğer üç başlı hükûmet İso Reco Ağanın yer ile yeksan ettiği köyün toprağında demokrasi yeşereceğini umuyorsa, şimdilik avucunu yalasın. Biraz sonra da hüsranına ağlasın.